د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

اسلامي ښوونه او روزنه - لسم ټولګی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفین

اډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډیټ دیپارتمنت غړي

ټولګی: لسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزير پيغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته يې ژوند رابښلی، او د لوست او ليک له نعمت څخه يې برخمن کړي يو، او د الله تعالی پر وروستي پيغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پيغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونيز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدينو شوراګانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږګوني بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تأسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزيع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلي او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم.

د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي يې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دکتور محمد ميرويس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

د عقایدو برخه

لومړی لوست: د عقایدو علم ۱
دویم لوست: د الله تعالی پر وجود ایمان ٤
دریم لوست: د الله تعالی وحدانیت (یو والی).. ۷
څلورم لوست: د الوهیت توحید ۹
پنځم لوست: د الله تعالی نومونه او صفات ۱۳
شپږم لوست: د الله تعالی د نومونو شمېر او د صفتونو ډولونه ۱۷
اووم لوست: د الله تعالی ذاتي صفتونه (۱)... ۲۱
اتم لوست: د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲) ۲٤
نهم لوست: کلام د الله تعالی صفت دی... ۲۷
لسم لوست: پر ملائکو ایمان ۳۰
یوولسم لوست: د حدیثو برخه... ۳٤
دولسم لوست: د احادیثو اهمیت... ۳۵
دیارلسم لوست: په چارو کې تدبیر ۳۹
څوارلسم لوست: د سولې اهمیت ٤۲
پنځلسم لوست: په کارونو کې آسانتیا... ٤۵
شپاړسم لوست: د ظلم مخنیوی ٤۸
اوولسم لوست: د غضب درملنه ۵۱
اتلسم لوست: غوره خلک ۵٤
نولسم لوست: د ایمان خصلتونه ۵٦
شلم لوست: تعصب ٦۰
یو ویشتم لوست: د مؤمن شان (حالت).. ٦٤
دوه ویشتم لوست: پر تکلیفونو صبر ٦۹
درویشتم لوست: د مسلمان حقوقونه.. ۷۳
درویشتم لوست: دوه مخی ۷۷
څلور ویشتم لوست: د خوب آداب.. ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي برخه ۸۵
پنځه ويشتم لوست: اسلام د ژوندانه نظام ۸۶
شپږ ويشتم لوست: د اسلام اقتصادي نظام ۸۸
اووه ويشتم لوست: د اسلامي اقتصاد ځانګړتياوې ۹۰
اته ويشتم لوست: د اسلامي اقتصاد ښيګڼې ۹۲
نهه ويشتم لوست: د ميراث د علم اساسات ۹۴
دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښوونې (۱) ۹۷
يو دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښوونې (۲) ۹۹
دوه دېرشم لوست: د ميراث په هکله قرآني لارښوونې (۳) ۱۰۱
درې دېرشم لوست: ذوي الفروض او د هغوی برخې ۱۰۳
څلور دېرشم لوست: د ښځينه ذوي الفروضو احوال ۱۰۶
پنځه دېرشم لوست: عصبات ۱۰۹
شپږ دېرشم لوست: د برخو (سهمونو) مخرجونه ۱۱۱
اووه دېرشم لوست: عول ۱۱۳
اته دېرشم لوست: د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق ۱۱۵
نهه دېرشم لوست: تصحيح ۱۱۷
څلوېښتم لوست: د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسيم طريقه ۱۱۹
يو څلوېښتم لوست: تخارج ۱۲۱
دوه څلوېښتم لوست: رد ۱۲۳
درې څلوېښتم لوست: جهاد ۱۲۵
څلور څلوېښتم لوست: د جهاد لاسته راوړنې ۱۲۸
پنځه څلوېښتم لوست: څوک په جهاد مکلف دي؟ ۱۳۱
شپږ څلوېښتم لوست: د اسلام له نظره د جهاد ډولونه ۱۳۳
اووه څلوېښتم لوست: سوله او احکام يې ۱۳۷
اته څلوېښتم لوست: د ذمي عقد (تړون) ۱۳۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عقايدو علم

شرعي احکام په عمومي ډول په دوو برخو وېشل شوي دي

۱- عملي احکام: هغه دي چې د اعمالو په کيفيت پورې اړه لري کوم چې د بدن د غړو په واسطه سرته رسيږي او فرعي احکام هم ورته ويل کيږي، لکه: د لمانځه فرضيت، د زنا حرام والی او داسې نور.

۲- اعتقادي احکام: هغه دي چې عقيدې پورې اړه لري، د زړه اعمال دي، د بدن په ظاهري غړو نه تر سره کيږي او اصلي احکام هم ورته وايې، لکه: د الله تعالی په وجود، وحدانيت، د آخرت په ورځ او داسې نورو باور کول.

د لومړي ډول احکامو علم ته د شريعت احکام او فقهې علم ويل کيږي او دويم ډول علم ته د توحيد، صفاتو او عقايدو علم ويل کيږي چې موږ دلته له دغه دويم ډول علـم څخـه بحث کوو.

د عقايدو تعريف

عقايد د عقيدې جمع ده، عقيده په لغت کې کلک تړلو ته وايـې او د اسـلامي علومـو پـه اصطلاح کې په دوو معناوو راغلې ده.

لومړی: د الله تعالی د قديم ذات په وحدانيت او پر ټولو هغـو لارښـوونو چـې محمـدﷺ د الله تعالی له لوري انسانانو ته رسولې، کلک ايمان او باور لرل.

دويم: هغه قضايا او جملې چې د مؤمن له ځيزونو څخه بحث کوي.

د تعريف شرح

عقيده کلکو تړلو ته وايې او عقايد په دې نامه سره، ځکه يادېږي چې انسان هـم پـه هغـه څه چې عقيده لري خپل زړه تړي او کلک يقين وربانديې کوي،خو دا يقيـن بايـد دومـره غښتلی او پوخ وي چې هيڅ ډول شک او شبهه پکې ځای ونه لري، ځکه عقيده په عربـي ژبه کې پوخوالي او ټينګښت ته وايي، سست باور عقيده نه ګڼل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت: لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست او هم د عقیدې د لفظ لومړۍ او دویمه معنا پکې وټاکئ:

۱ـ په الله تعالی عقیده لرل څه حکم لري؟

۲ـ تاسې ته عقیده په یوې اونۍ کې څو ساعته تدریس کیږي؟

د عقایدو د علم موضوع

د عقایدو د علم موضوع د الله تعالی ذات، صفات او د پیغمبر رسالت دی چې په هغه کې په ملایکو، آسماني کتابونو، انبیاوو، د آخرت په ورځ، حساب، جنت، جهنم او د خیر او شر په تقدیر ټولو ایمان لرل شامل دي.

د عقایدو د علم غرض

د عقایدو د علم غرض او ګټه په دنیا او آخرت کې د انسان بریالیتوب او نیک بختي ده، هغه څوک چې د الله تعالی په کتاب او د هغه د پیغمبر په سنتو په سمه توګه باور ولري او پیروي یې کوي، هیڅکله به نه په دنیا او نه په آخرت کې ناکام شي.

د دې علم په زده کړه د انسان عقیده سمیږي او حقیقتونه د ځان، کایناتو او خپل خالق په هکله په رښتیني بڼه پېژني.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د تعریف، موضوع او غرض په اړه بحث وکړي.

د عقایدو د علم نومونه

د عقایدو علم په نورو نومونو هم نومول شوی، لکه: د توحید علم، اصول الدین، الفقه الاکبر، الإیمان.

فعالیت: زده کوونکي دې د اسلامي عقیدې د پېژندلو په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړي.

د عقایدو د علم فضیلت او ارزښت

د عقایدو علم له نورو ټولو علومو څخه غوره او د شرف خاوند دی، ځکه د هر علم شرف او فضیلت د هغه علم پر موضوع پورې اړه لري، د عقایدو د علم موضوع له شرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه ډکه موضوع ده چې هغه د الله تعالی ذات، اسماء، صفات، د هغه د وحدانیت، او پـر بندګانو باندې د الله تعالی حقونه دي. همدارنګه پر انبیاوو او ټولو هغـو شـیانو بانـدې علـم چې پر آخرت پورې تعلق لري.

د عقایدو د علم حکم

د عقایدو د علم زده کول فرض عیني او فرض کفایې دي.

فرض عیني: په اجمالي ډول پر هر مسلمان نارینه او ښځه بانـدې فـرض عـین دي چـې پـه ټولـو هغو شیانو باندې عام او مجمل ایمان راوړي چې رسول الله صلی الله علیـه وسـلم د الله تعـالی لـه لوري د هغوی خبر ورکړی دی، لکـه: پـه توحیـد، رسـالت، جنـت، دوزخ او د قیامـت پـه ورځ ایمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضیت ریښتینی ګڼل او داسې نور.

فرض کفایي: په تفصیلي ډول د عقایدو د علم د دلایلو زده کول فرض کفایې دي. د مثـا ل پـه ډول: په هغو آیتونو او حـدیثونو بانـدې ځان پوهـول چـې توحیـد، رسـالت، جنـت، دوزخ او د قیامت په ورځ ایمان درلودل او د لمانځه، حج او روژې فرضیت یې ثابت کړی وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د عقایدو د علم د فضیلت او حکم په هکله نورو ته معلومـات ورکړي.

پوښتني

١. عقیده د لغت او اصطلاح له مخې تعریف کړئ.
٢. د عقایدو د علم موضوع څه شی ده؟
٣. د عقایدو د علم غرض څه شی ده؟
٤. دعقایدو علم څه اهمیت لري؟ بیان یې کړئ.
٥. د عقایدو د علم حکم بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د علم په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی پر وجود ایمان

ځمکه، آسمانونه او هغه څه چې په دې دواړو کې موجود دي آيا په خپله پيدا شوي او که داسې ذات وجود لري چې دغه موجودات يې پيدا کړي دي؟

د کايناتو دغه نظم چې هيڅ ګډوډي پکې نه ليدل کيږي او په منظم شکل پر مخ ځي آيا په خپل سر روان دي او که تنظيموونکی لري؟

د الله تعالی د وجود دلايل

د الله تعالی پر وجود نقلي اوعقلي دلايل شتون لري چې ځينې يې په لاندې توګه بيانيږي:

لومړی نقلي دليل

د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره په قرآن کريم کې ډېر زيات دليلونه ذکر شوي، لکه: الله تعالی د البقرې په سورت کې داسې فرمايي: ﴿وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾[البقرة: ۱۶۳- ۱۶۴]

ژباړه: او ستاسې معبود يو دی، له هغه پرته بل هيڅ معبود نشته، هغه ډېر مهربان او خورا بښونکی دی. د آسمانونو او ځمکې په پيدايښت، د شپې او ورځې په اوړېدو را اوړېدو او په هغو بېړيو کې چې خلکو ته د ګټې وړ شيانو وړلو راوړلو لپاره په سمندر کې روانېږي او په هغو اوبو کې چې الله تعالی له آسمانه نازلې کړي دي، بيا يې په هغو سره مړه ځمکه را ژوندۍ کوي او په ځمکه کې يې هر راز ساکښ موجودات خواره کړي دي او د بادونو په لګېدو او د آسمان او ځمکې تر منځ په ابل کړی شوي وريځ کې د هغو خلکو لپاره د قدرت نښې نښانې دي چې له پوهې نه کار اخلي.

له پورتنيو مبارکو آيتونو څخه د استدلال طريقه

دا آيتونه صراحتاً دلالت کوي چې ستاسې معبود يو دی، په رحمن او رحيم سره يې ستايلی دی او د يووالي لپاره يې د مخلوقاتو څخه ډول ډول دليلونه بيان کړي دي، دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوله هستي چې د کوم نظم او قانون څخه پيروي کوي د دې هرو مرو ناظم او چلوونکی شته، که نه، نو هر څه به ګډوډ واى.
نو پورتني آيتونه، لکه: څرنګه چې نقلي دليل حسابيږي همدا ډول عقلي دليل هم ګڼل کيږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور نقلي دليلونه هم ذکر کړي.

د الله تعالی پر وجود باندې عقلي دليل

ډېر زيات عقلي دلايل شته چې د الله تعالی پر وجود دلالت کوي، د بېلګې په توګه: هغه واقعه چې د امام ابوحنيفه (رح) او دهري تر منځ پېښه شوې وه، د الله تعالی د وجود د اثبات لپاره تر ټولو غوره دليل دی: له دهريانو څخه څو کسه امام ابو حنيفة (رح) ته راغلل او له ده څخه يې د الله تعالی د وجود په اړه پوښتنه وکړه، (د دوی نيت د امام ابو حنيفه (رح) په شک کې اچول وو) امام ابوحنيفه (رح) ورته وويل: زه په يوه ډېر حيرانوونکي کار بوخت يم. دوی وپوښتل هغه څه کار دی؟ ابو حنيفه (رح) ورته وويل: چا راته وويل: دلته يوه کښتۍ ده چې هېڅوک پکې نشته، په خپله په سيند کې چلېږي، د سيند په غاړه درېږي، په خپله سامان باروي، بيا په خپله سيده نورو ښارونو ته ځان رسوي، هلته خپل سامانونه په خپله کښته کوي، هر شی، لکه: خرما، جامې او داسې نور توکي بېل بېل له خپلو همجنسو توکو سره ځای پر ځای کوي، هېڅ شی يو له بل سره نه ترې ګډېږي، سره له دې چې په دې کې هېڅوک نشته، نه څوک شته چې هغه وچلوي او نه څوک شته چې هغې ته لارښوونه وکړي.
دوی وويل: نو آيا ته دا خبره منې؟ دا خبره، خو له لېوني پرته بل څوک نه قبلوي، ځکه کښتۍ له لرګي څخه جوړه شوې ده، نو څرنګه به لرګی په خپله حرکت وکړي؟ څرنګه به په خپله وچليږي؟ څرنګه به په خپله سامان بار کړي؟ په دې وخت کې امام ابو حنيفه (رح) دوی ته وويل: تاسې شخړه کوئ، په داسې حال کې چې تاسې په خپلو سترګو باندې دغه کاينات وينئ، دغه ستورې چې حرکت کوي چا پيدا کړي؟ لمر او سپوږمۍ ته په دغه منظم ډول څوک حرکت ورکوي؟ دغه مخلوق چا په ځمکه کې خور کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی؟ دغه وربځ چا پيدا کړې ده؟ په پای کې دهري په پړ کېدو سره له نور بحث نه تېر شو او توبه يې وايستله.

همدارنګه نور ډېر عقلي دليلونه شته چې د الله تعالی پر وجود دلالت کوي او هر څه چې الله تعالی پيدا کړي د هغه پر وجود باندې دليلونه دي کله چې انسان په دغو مخلوقاتو کې فکر او سوچ وکړي، نو وايي: ﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ [آل عمران: ١٩١] **ژباړه:** ای زموږ پالونکيه (ربه)! دا مخلوقات تا عبث (بې حکمته او بې ګټې) نه دي پيدا کړي، پاکي ده تا لره (له ټولو عيبونو څخه) نو وساته موږ د دوزخ له اور څخه.

د الله تعالی ذات قديم دی

د الله تعالی ذات قديم دی، همېشه و او همېشه به وي، د ده د وجود ابتداء نشته، په دې اړه الله تعالی فرمايي: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ﴾ [الحديد: ٣] **ژباړه:** همغه لومړی هم دی او وروستی هم. يعنې الله تعالی اول دی ابتداء نه لري او آخر دی انتهاء (پای) نه لري.

فعاليت: زده کوونکي دې د الله تعالی پر وجود باندې نور عقلي دليلونه بيان کړي.

د الله تعالی پر وجود د ايمان حکم

د الله تعالی پر وجود ايمان (باور او يقين) لرل فرض دي که څوک د الله تعالی له وجود څخه منکر شي کافر دی.

پوښتنې

١. د کايناتو له شتون څخه د خالق پر وجود څنګه دليل نيسئ؟
٢. د الله تعالی پر وجود باندې يو نقلي دليل ذکر کړئ.
٣. د الله تعالی پر وجود باندې يو عقلي دليل ذکر کړئ.
٤. په الله تعالی باندې ايمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د وجود په اړه يوه مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

د الله تعالی وحدانیت (یو والی)

د ټولو مخلوقاتو پیدا کوونکی یوازې الله تعالی دی. په ذات، نومونو او صفاتو کې شریک او ساری نه لري، د هیچا مرستې ته اړ ندی، بلکې ټول مخلوقات ده ته اړ او محتاج دي.

د توحید تعریف

توحید یو ګڼلو ته وایې او په اصطلاح کې د الله تعالی یو ګڼل توحید بلل کیږي.[١]

د تعریف شرح

د الله تعالی توحید دا معنا لري چې الله تعالی په ذات او صفاتو کې ځانګړی دی او له هغه سره ساری او شریک نشته.

د توحید ډولونه

د الله تعالی توحید په دريې ډوله دی:

د ربوبیت توحید.

د الوهیت توحید.

د نومونو او صفاتو توحید.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د توحید په هکله یو له بل سره خبرې وکړي.

د ربوبیت توحید

د ربوبیت توحید په دې عقیده لرل دي چې د مخلوقاتو پیداکوونکی، رزق ورکوونکی، تدبیر نیوونکی، عزت او ذلت ورکوونکی، خیر او شر رسوونکی او په ټولو مخلوقاتو کې له اسبابو پرته متصرف او واکدار یوازې یو الله تعالی دی.

نو یوازې الله تعالی خالق او مالك دی. له اسبابو پورته مرسته یوازې له الله تعالی څخه غوښتل کیږي، په ټول عالم کې یوازې الله تعالی له اسبابو پرته تصرف کوي، مخلوقات په خلقت او پایښت کې ټول الله تعالی ته محتاج دي، الله تعالی د عالم د نظام په چلولو کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لري.

١ – شرح العقیدة الطحاویة – – (١ / ٨)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ربوبیت د توحید د اثبات دلیلونه

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الزمر: ٦٢] **ژباړه:** الله تعالی د هر شي هستوونکی دی، هماغه د هر شي کار ساز او چلوونکی دی.

همدا راز فرمایي: ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ [الإسراء: ١١١] **ژباړه:** او ووایه ټوله ثنا او ستاینه هغه خدای لره ده چې هغه نه څوک په زوی ولیٔ سره نیولی، نه په پادشاهۍ کې څوک شریک ورسره شته، نه یې د بې وسۍ له امله ملا تړی شته او پوره لویي یې بیان کړه.

د ربوبیت د توحید غوښتنه دا ده چې باید هر ډول عبادت، زاري اوفریاد، د مرستې آواز، ټول دنیوي او اخروي حاجتونه له الله تعالی څخه وغوښتل شي، ورسره د نورو متصرفینو او مرستندویانو له نیولو څخه په کلکه ډډه وشي، ځکه چې یوازې الله تعالی د هر ډول عبادت اوبندګۍ لایق دی.

همدارنګه الله تعالی فرمایي: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [الأنعام: ١٧] **ژباړه:** که الله تاته کوم تکلیف در ورسوي، نو له هغه نه پرته بل څوک نشته چې تا له تکلیف څخه وژغوري، که هغه ذات تا ته کومه ښېګڼه او ګټه در واړوي، نوهغه په هر څه قادر ذات دی.

په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ١٨٦] **ژباړه:** او ای پیغمبره! زما بندګان که له تا نه زما په اړه پوښتنه وکړي، نوهغوی ته ووایه چې زه ورته ډېر نژدې یم، بلونکی چې کله ما وبلي زه د هغه بلنه اورم، نو هغوی ته ښایي چې زما بلنې ته لبیک ووایي، او پر ما ایمان راوړي، ته دا خبره هغوی ته واوروه، کېدای شي چې هغوی سمه لار ومومي.

> **فعالیت:** زده کوونکي دې د ربوبیت د توحید د اثبات په اړه عقلي دلیلونه بیان کړي.

پوښتنې

١. توحید تعریف کړئ!
٢. توحید په څو ډوله دی؟
٣. د ربوبیت له توحید څخه مراد څه دی؟
٤. د ربوبیت پر توحید باندې نقلي دلیل ذکر کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم لوست

د الوهیت توحید

- آیا پرته له الله تعالی څخه بل څوك د عبادت وړ شته؟
- بنده باید له چا څخه مرسته وغواړي؟
- چا ته د عجز سر ښکته کړي؟

د الوهیت تعریف

اله معبود ته وايي. الوهیت مصدر او د الله تعالی صفت دی، د الوهیت د توحیـد معنـا دا ده چې یوازې الله تعالی معبود دی او په معبودیت کې شریك نه لري.

د تعریف شرح

د عبادت وړ یوازې الله تعالی دی. یوازې الله تعالی تـه بایـد د عجـز سـر ښـکته شـي، امـر یـې ومنل شي او له منهیاتو څخه یې ځان وژغورل شي چې دا په حقیقـت کـې د الوهیـت توحیـد دی او د عبادت توحید هم ورته وايي.

د الوهیت توحید

د الوهیت توحید په دې باندې عقیده لرلو ته وايي چې یوازې الله تعالی د عبادت وړ دی.

عبادت په شرعي اصطلاح کې په دوو معناوو راغلی دی.

١. په خاصه معنا: عبادت پـه خاصـه معنـا سـره لـه لمانځـه، روژې، زکـات او حـج څخـه عبارت دی او همدارنګه نورې هغه چارې چې موخه ورڅخه یـوازې د الله تعـالی امـر پر ځای کول وي او عادتي چارو پورې اړه ونـه لـري هـم د عبـادت پـه مفهـوم کـې داخلې دي.

٢. په عامه معنا: عبادت په عامه معنا سره دې ته ویل کیږي چې د ژوند په ټولـو ډګرونـو کې یوازې د الله تعالی امر ومنل شي، که هغـه عبـادت پـه خاصـه معنـا سـره وي، کـه معاملات وي، که دکورني ژوند احکام وي او که پر امنیت، سیاست او اقتصاد پـورې تړلي احکام وي.

یو انسان هلته موحد ګڼل کیږي چې د ژونـد پـه ټولـو ډګرونـو کـې د الله تعـالی اطاعـت وکړي او ټول هغه عادتونه او نظریات چې د اسلام له سپېڅلي دیـن سـره مخـالف وي رد کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوهيت د توحيد د اثبات دليلونه

په قرآن کريم او سنتو کې د الوهيت په توحيد باندې بې شمېره دليلونه شته چې يو څو يې په لاندې توګه بيانېږي.

قرآن کريم: الله تعالى په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ٢٥٥] **ژباړه:** له الله، (هغه) ژوندي ابدي ذات پرته چې ټول کائنات يې تنظيم کړي دي، بل هېڅ خدای نشته.

په يو بل مبارک آيت کې الله تعالى فرمايي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ [الكهف:١١٠] ژباړه: اې پيغمبره! ووايه چې زه يوازې ستاسو په څېر انسان يم، او ما ته وحې شوې چې ستاسې معبود يو الله (ج) دی.

الله تعالى د الاخلاص په سورت کې فرمايي: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۞ اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ [الإخلاص: ١، ٢]

ژباړه: اې پيغمبره! ووايه چې الله تعالى يو دی، الله تعالى بې نيازه دی چا ته اړ ندی.

همدارنګه الله تعالى په يو بل آيت کې فرمايلي دي: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ [البقرة: ٢٥٦]

ژباړه: د دين په چارو کې څه زور او مجبورول نشته، سمه خبره لـه غلطو مفکورو څخه جلا کړای شوې ده، اوس چې څوک له کوم طاغوت نه منکر شي او پر الله ايمان راوړي هغه يوه داسې کلکه اسره ونيوله چې هېڅکله ماتېدونکې نه ده.

د طاغوت تعريف: طاغوت هغه چا ته ويل کېږي چې د الله تعالى په مقابل کې يې پيروي کېږي، که هغه انسان وي او که بتان.

په يوه حديث شريف کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: عَنْ عَدِيِّ بن حَاتِمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: "يَا عَدِيُّ اطْرَحْ هَذَا الْوَثَنَ مِنْ عُنُقِكَ"، فَطَرَحْتُهُ، فَانْتَهَيْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ بَرَاءَةٍ، فَقَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾[التوبه:٣١] حَتَّى فَرَغَ مِنْهَا، فَقُلْتُ: إِنَّا لَسْنَا نَعْبُدُهُمْ، فَقَالَ: "أَلَيْسَ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فَتُحَرِّمُونَهُ وَيُحِلُّونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ، فَتَسْتَحِلُّونَهُ؟"قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: "فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ"[١] **ژباړه:** عدي بن حاتم رضي الله تعالى عنه وايي چې زه رسول الله صلى الله عليه

---

١ المعجم الكبير للطبراني – (١٢ / ٧)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسلم ته راغلم او زما په غاړه کې له سرو زرو څخه جوړ شوی صلیب ځوړند و، رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وفرمایل: ای عدي! له غاړې څخه دې دغه بت ایسته کړه ما هغه بوت ایسته کړ، ورووسته بیا زه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغلم چې ده مبارک د براءت مبارک سورت تلاوت کاوه، نو دا آیت یې تلاوت کړ: ((دوی خپل عالمان او روحانیون له الله (ج) پرته خپل (خدایان) نیولي دي)) کله چې له تلاوت څخه فارغ شو، نو ما ورڅخه پوښتنه وکړه او ومې ویل: موږ خو د دوی عبادت نه کولو؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: آیا دوی به د الله تعالی حرام کړي شیان نه حراموول، تاسو به هغه شیان حرام ګڼل؟ دوی به د الله تعالی حرام کړي شیان نه حلالول چې بیا به تاسو هغه حلال ګڼل؟ ما ورته وویل همداسې خو وو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: همدا د دوی عبادت کول دي.

حدیث شریف: د الله تعالی د الوهیت په توحید باندې ډېر زیات شمېر مبارک احادیث دلالت کوي چې د هغو له جملې څخه موږ دلته د جابر بن عبد الله ﷺ روایت شوی حدیث ذکر کوو: رسول الله ﷺ په حج کې تلبیه په لوړ آواز ییل کړه: « لَبَّيْكَ، اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ لَكَ، وَالْمُلْكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ ». **ژباړه:** په طاعت ولاړ یم تاته، اې الله (ج) په هغه څه کې چې تا پر موږ نازل کړي، ستا اطاعت کوو، ای هغه ذاته چې شریک او سارى نه لرې ستا اطاعت کوو، یقیناً چې ټولې ستاینې او نعمتونه یوازې تا لره دي او پاچاهي هم یوازې ستا ده، نشته شریک او سیال تا لره.

په همدې حدیث شریف کې جابر بن عبد الله ﷺوایي: کله چې رسول الله ﷺ د صفا غونډۍ ته وخوت، مخ یې کعبې ته کړ، داسې یې وفرمایل: «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ »[1] **ژباړه:** له الله تعالی پرته بل برحق معبود نشته، الله یو دی شریک نه لري، د عالم پاچاهي یوازې ده لره ده، غوره صفتونه ټول ده لره دي او دی په هر څه توانمن دی. له الله تعالی پرته بل برحق معبود نشته، هغه یو دی، خپله وعده یې پوره کړه (د مکې په فتحه کې، د کفارو په ماتولو او داسې نورو کې) یې د خپل بنده مرسته وکړه او په یوازې ذات یې کفري لښکرو ته ماتې ورکړه.

---

١ – صحیح مسلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقلي دليل: هرهغه څوک چې د الله تعالی په ربوبيت باور لري او وايي چې يوازې الله تعالی د دې مخلوق پيدا کوونکی او تدبير کوونکی دی، بل هېڅوک نه شي کولای چې څه شی پيدا کړي، يا چا ته ګټه او يا زيان ورسوي، نو لازمه ده چې په دې هم اقرار وکړي چې يوازې همدغه ذات د بندګۍ مستحق هم دی، بايد يوازې د ده بندګي وشي او يوازې د ده شکر ادا شي، د شيانو په تحليل او تحريم کې يوازې د ده اوامرو ته غاړه کېښودل شي.

فعاليت: زده کوونکي دې د الوهيت د توحيد په هکله څو نور دليلونه ذکر کړي.

د الوهيت د توحيد حکم

د الله تعالی د الوهيت په توحيد باندې ايمان او باور لرل فرض او منکر يې کافر دی.

پوښتنې

۱. الوهيت تعريف کړئ!
۲. د الوهيت توحيد څه ته وايي؟
۳. د الله تعالی د الوهيت د توحيد لپاره دليلونه ذکر کړئ!
٤. طاغوت تعريف کړئ.
۵. د الله تعالی د الوهيت د توحيد حکم څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د الوهيت د توحيد په اړه يوه مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د الله تعالی نومونه او صفات

الله تعالی د ښکلو نومونو خاوند دی، د الله تعالی په نومونو بانـدې پـه اجمـالي توګـه بـاور درلودل، د اسلامي عقیدې برخه ده او که څوک پـه تفـصیلي توګـه وربانـدې وپـوهېږي، الفاظ يې ياد کړي او په معنا يې ځان پوه کړي، نو د ستر اجر وړ ګرځي.

د نومونو او صفاتو تعریف

اسماء د اسم جمع ده، اسم نوم ته وايي، د الله تعالی اسماء هر هغه لفظ ته ويل کېږي چې په قرآن کريم او سنتو کې يې يادونه شوې وي او د الله تعالی په ذات دلالت وکړي، لکه: رحمان، رحیم، غفور، ودود او داسې نور.

صفات د صفت جمع ده، د الله تعالی صفات هغه د کمال معاني دي چې الله تعـالی خپـل ځان په قرآن کريم کې وربانديې ستايلی او د الله رسـول پـه هغـو، پـه خپلـو وينـاوو سـره موصوف کړی وي، لکه: د علم، قدرت او ارادې صفتونه.

د نومونو ډولونه

د الله تعالی نومونه په دوه ډوله دي:

۱ـ ذاتي نوم چې يوازې د الله تعالی په ذات دلالت کوي، هغه د (الله) کلمه ده.

۲ـ صفتي نومونه چې د الله تعالی په ذات او صفت دواړو دلالت کوي، لکـه: قـادر، علـيم، حکيم، سميع او بصير.

د صفتي نومونو او صفاتو تر منځ توپير

د الله تعالی صفتي نومونه د هغه له صفاتو سره په معنا او شمېر کې توپير لري:

لومړی: په معنا کې توپير: لکـه: پورتـه چـې بيـان شـو صـفتي نومونـه د الله تعـالی پـه ذات دلالت کوي سره له يو صفته، ځکه دا هر يو نوم د الله تعالی په ذات او پـه هغـه پـورې پـه قايم يو صفت دلالت کوي چې قادر په قدرت، عليم په علم، حکيم په حکمت، سميع پـه سمع او بصير په بصر د الله تعالی له ذات سره يو ځای دلالت کوي، نو صفتي نوم پـه ذات او صفت دواړو دلالت کوي او صفت په يو څيزدلالت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم په شمېر کې توپير: د الله تعالی صفات د هغه له نومونو څخه زيات دي، ځکه هر صفتي نوم يو صفت په ځان کې لري، ځيني صفات د الله تعالی په افعالو پورې اړه لري، د افعالو نهايت او پای نشته، د بېلگې په توگه: اخذ (نيول)، تسخير (تابعدار گرځول)، امساك (بندول) او بطش (راگيرول، او حمله کول) او داسې نور د الله تعالی صفتونه دي، ځکه دا افعال په قرآن کريم کې الله تعالی ته ثابت دي،[1] خو الله تعالی ته موږ د دې صفاتو پر بنسټ د آخِذ، مُسَخِّر، مُمْسك او باطِش نومونه نه شو ايښودلی، ځکه د الله تعالی اسماء توقيفي دي، له ځانه څوك نوم نه شي ورته اېښودلای.

د الله تعالی د نومونو د اثبات دلايل

الله تعالی د ښو نومونو خاوند دی، د اثبات لپاره يې په قرآن کريم او نبوي احاديثو کې ډېر زيات دلايل شته چې په لنډ ډول دلته ځيني له هغو څخه ذکر کيږي.

قرآن کريم

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ [الأعراف: ۱۸۰]

ژباړه: او د الله تعالی ډېر ښه نومونه دي، نو په هماغو يې و بولئ، هغه خلك پرېږدئ چې د ده په نومونو کې کوږوالی کوي، دوی چې څه کوي د هغو بدله به مومي.

الله تعالی په بل مبارك آيت کې فرمايي: ﴿ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ [الإسراء: ۱۱۰] **ژباړه:** ورته ووايه: الله را وبولئ يا رحمان، هر يو چې رابولئ، نو د (الله) هغه ډېر ښه نومونه دي.

دغه مبارك آيت دا په ډاگه کوي چې د الله تعالی نومونه ثابت دي او ټول په يوه الله تعالی دلالت کوي.

حديث شريف

په يوه مبارك حديث شريف کې داسې راغلي دي: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ سَأَلَ اللَّهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى وَإِذَا دُعِيَ

---

۱ الله تعالی فرمايی: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ (البقرة : ۶۳)، ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ﴾ (الحج : ۶۵)، ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ (الدخان: ۱۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِهِ أَجَابَ» (1) **ژباړه:** رسول الله ﷺله یوه سړي څخه واورېدل چې ویل یې: یا الله زه له تا څخه سوال کوم، ځکه ته الله یې، یو یې، بې نیازه یې، هغه ذات چې هېڅوک یې نه دي زېږولي، او نه څو له چا زېږېدلی او نه یې څوک سیال شته. د دې خبرو له اورېدو وروسته نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: یقیناً چې دغه سړي له الله تعالی څخه د ده په هغه لوی نامه سره سوال وکړ چې که په دغه نوم سره سوال ورڅخه وشي ورکوي یې او که غوښتنه ترې وشي قبلوي یې.

فعالیت
زده کوونکي دې د قرآن کریم ځینې هغه آیتونه ذکر کړي چې د الله تعالی نومونه پکې ذکر شوي دي.

د الله تعالی د نومونو حکم

د الله تعالی په ټولو هغو نومونو چې په قرآن کریم او یا د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په مبارکو صحیحو احادیثو کې راغلي دي، ایمان راوړل فرض دي.

د الله تعالی د نومونو او صفاتو په هکله د اهل سنت او جماعت تګلاره

په دې هکله دوه مطلبونه د بیان وړ دي.

۱ـ اهل سنت والجماعت ټول هغه نومونه او صفات چې الله تعالی ځان ته ثابت کړي یا پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورباندې ستایلی، الله تعالی ته ثابت ګڼي، هیڅ ډول تعطیل، تحریف، تمثیل او تکییف نه پکې کوي، په دې توګه چې معطل او بې معنا یې نه ګڼي، معناوې یې بل لور ته نه اړوي، مثالونه نه ورته بیانوي او له څرنګوالي څخه یې خبرې نه کوي.

الله تعالی فرمایي: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ١١] **ژباړه:** د هغه په څېر هېڅ شی نشته او هغه اورېدونکی او لیدونکی دی. د دې آیت په لومړۍ برخه کې تمثیل او تکییف او په دویمه برخه کې یې تعطیل او تحریف نفي شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د نومونو او صفاتو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بیان کړي او له پورتني آیت څخه دې د استدلال طریقه ذکر کړي.

---

۱ – رواه احمد في مسنده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ د الله تعالی نومونه توقیفي دي، په دې توګه چې ټول له قرآن کریم او حدیثونو څخه اخیستل شوي، څوک نشي کولای چې الله تعالی ته له ځانه نوم کېږدي، البته د الله تعالی د نومونو ژباړه نورو ژبو ته علما د خلکو د پوهې لپاره روا بولي، لکه: رب ته چې په پښتو کې څښتن او په فارسي کې خدا ویل کېږي، نو په عقل سره الله تعالی ته نوم نشي ایښودل کېدای ځکه الله تعالی فرمایلي: ﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لا تَعْلَمُونَ ﴾ [الأعراف: ۳۳]

ژباړه: ورته ووایه: زما رب خو ښکاره او پټ بې حیا کارونه حرام کړي، ګناه، په ناحقه تېری، دا چې له الله سره هغه څه شریک و ګڼئ چې د هغه په هکله یې څه سند نه دی را نازل کړی او دا چې په الله پورې داسې څه ووایئ چې تاسې پرې نه پوهیږئ.

د الله ﷻ پر نومونو او صفاتو ځان پوهول له بندګانو سره د الله ﷻ په پېژندلو کې مرسته کوي، او همدارنګه له الله ﷻ سره د مینې او تقوا د زیات والي لامل کیږي.

پوښتنې

۱. د نومونو او صفاتو تعریف بیان کړئ.
۲. د الله تعالی نومونه په څو ډوله دي؟
۳. آیا د الله تعالی د نومونو او صفاتو تر منځ توپیر شته؟
٤. د الله تعالی د نومونو د اثبات دلایل بیان کړئ.
۵. د الله تعالی د نومونو حکم بیان کړئ.
٦. د الله تعالی د نومونو په هکله د اهل سنت و الجماعت تګلاره بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د قرآن کریم ځینې هغه آیتونه ولیکي چې په هغې کې د الله تعالی نومونه ذکر شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی د نومونو شمېر او د صفتونو ډولونه

په تېر لوست کې مو د الله تعالی د نومونو او صفاتو د تعریف او د اثبات د دلایلو په اړه یو څه زده کړل. په دې لوست کې د الله تعالی د نومونو د شمېر او صفاتو د ډولونو په اړه معلومات ترلاسه کوو.

د الله تعالی د نومونو شمېر

د الله تعالی د نومونو یادونه په قرآن کریم او نبوي حدیثوکې شوې ده:

- **قرآن کریم:** الله تعالی فرمايي: ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۞ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۞ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ۞ ﴾ [الحشر: ٢٢ - ٢٤]

ژباړه: الله ج هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هېڅ معبود برحق نشته، په پټه او په ښکاره هر څه باندې پوهېدونکی، همغه رحمن او رحیم دی. الله هغه ذات دی چې له هغه پرته کوم معبود برحق نشته، هغه باچا دی، ډېر مقدس، له ټولو عیبونو څخه سالم، امان ورکوونکی، ساتونکی، په ټولو برلاسی. په زوره د خپل حکم نا فذوونکی او د لویۍ ښتن، لویې کوونکی، پاک دی الله له هغه شرک نه چې خلک يې کوي، الله هغه ذات دی چې د هستونې پلان جوړوونکی د هغه نافذوونکی او د هغه سره سم صورت جوړوونکی دی، د هغه ډېر غوره نومونه دي هر څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي، د هغه په پاکۍ سره ستاینه کوي او هغه برلاسی او حکمت والا دی.

فعالیت: په پورتنیو آیتونو کې د الله تعالی ذکر شوي نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حديث شريف: په حديث شريف کې راغلي: **عن ابي هريرة أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:** (**إن لله تسعة وتسعين اسماً –مائة إلا واحداً– من أحصاها دخل الجنة**[1]) ژباړه: يقينا د الله تعالى (۹۹) نهه نوي نومونه دي، ـ يو کم سل ـ چا چې وشمارل (حفظ يې کړل) جنت ته به ننوزي.

ځينو پوهانو د قرآن کريم په مختلفو برخو کې د الله تعالى ذکر شوي نومونه سره راټول کړي او همدا نه نوي ورڅخه جوړ شوي دي.

خو سمه وينا داده چې د الله تعالى نومونه په نه نوي کې منحصر نه دي، بلکې د الله تعالى نومونه له دې پرته نور هم ډېر دي.

په حديث شريف کې عبد الله بن مسعود ﷺله رسول الله ﷺڅخه روايت کړی: «**مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنٌ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي وَنُورَ صَدْرِي وَجِلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا**»[۲]

ژباړه: هېڅکله يو بنده چې خواشينتوب يا غم ورته رسيدلی وي دا کلمات نه وايي مگر خفگان او غم يې الله تعالى لرې کوي او پر ځای يې خوښي ورکوي: اې الله زه ستا بنده او ستا د بنده او مينځې زوی يم، زما تندی ستا په لاس کې دی، زما په هکله ستا حکم نافذ اوقضا دې عادلانه ده، زه له تا څخه ستا په هر هغه نامه سوال کوم چې ځان دې پرې نومولی، يا دې په خپل کتاب کې نازل کړی، يا دې خپل کوم مخلوق ته ورښودلی، يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب کې ساتلې چې ته دا قرآن زما د زړه سپرلی، د سينې رڼا، د خواشينتوب لرې کوونکی او د خفگان له منځه وړونکی وگرځوې.

نو له دې وينا څخه چې رسول الله فرمايې: (او يا دې د هغه پوهه يوازې له ځان سره په علم غيب کې ساتلې)، څرگندېږي چې الله تعالى نور نومونه هم لري چې له ده پرته بل څوک ورباندې نه پوهيږي.

---

۱ متفق عليه، بخاري: ۲۵۸۵ شمېره حديث، مسلم: ۲۶۷۷ شمېره حديث.

۲ د احمد مسند ۷ ټوک ۳۴۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی په نومونو او صفاتو د ایمان گټې

۱ـ د الله تعالی پېژندنه، هغه څوک چې د الله تعالی نومونه او صفات وپېژني، د الله تعالی په هکله یې معرفت زیاتیږي، په الله تعالی باندې یې ایمان پخیږي، او د توحید عقیده یې پیاوړې کیږي.

۲ـ په اسماء حسنی سره د الله تعالی ستاینه، په ذکر کې له غوره ډولونو څخه ده: الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ [الاحزاب: ۴۱] اې مؤمنانو! الله یاد کړئ په کثرت سره.

۳ـ له الله تعالی څخه د ده د نومونو په وسیله غوښتنه او دعا کول، الله تعالی فرمايي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ او الله تعالی لره غوره نومونه دي نو په هغو سره یې راوبولئ.

۴ـ د دنیا او آخرت نېکمرغي.

د الله تعالی د صفتونو ډولونه

د الله تعالی صفتونه په دوه ډوله دي: ۱- ذاتي صفتونه ۲- فعلي صفتونه

۱- ذاتي صفتونه هغو صفتونو ته ویل کیږي چې الله تعالی یې په ضد نه موصوفیږي، دغه صفتونه د الله تعالی له ذات سره لازمي دي او هېڅکله له الله تعالی څخه نه جلا کیږي. د الله تعالی ذاتي صفتونه له قدرت، ارادې، سمع، بصر، علم، حیات او کلام څخه عبارت دي.

۲- فعلي صفتونه: هغو صفتونو ته ویل کیږي چې الله تعالی یې په ضد موصوفیږي، لکه: رحمت چې ضد یې غضب دی.

د الله تعالی فعلي صفتونه ډېر زیات دي، خو موږ دلته د بېلگې په ډول یو څو ذکر کوو: تخلیق (پیداکول)، ترزیق (رزق ورکول)، احیاء (ژوندي کول)، اعزاز (عزت ورکول) او داسې نور.

فعالیت: زده کوونکي دې د ذاتي او فعلي صفتونو تر منځ توپیر بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱. د الله تعالی د نومونو شمېر څومره دی؟
۲. د الله تعالی د نومونو په هکله د قرآن کريم څو مبارک آيتونه ذکر کړئ.
۳. د الله تعالی د نومونو په هکله د نبي کريم ﷺ يو مبارک حديث ذکر کړئ.
٤. د الله تعالی په نومونو او صفاتو باندې د ايمان ګټې بيان کړئ.
٥. د الله تعالی صفات په څو ډوله دي؟
٦. د الله تعالی ذاتي صفات څو دي؟
٧. د الله تعالی فعلي صفات تعريف کړئ.
٨. د الله تعالی د فعلي صفاتو يو څو مثالونه بيان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د الله تعالی د نومونو او صفتونو په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د الله تعالى ذاتي صفتونه (۱)

قدرت او اراده

- قدرت او اراده د الله تعالى له كومو صفتونو څخه دي؟
- آيا الله تعالى د قدرت او ارادې په ضد سره موصوف كېداى شي؟

د قدرت تعريف

قدرت له هغه صفت څخه عبارت دى چې له امله يې يو څوك توانيږي چې د خپلې ارادې سره موافق كوم كار تر سره كړي او يا يې پرېږدي. (۱)

قدرت د الله تعالى ذاتي صفت دى، الله تعالى په هر څه باندې په خپل ازلي او قديمي قدرت سره چې د ده ازلي صفت دى، قادر دى. د ده لپاره نوى قدرت نه پيدا كيږي او په ضد سره يې چې عجز دى نه موصوفيږي.

د قدرت د اثبات دلايل

الله تعالى په قرآن كريم كې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [البقرة: ۱۰۹]

ژباړه: يقيناً الله تعالى په هر څه قادر دى.

الله تعالى په يو بل مبارك آيت كې فرمايي: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ [فاطر: ٤٤]

ژباړه: هېڅ شى د الله تعالى بېوسې كوونكى نه دى، نه په آسمانونو او نه په ځمكه كې، هغه پر هر څه پوهيږي او په هر څه باندې قدرت لري.

د الله تعالى د قدرت پر صفت د ايمان حكم

د الله تعالى د قدرت پر صفت باندې ايمان راوړل فرض دي.

فعاليت: زده كوونكي دې د الله تعالى د قدرت د صفت په اړه يو له بل سره خبرې وكړي.

۲ - د ارادې تعريف

د يو كار په پايلو كې له ښه غور او فكر كولو وروسته د هغه كار د كولو او يا پرېښودلو قوي عزم او قصد ته اراده ويل كيږي. (۲)

---

۱ - التعريفات - (۱ / ۲۲۱)

۲ - الفروق اللغوية - (۱ / ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده او مشيت د الله تعالی ذاتي صفت دی، هېڅ شی د الله تعالی له ارادې پرته نه شي پيدا کېدای، بلکې هر شی که کوچنی وي او که لوی، که خير وي او که شر، ګټه وي او که نقصان، ايمان وي او که کفر او داسې نور ټول د الله تعالی په ارادې سره پيدا کېږي، که ټول مخلوقات يو ډېر واړه شي ته د حرکت ورکولو لپاره را ټول شي، د الله تعالی له ارادې څخه پرته حرکت نشي ورکولای او الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې مجبورتيا ده نه موصوفيږي.

د ارادې د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ [البروج: ١٦].

ژباړه: الله تعالی ښه سرته رسوونکی د هغه څه دی چې اراده يې وکړي.

الله تعالی په بل مبارک آيت کې فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥].

ژباړه: الله تعالی تاسې ته د آسانۍ اراده لري او په تاسې باندې د سختۍ اراده نه لري.

الله تعالی په يو بل مبارک آيت کې فرمايي: ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [يس: ٨٢] **ژباړه:** هغه خو چې کله د يوه شي اراده کوي، نو د هغه کار همدومره دی چې ورته حکم وکړي چې شه او هغه کيږي.

عقلي دليل

که چېرې الله تعالی د خپلې ارادې خاوند نه وای، نو بيا خو به د بل چا تر امر لاندې وای او د بل چا تر امر لاندې والی د الله تعالی په حق کې نقص دی او نقص د الله تعالی په حق کې باطل دی، همدارنګه که چېرې الله تعالی د بل چا تر امر لاندې شي، نو بيا په قدرت سره نه موصوفيږي، ځکه قدرت تر هغه شي پورې تعلق نيسي کوم پورې چې اراده تعلق نيسي، نو ثابته شوه چې الله تعالی مريد دی او اراده د الله تعالی ازلي صفت دی.

د الله تعالی د ارادې په صفت د ايمان حکم

د الله تعالی د ارادې په صفت باندې ايمان راوړل فرض دی.

د ارادې ډولونه

د اهل سنت و الجماعت علماوو اراده په دوه ډوله وېشلې ده.

لومړی: قدري او کوني اراده.

دويمه: امري او شرعي اراده.

١. **کوني اراده:** دا اراده د مشيت سره مرادفه ده، ټولو موجوداتو ته شامليږي، نو هر هغه څه چې منځ ته راځي، ټول د الله تعالی په اراده سره پيدا کيږي. دا اراده د الله تعالی په دې قول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ثابته شوې ده چې فرمايي: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ﴾ [الأنعام: ١٢٥]

ژباړه: چا ته چې الله تعالى د لارښوونې اراده وکړي، د هغه سينه د اسلام لپاره پرانيزي او چا ته چې په ګمراهۍ کې د غورځولو اراده وکړي، د هغه سينه تنګوي او داسې فشار پرې راولي چې (ځنګه د اسلام تصور په ذهن کې را ګرځوي نو) داسې ورته معلوميږي ته به وايې په سختۍ سره د آسمان لوري ته ختيږي.

همدارنګه الله تعالى فرمايي: ﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ [البقرة: ٢٥٣]

ژباړه: خو الله تعالى چې څه غواړي هغه کوي.

٢. **ديني او شرعي اراده:** له دې ارادې سره مينه او رضا لازمه ده، ځکه الله تعالى فرمايي: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

ژباړه: الله تعالى پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل نه غواړي.

همدارنګه الله تعالى فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [المائدة: ٦]

ژباړه: الله تعالى نه غواړي چې ژوند درباندې تنګ کړي، هغه خو غواړي چې تاسې پاک او سوتره کړي او خپل نعمت پر تاسې پوره کړي، ښايي چې تاسې شکر ويستونکي شئ.

فعاليت: زده کوونکي دې د ارادې د ډولونو په هکله يو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١- قدرت څه ته ويل کيږي؟

٢- د الله تعالى د قدرت د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٣- د الله تعالى د قدرت په صفت د ايمان حکم څه دی؟

٤- اراده څه ته ويل کيږي؟

٥- د الله تعالى د ارادې د اثبات دلايل ذکر کړئ.

٦- د الله تعالى د ارادې په صفت د ايمان حکم بيان کړئ.

٧- د الله تعالى اراده په څو ډوله ده؟ بيان يې کړئ.

کورنی دنده

زده کوونکي دې د دوو صفتونو (قدرت او ارادې) په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی ذاتي صفتونه (۲)

سمع، بصر، علم او حیات

- آیا تاسو پوهېږئ چې سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی صفتونه دي؟
- سمع، بصر، علم او حیات د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
- آیا الله تعالی د نومړو صفتونو پر ضد ستایل کېږي؟

سمع

د سمع تعریف

سمع په عربي ژبه کې له هغه قوت څخه عبارت دی چې آوازونه پرې اورېدل کېږي، خو دلته له سمعې څخه د الله تعالی هغه ذاتي صفت مراد دی چې الله تعالی خپل ځان ته په قرآن کریم کې ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهېږو.

سمع د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی ټول آوازونه، په خپلې ازلي سمعې سره چې دده ازلي صفت دی اوري، خو موږ یې په کیفیت نه پوهېږو، ډېر خفي شی هم د الله تعالی له سمعې (اورېدلو) څخه نه شي پټېدلای، الله تعالی د دې صفت په ضد سره چې کوڼوالی دی نه موصوفیږي.

بصر

د بصر تعریف

بصر د لیدلو هغه قوت دی چې په سترګو کې وجود لري او په هغه سره شکلونه، رنګونه، روښنایي، تیارې او داسې نور لیدل کېږي، خو دلته له بصر څخه د الله تعالی له هغه ذاتي صفت څخه مراد دی چې الله تعالی په قرآن کریم کې د خپل ځان لپاره ثابت کړی او موږ یې په کیفیت نه پوهېږو.

بصر د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي او قدیمي بصر سره چې د ده ازلي صفت دی ټول شکلونه او رنګونهویني، خو موږ یې په کیفیت نه پوهېږو، د الله تعالی له بصر (لیدلو) څخه ډېر کوچنی شی هم نشي پټېدلای او د دې صفت په ضد سره چې ړوندوالی دی نه ستایل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمع او بصر د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايې: ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ [الحج: ۷۵] ژباړه: يقيناً الله تعالی اورېدونکی او لېدونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په يو بل آيت کې فرمايې: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشورى: ۱۱] ژباړه: «د کايناتو هېڅ شی هغه ته ورته نشته او هغه اورېدونکی او لېدونکی دی.»

علم.

د علم تعريف

علم هغې پوهې ته ويل کيږي چې له واقعيت سره مطابقت ولري.

علم د الله تعالی ذاتي صفت دی، الله تعالی په ټولو موجوداتو باندې عالم دی او د ده له علم څخه ډېر واړه شيان هم نشي پټېدلای، بلکې په ښکاره او پټو ټولو شيانو باندې په خپل علم چې د ده ازلي او قديمي صفت دی عالم دی او د دې صفت په ضد سره چې ناپوهي ده، نه ستايل کيږي.

د علم د اثبات دلايل

الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايلي دي: ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾[لقمان: ۲۳]

ژباړه: په باوري ډول الله (ج) د سينو په پټو رازونو پوهيږي. په يو بل آيت کې الله تعالی فرمايې: ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [الأنعام: ۵۹]

ژباړه: له هماغه سره د غيبو کليګانې دي چې له هغه نه پرته بل څوک پرې نه پوهيږي، په وچه او لمده کې چې هر څه دي له ټولو څخه هغه خبر دی، له ونې څخه کومه رالوېدونکې پاڼه داسې نشته چې هغه پرې عالم نه وي. د ځمکې په تړږمې پردو کې کومه دانه داسې نشته چې هغه ورڅخه باخبر نه وي، وچ او لامده ټول په يو روښانه کتاب کې ليکل شويدي.

ژوند (حيات)

د ژوند تعريف

ژوند د مرګ ضد دی او حيات د الله تعالی ازلي او ذاتي صفت دی، الله تعالی په خپل ازلي ژوند سره حی (ژوندی) دی او د دې صفت په ضد سره چې مرګ دی نه موصوفيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي:﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ [البقرة: ۲۵۵] **ژباړه:** الله، له الله(ج) پرته بل هیڅوک د عبادت وړ نشته، هغه الله(ج) چې ژوندی او د کارونو تنظیمونکی دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ [غافر: ٦٥] **ژباړه:** همغه تل تر تله ژوندی دی، له هغه پرته هیڅ معبود نشته، تاسې همغه وبولئ د هغه لپاره د خپل دین په خالص ګرځولو سره.

د پورتنیو صفتونو حکم

د الله تعالی د سمع، بصر، علم او ژوند په صفتونو باندې ایمان لرل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د الله تعالی د ذاتي صفتونو په هکله په ډله ییزه توګه خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. سمع، بصر، علم او ژوند تعریف کړئ.
۲. د سمع، بصر، علم او ژوند د اثبات دلایل ذکر کړئ.
۳. د سمع، بصر، علم او ژوند د صفتونو حکم بیان کړئ.
٤. سمع، بصر، علم او ژوند د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دي؟
٥. آیا الله تعالی د نورو صفتونو په ضد سره موصوف کېدای شي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د دغو څلورو صفتونو په اړه چې په لوست کې ولوستل شول یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

کلام د الله تعالی صفت دی

- آیا تاسو پوهیږئ چې کلام د الله تعالی صفت دی؟
- کلام د الله تعالی له کومو صفتونو څخه دی؟
- آیا الله تعالی د کلام په ضد سره موصوفیږي؟

د دې پوښتنو ځوابونه به په لاندې لوست کې ولولو.

د کلام تعریف

کلام په عربي ژبه کې هغه څه ته ویل کیږي چې له حروفو او غږونو څخه مرکب شوی وي، خو دلته له کلام څخه د الله تعالی ذاتي صفت مراد دی چې هغه قدیم دی، په څرنګوالي باندې يې موږ نه پوهیږو او نفسي کلام هم ورته ویل کیږي.

د تعریف شرح

کلام د الله تعالی په ذات پورې قائم دی، په ضد سره یې چې ګونګوالی دی، نه موصوفیږي.

د کلام د اثبات دلایل

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمايي: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٤].

ژباړه: او له موسی (علیه السلام) سره الله تعالی په ځانګړي ډول خبرې وکړې.

همدارنګه په یو بل مبارک آیت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ٥١] **ژباړه:** او هېڅ انسان ته دا نشته چې الله ورسره و غږیږي، پرته له دې چې وحې به وي، یا له پردې ها خوا، یا کوم رسول و لیږي او هغه د ده په حکم سره څه چې غواړي وحې کړي، یقیناً هغه لوړ مرتبه حکمت والا دی.

د کلام په صفت د ایمان حکم

د الله تعالی د کلام پر صفت باندې ایمان راوړل او باور کول فرض دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کريم د الله تعالی کلام دی

قرآن کريم د الله تعالی کلام دی، الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلی دی، قرآن کريم د ټولو آسماني کتابونو وروستنی کتاب دی. له دې کتاب څخه وروسته د قيامت تر ورځې پورې بل کتاب نه نازلیږي.

د قرآن کريم تعريف

قرآن د لغت له مخې د مصدر کلمه ده، د یو څای کولو او تلاوت په معنا دی. لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايي:﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وقُرْآنَهُ۝ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ [القيامة: ۱۷- ۱۸]

ژباړه: بې شکه د هغه جمع کول او پر تا لوستل یې زموږ په ذمه دي، نو کله چې هغه موږ ولوست، بیا يې ته وريسې لوله.

په اصطلاح کې: قرآن کريم د الله تعالی کلام دی، پر حضرت محمد صلی الله عليه وسلم باندې په عربي ژبه نازل شوی، په صحيفو کې ليکل شوی، موږ ته په پرله پسې، پرته له کومې شبهې څخه را نقل شوی دی، تلاوت يې عبادت ګڼل کيږي، یو سل او څوارلس سورتونه لري.

په قران کريم باندې د ايمان حکم

په دې باندې يقين او باور کول فرض دي چې قرآن کريم د الله تعالی کلام دی، د ده پر ذات پورې قايم دی، که څوک د قرآن کريم(د الله تعالی د کلام) له قديم والي څخه منکر شي کافر کيږي.

د قرآن کريم نومونه

قرآن کريم په ډېرو نومونو ياد شوی دی چې ځينې يې په لاندې ډول بيانيږي:

قرآن: الله تعالی فرمايي:﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾[البقرة: ۱۸۵] د روژې مياشت هغه ده چې قرآن پکې نازل کړی شوی.

الکتاب: الله تعالی فرمايي: ﴿ ذَلِكَ الكِتَابُ لاَ رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴾ [البقرة: ۱] **ژباړه:** دا هغه کتاب دی چې (هيڅ) شک پکې نشته، د متقيانو لپاره لارښوونه ده.

الحکيم: الله تعالی فرمايي: ﴿ تِلْكَ آيَاتُ الكِتَابِ الحَكِيمِ ﴾ [يونس: ۱] **ژباړه:** دا له حکمتونو څخه د يوه ډک کتاب آيتونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـور: الله تعـالی فرمـايي: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُوراً مُّبِينًا﴾ [النساء: ١٧٤]. **ژبـاړه:** او تاسـو تـه مـو خرگنده رڼا نازله کړي (چې قرآن دی).

الفرقان: الله تعالی فرمايي: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيراً﴾ [الفرقان ١ آيت] **ژباړه:** هغه ذات برکتناک دی چې فرقان يې د دې لپاره نازل کړ، تـر څـو د ټولـو خلکو لپاره د وېرې خبر ورکوونکی وي.

الروح: الله تعالی فرمايي: ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحاً مِّنْ أَمْرِنَا﴾ [الشورى: ٥٢].

ژباړه: او په همدې توگه موږ تاته هم په خپل امر سره روح راولېږلو.

فعاليت: زده کوونکي دې د قرآن کريم نور نومونه هم ذکر کړي.

پوښتنې

١. کلام تعريف کړئ.
٢. د کلام د اثبات دلايل ذکر کړئ.
٣. د کلام پر صفت باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
٤. قرآن کريم تعريف کړئ.
٥. د قرآن کريم د قِدم په هکله د اهل سنتو نظر بيان کړئ
٦. پر قرآن کريم باندې د ايمان حکم بيان کړئ.
٧. د قرآن کريم نومونه له دليلونو سره ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن کريم په اړه يوه مفصله مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ملائکو ایمان

په تېرو درسونو کې موږ د الله تعالی پر وجود، وحدانیت، نومونو او صفاتو باندې د ایمان په اړه پوره معلومات تر لاسه کړل، په دې لوست کې په ملائکو، باندې د ایمان په اړه بحث کوو.

د ملائکو تعریف

ملائکه د ملك جمع ده، په لغت کې استازي ته ویل کیږي.

د عقایدو د علم په اصطلاح کې ملایکې د الله ﷻ هغه نوراني او لطیف مخلوق دی چې د الله ﷻ له اوامرو څخه سرغړونه نه کوي.

د تعریف شرح

ملایکې د الله تعالی له غوره مخلوقاتو څخه دي، له نور څخه پیدا شوې دي، په سترګو نه لیدل کیږي، له ټولو ګناهونو څخه پاکې او معصومې دي، په هېڅ صورت د الله تعالی له اوامرو څخه سر غړونه نه کوي، بلکې هر کار چې الله تعالی ورته وفرمایي، هغه تر سره کوي، د نارینه یا ښځینه نسبت نه ورته کیږي، په هر ډول ښکلو شکلونو سره ځانونه جوړولای کولای شي، د اوسېدلو ځای یې آسمانونه دي، له نفسي غوښتنو او شهواتو څخه پاکې دي، خوراك، څښاك او خوب نه کوي.

د ملایکو د وجود د اثبات دلایل

د ملایکو وجود او خلقت د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم پر مبارکو احادیثو ثابت دی:

۱. قرآن کریم: الله تعالی د قرآن کریم په مختلفو آیتونو کې د ملایکو یادونه کړې ده، لکه څرنګه چې د النجم سورت کې فرمایي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَى﴾ [النجم: ۲۷] **ژباړه:** یقیناً کوم کسان چې آخرت نه مني هغوی په پرښتو باندې د ښځینه معبودانو نومونه ږدي.

الله تعالی په یوه بل مبارك آیت کې فرمایي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [فاطر: ۱] **ژباړه:** ثنا ستاینه د الله لپاره ده چې د آسمانونو او ځمکې جوړوونکی او د پیغام رسوونکو، پرښتو ټاکونکی دی. (داسې پرښتې) چې د هغو دوه دوه، درې درې او څلور څلور وزرونه دي، د هغه چې څنګه خوښه وي دخپل مخلوق په جوړښت کې زیاتوالی راولي، بېشکه هغه پر هر څه قادر دی. همدارنګه الله تعالی د النحل سورت په دویم آیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي: ﴿يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ [النحل: ٢]. **ژباړه:** الله جل جلاله دغه ملايکې او روح چې په خپل کوم بنده يې وغواړي د خپل حکم سره يې نازلوي.

٢. حديث شريف

له نبي کريم صلى الله عليه وسلم څخه د ملايکو په اړه زيات احاديث روايت شوي دي چې دلته په لنډ ډول يو حديث بيانوو: «عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ»[1] **ژباړه:** له حضرت عايشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: جبرائيل عليه السلام به ما ته تل د ګاونډي په هکله توصيه کوله تر دې چې ما ته دا ګومان پيدا شو چې يو ګاونډى به له خپل ګاونډي څخه ميراث وړي.

په ملايکو باندې د ايمان حکم

په ملائکو باندې ايمان راوړل، باور او يقين کول فرض دي، منکر يې د اسلام له کړۍ څخه وتلى ګڼل کيږي.

ملايکې له ټولو ګناهونو څخه معصومې دي

د قرآن کريم زيات شمېر آيتونه د ملايکو پر عصمت دلالت کوي، لکه: څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحريم: ٦] **ژباړه:** په هغه څه کې چې الله تعالى امر ورته کوي نافرماني يې نه کوي او هغه څه سرته رسوي چې امر ورته کيږي.

همدارنګه په يوه بل آيت کې فرمايي: ﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ﴾ [الأنبياء: ٢٠] **ژباړه:** شپه او ورځ تسبيح وايي لټي نه کوي.

همدارنګه نور ډېر آيتونه شته چې د ملايکو په عصمت باندې دلالت کوي چې دلته په همدې ذکر شويو آيتونو بسنه کوو.[2]

د ملايکو صفتونه

په قرآن کريم او نبوي سنتونو کې د ملايکو ډېر زيات صفتونه ذکر شوي دي چې په لنډ ډول يې ذکر کوو.

١. ملايکې له نور څخه پيدا شوي دي.

---

١ – صحيح البخاري ت – (١٥ / ١٩٨)

٢ – المواقف للامام عضد الدين عبد الرحمن بن أحمد الإيجي، (٣ / ٤٥٣).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ملایکې په سترګو نه لیدل کېږي، خو که چېرې دوی چاته د ځرګندېدو اراده وکړي نو لیدل یې شوني دي.
۳. ملایکې خپل ځانونه په ښو او ښکلو شکلونو سره جوړولای شي.
٤. الله تعالی ملائکې انبیاؤ ته د وحې او داسې نورو ارزښتناکو کارونو په سرته رسولو ګمارلې دي.
٥. پرته له ستونزې څخه د ځمکې او آسمان تر منځ تګ او راتګ کولای شي.
٦. ځینې ملایکې د دوو، ځینې د دریو، ځینې د څلورو او ځینې له دې څخه د زیاتو وزرونو خاوندانې دي.
۷. الله تعالی له انسانانو څخه مخکې ملایکې پیدا کړې دي.
۸. ملائکې سره له دې چې معصومې دي او تل د الله تعالی عبادت کوي، خو بیا هم له الله تعالی څخه ډېرې وېرېږي.
۹. الله تعالی ته ملایکې ډېرې نژدې او مقربې دي.
۱۰. ملائکې د خارق العادة توان خاوندانې دي.

د ملایکو دندې

ملایکو ته الله تعالی ډېر لوی لوی کارونه او دندې ورسپارلې دي، دوی ته الله تعالی دا توان ورکړی چې ورسپارل شوې دندې په ښه توګه سرته ورسوي، د ملایکو د دندو ډولونه په لاندې ډول بیانېږي.

۱. الله تعالی پیغمبرانو ته د وحې په رسولو باندې جبرائیل عليه السلام مکلف کړی دی جبرائیل عليه السلام د ټولو ملایکو څخه غوره او د الله تعالی په وړاندې معزز دی چې د (الروح الامین) په نامه سره یې یاد کړی دی.
۲. میکائیل عليه السلام ته د اورښتونو او نباتاتو د پالنې دنده ور سپارل شوې ده. میکائیل عليه السلام هم د الله تعالی په وړاندې لوړه مرتبه او لوی مقام لري، ځکه الله تعالی د جبرائیل په څنګ کې ذکر کړی دی.
۳. اسرافیل عليه السلام ته د قیامت لپاره د شپېلۍ وهلو دنده ورسپارل شوې ده.
٤. ملك الموت (عزرائیل) او د ده ملګرو ته د ارواحو د قبض کولو دنده ورسپارل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. کرام کاتبین ته د خلکو د عملونو د لیکلو دنده ورسپارل شوې ده.
٦. نکیر او منکر ته په قبر کې له مړو څخه د پوښتنو کولو دنده ورسپارل شوې ده.

په ملایکو باندې د ایمان ګټې

١. د الله تعالی په عظمت پوهېدل.
٢. له مخلوق څخه د الله تعالی غنا، (که موږ له الله تعالی څخه سرغړونه وکړو، نو د الله تعالی نور مخلوقات شته چې د هغه عبادت وکړي او الله تعالی له دې ټولو څخه بې پروا او غني دی.
٣. له مؤمنانو سره د الله تعالی له مینه څخه خبرتیا چې دا د دې لامل کېږي چې بنده ګان د الله تعالی ډېر اطاعت او پیروي وکړي.
٤. د الله تعالی له قدرت او د ده د لښکر له قوت څخه خبرتیا، د ده په نصرت او مرسته ایمان راوړل چې دا په جهاد او دعوت کې د ثبات لامل کېږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د ملایکو د عصمت او صفتونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. ملایکې تعریف کړئ.
٢. ملایکې له څه شي څخه پیدا شوي دي.
٣. د ملایکو د اثبات په اړه یو څو دلیلونه ذکر کړئ.
٤. په ملایکو باندې د ایمان حکم بیان کړئ.
٥. په لنډ ډول د ملایکو صفات ذکر کړئ.
٦. په لنډ ډول د ملایکو دندې ذکر کړئ.
٧. په ملائکو باندې د ایمان څو ګټې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملایکو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیثو
برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احاديثو اهميت

په تېرو ټولګيو کې مو ولوستل چې حديث د پيغمبر ﷺ د اقوالو، افعالو، او تقريراتـو څخـه عبارت دي. په دې لوست کې غواړو چې د احاديثو اهميت وپېژنو.

١ـ حديث د الله ﷻ وحې ده

وحې په دوه ډوله ده

يوه جلي وحې چې له قرآن کريم څخه عبارت ده، اوبله خفي وحې چې دپيغمبرﷺ له احاديثو څخه عبارت ده، ځکه چې پيغمبرﷺ به خپل اقوال او افعال د جبرائيل عليه السلام په لارښوونو ترسره کول. الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ٣، ٤].

ژباړه: او هغه {پيغمبرﷺ} له نفسي خواهش څخه تاسې ته خبرې نه کوي، بلکې دا وحـې ده چې پر هغه نازليږي، نو حديث چې د پيغمبرﷺ خبرې دي او هم د الله ﷻ لـه طرفـه پـر خپل پيغمبر نازله شوې وحې ده، لکـه: چې پيغمبـرﷺ فرمـايلي دي: «أَلاَ إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».[1]

ژباړه: ځان پوه کړئ! بيشکه ماته کتاب (قران کريم) راکړل شوی، د هغه پـه څېـر نورڅـه هم راکړل شوي دي (يعنې احاديث) په همـدې بنـاء دپيغمبـر ﷺ احاديـث دالله ﷻ خفـي وحې ده.

٢ـ دپيغمبرﷺ پيروي.

لکه: څرنګه چې دقرآن کريم د لارښوونو پيروي پرمسلمانانو فرض ده، همداسـې دپيغمبـر ﷺ د سنتونو، او احاديثو پيروي هم پرمسلمانانو لازمه ده، ځکـه د الله ﷻ پـيروي د رسـول اللهﷺ په پيروۍ کې نغښتې ده، لکه: څرنګه چـې د اللهﷻ مينـه دپيغمبـرﷺ پـه مينـه پـورې تړلې ده. نو څوک چې دپيغمبر ﷺ تابعداري اوپيروي نه کوي او د الله ﷻ نژديوالی په بله لاره کـې لټـوي، هېڅکلـه خپـل مـرام تـه نـه شـي رسـيدای. الله ﷻ فرمـايي: ﴿قُلْ إِن كُنْتُم تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ. . . ﴾ [آل عمران: ٣١]

ژباړه: ورته ووايه اې پيغمبره! که چېرې په رښتيا د اللهﷻ سره مينه کـوئ، نـو زمـا پيـروي وکړئ، الله به هم درسره مينه وکړي.

١- ١ سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز پيغمبرﷺ فرمايي: «مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فقد عصى اللّٰه» [۱]

ژباړه: چاچې زما پیروي وکړه په حقیقت کې یې دالله ﷻ پیروي وکړه، اوچاچې زما نافرماني وکړه هغه د الله ﷻ نافرماني وکړه.

دپيغمبرﷺ داقوالو، افعالو، اوکړنوڅخه سرغړونه لويه بد مرغي، اوگمراهي ده.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [النساء: ۱۱۵]

ژباړه: اوڅوک چې د رسولﷺ څخه سر غړونه کوي، وروسته له هغې چې سمه لار ورته څرگنده شي، د مؤمنانو له لارې څخه پرته بله لاره خوښه کړي، نو هماغه لوري ته به يې وروگرځوو چې ده ورته مخه کړې ده، دوزخ ته به يې ورننباسو او هغه دورتلو بد ځاى دى.

همدا راز پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ» [۲]

ژباړه: ما ستاسې لپاره دوه اساسه پرېښي دي چې هېڅکله به گمراه نه شئ، څو پورې چې تاسې پر هغې منگولې لگولې وي چې يو د الله ﷻ کتاب او بل د الله ﷻ د رسول سنت دي.

د پيغمبرﷺ پیروي دا ده چې د هغه ویناوې ومنل شي، لارښوونې يې عملي شي، د ژوند په ټولو برخوکې د هغه دسيرت پيروي وکړل شي او د هغه پر وينـاوو د هيچا وينا غوره ونه گڼل شي.

۳ـ حديث دقرآن کريم شرحه ده

پيغمبرﷺ په خپلو اقوالو، افعالو او تقريراتو سره قرآن کريم تفسير اوشرحه کړې دى.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ. . . ﴾ [النحل: ٤٤]

ژباړه: اونازل کړى مو دى تاته ذکر { قرآن کريم } د دې لپاره چې ته بيان کړې خلکوته هغه لارښوونې چې دوى ته رالېږل شوي دي.

---

۱ – البخارى.

۲ – موطأ امام مالک

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې امله که څېرې دقرآن کریم په څینو آیتونوکې اجمال پروت و د پیغمبرﷺ په احادیثو کې د هغې توضیح او تفسیر بیان شوی دی، لکه: چې الله ﷻ فرمایلي دي:
﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ [البقرة: ٨٣]

ژباړه: لمونځ قایم کړئ. پیغمبرﷺ په خپلو احادیثو سره د لمانځه د درولو طریقه، د رکعتونو شمېر، او د لمانځه وختونه په ځانګړي ډول بیان کړي دي.

۴ـ احادیث دشریعت دویم اصل اومصدر دی

په شریعت کې ځینې حکمونه له قرآن کریم څخه ثابت دي، خوځینې نور یې د پیغمبرﷺ په احادیثو ثابت شوي دي، لکه: په میراث کې دجدې (نیا) شپږمه برخه، دکافر او مسلمان ترمنځ له یوبل څخه د میراث د نه وړلو حکم، دکورنیو خرو د غوښو خوړلوحرمت، د سرسایې وجوب، د ځینو وحشي ژوو حرمت او داسې نور.

کوم احکام چې په احادیثو ثابت دي دهغو حیثیت دقرآن کریم دحکمونو په څېر دی الله ﷻ فرمایي: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ [الحشر: ٧]

ژباړه: او څه چې پیغمبر تاسې ته درکړي هغه واخلئ، او له کوم شي څخه چې یې منعه کړي یاستئ مه یې کوئ. د پیغمبرﷺ احادیث د بې شمېره تولنیزو، اقتصادي، سیاسي، اخلاقي، اوحقوقي مسایلو دویم مصدر دی.

۵ـ داحادیثو یادول

حدیث یادول خورا لوی فضیلت لري، پیغمبرﷺ هغه چاته چې احادیث په یادو یادوي، وربانديې عمل کوي، د عزت او لوی مقام دعا کړې ده او فرمایلي یې دي: «نَضَّرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَحَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ...» [1]

ژباړه: الله ﷻ دې تر او تازه لري هغه شخص چې زموږ حدیث واوري، بیا یې یاد کړي او هم یې نورو ته ورسوي.

فعالیت:
زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه ځینې هغه احادیث له یادو ووایې چې په تېرو ټولګیو کې یې یاد کړي وو.

---

١ – سنن أبي داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱. د خفي وحې په اړه دقرآن کریم دلیل ذکرکړئ.

۲. احادیث د قرآن کریم شرحه ده دا څه معنالري؟ څرګند یې کړئ.

۳. دشریعت اصول او مصادر کوم کوم دي؟ نومونه یې واخلئ.

٤. داحادیثو یادول څه فضیلت لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په نظر کې نیولو سره په خپلو کتابچو کې د حدیثو د اهمیت پـه اړه یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوولسم لوست

په چارو کې تدبير

عن أنس رضى الله عنه أن رجلا قال للنبي ﷺ: أوصني يا رسول الله ! فقال له النبي ﷺ: (خُذِ الأَمْرَ بالتَّدْبِيرِ فإِنْ رَأيْتَ في عاقِبَتِهِ خَيْرًا فأمْضِ وإِنْ خِفْتَ غَياً فأمسِكْ). [شعب الإيمان للبيهقي]

د راوي پېژندنه

انس بن مالك بن نضر ابوحمزه انصاري خزرجي ﷺ پوره لس کاله د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېرکړي وو او په کوچنيوالي کې د بدر په غزا کې شريك شوی. په لمانځه کولو کې رسول الله ﷺ ته ډېر ورته و. انس بن مالك يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زيات شمېر حديث يې روايت کړي دي. له ده څخه د روايت شويو احاديثو شمېر څه دپاسه دوه زره اودوه سوو احاديثو ته رسېږي. دپيغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته دجهاد او فتوحاتو په دوره کې په بصره کې استوګن شو او په بصره کې وروستى صحابي و چې د هجرت په سلم کا ل څه د پاسه د سلو کلونو په عمر وفات شو.

د ځينو کلمو معنا

١_أوصني: د امر لفظ دی: ماته نصيحت وکړه.
٢_خُذ: دامر لفظ دی: واخله، ونيسه، وکړه.
٣_الأَمْرَ: چاره، کار.
٤_التَّدْبِير: پايلوته په پام لرنې سره چارې سرته رسول.
٥_فأمْضِ: د امر لفظ دی: پس ترسره يې کړه، سرته يې ورسوه.
٦_غَياً: د خير ضد، ضلالت او بې لارې.
٧_فأمسِكْ: د امر لفظ دی: ځان ترې وساته، مه يې کوه.

د حديث ژباړه

له انس ﷺ څخه روايت دی چې يوه سړي پيغمبر ﷺ ته وويل: اې د الله رسوله! ماته نصيحت وکړه، نو رسول الله ﷺ ورته وويل: کارونه په پوره غور او تدبير سره کوه، که دې د کار په پايلو کې خير او ښېګڼه ليده، نو وړاندې ځه او تر سره کوه يې، او که خرابي په نظر درتله، نو ځان ترې وساته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

داسلام سپېڅلی دین تل د انسان د هوسا ژوند په هڅه کې دی. او ځای په ځای انسان ته په دې هکله لازمې او اړینې لارښوونې کوي.

تدبیر یا په کارونو کې سوچ، د چارو پر پایلو نظر لرل، احتمالي ګټې او زیانونه سره پرتله کول، هدفونه یاد ساتل او په دې توګه د چارو د لړۍ ژوره څارنه او وخت په وخت د هغو ارزونه هغه څه دي چې انسان ته د ژوند په چارو کې بری او موفقیت په برخه کوي، ګټې یې خوندي او تر ممکنه حده پورې د زیانونو مخه نیسي.

فعالیت:

د رسول الله ﷺ له سیرت څخه د هغه له کارونو څو بېلګې په ګروپي توګه په ګوته کړئ او د پلان او تدبیر نښې په کې وښایاست.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ په نصیحت دصحابه وو ټینګار

صحابه کرام خپلو ځانونو او خپلو چارو ته متوجه وو او تل به د کمال په لټه کې وو. دوی به له پیغمبر ﷺ څخه د ځانګړو توصیو او نصیحتونو غوښتنه کوله به او رسول الله ﷺ به هغوی ته هر اړخیز نصیحتونه کول چې وروسته په صحابه کرامو او تابعینو کې دغه کار یو نېک سنت وګرځید او چې کله به سره جلا کېدل او یا به پر سفر روانیدل نو یو بل ته به یې ویل: ماته نصیحت وکړه! او هغوی به د مینې او لورېنې نه په ډک زړه ورته د خیر او نېکمرغی نصیحتونه کول.

۲ـ د تدبیر غوښتنې

په چارو کې د تدبیر غوښتنه دا ده چې انسان مخکې له دې چې په کوم کار لاس پورې کړي لومړی دې د هغه کار په اړه پوره غور وکړي، له خپلو نژدې دوستانو او تجربه لرونکو کسانو سره دې مشوره وکړي، خپل نیت دې جوړ کړي، شرعي اصول او معیارونه دې په نظر کې ونیسي، موخې دې په ګوته کړي، دهغه کار په وسایلو او امکاناتو دې هم غور وکړي او له هغه وروسته دې په پاک الله (ج) دې توکل وکړي او په قوي هوډ سره دې په کار پیل وکړي. چې دغې عملیې ته (کرښنده)، (خطه) او (پلان) ویل کیږي.

۳ـ چارې په غور او تدبیر سره سرته رسول او له تلوار څخه ځان ژغورل.

د بېړې، او وارخطایی په خلاف کارونه په تدبیر، آرام فکر، سړې سینې، پیل او پایلوته په پام لرنې سره سرته رسول ستره هوښیاري ده چې رسول الله ﷺ پرې امرکړی دی، لکه: چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوذر ﷺته په خطاب کې فرمايي: (اې ابوذره! د تدبير په څېر هوښياري نشته!). د همدې لپاره اسلام د تدبير او غور نسبت د الله لوري ته کړی او هغه يې د نبوت اوپيغمبری يوه برخه ګرځولې او بيړه يې د شيطان له لوري ګڼلې: رسول الله ﷺفرمايي: (تانئ تأمل، د رنګ او فکر کول د الله(ج) له لوري دي او بېړه د شيطان له لوري ده). په بل حديث شريف کې فرمايي: ښه رويه، په چارو کې غور او اعتدال د نبوت څلورويشتمه برخه ده.[1]

٤ـ د کاري جريان څارنه او ارزونه او له موخو سره د هغه تطبيقول.

دحديث شريف د وروستۍ جملې غوښتنه داده چې د کار په اوږدو کې انسان بايد وخت په وخت د کار جريان وڅاري چې څومره په خپل مطلوب مسير باندې روان دی، که کار له پلان سره سم روان و او له خپلو موخو سره ترلی او نژدې و، نو کار بايد دوام وکړي څو بشپړ شي او که داسې نه و، بلکې د وخت، مال او وسائلو ضياع وه او تاکل شوي هدفونه ورڅخه نه ترلاسه کېدل، نو بايد کار ودرول شي.

٥ـتدبير او توکل.

توکل يو شرعي امر دی او مسلمان ته ښايي چې تل په الله (ج) توکل وکړي. د توکل رښتينی او شرعي مفهوم دادی چې يو مسلمان بايد د کار ټول شرايط، اسباب، وسايل برابر کړي، په کار کې زړه نازړه نشي او په پوره عزم سره په کار پيل وکړي او سر ته يې ورسوي.

پوښتنې

١ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

آـ التدبير، بـ أمض، جـ غيا، دـ أمسك،

٢ـ د لوست حديث شريف په لنډه توګه وژباړئ.

٣ـ په چارو کې د تدبير غوښتنې څه دي؟

کورنۍ دنده

د تدبير په هکله يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

١ - مسند أحمد بن حنبل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې اهميت

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلاَةِ وَالصَّدَقَةِ»؟. قَالُوا: بَلَى. قَالَ: « إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ. وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِقَةُ ». [سنن ابى داود]

د راوي پيژندنه

نوم يې عويمر دعامر زوی د خزرج له قبيلې څخه ؤ او په ابودرداء يې شهرت درلود. ډېر لوی فقيه صحابي و. پيغمبرﷺ ورته دحکيم الامة لقب ورکړی و. کله چې مسلمانانو مدينې منورې ته هجرت وکړ، نو پيغمبرﷺ دده او سلمان فارسيؓ ترمنځ د مواخات (وروروګلوۍ) تړون وتاړه. په ټولو غزاګانو کې له رسول اللهﷺ سره ملګری و. حضرت عثمانؓ ددمشق قاضي مقرر کړی و. نوموړی دهجرت په(۳۲)کال دحضرت عثمانؓ دخلافت په دور کې په دمشق کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

۱. أَلاَ أُخْبِرُكُمْ: آيا تاسو خبر نه کړم؟
۲. بِأَفْضَلَ: په غوره عمل.
۳. إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ: دخلکو ترمنځ سوله راوستل.
٤. الْحَالِقَةُ: ددين له منځه وړونکې.

د حديث ژباړه

له حضرت ابودرداءؓ څخه روايت دی چې رسول اکرمﷺوفرمايل: آيا تاسې داسې عمل څخه خبر نه کړم چې له روژې، لمانځه او صدقې څخه يې درجه لوړه ده ؟ صحابه کرامو وويل: بلې(هوکې) يارسول الله !بيا پيغمبرﷺ وفرمايل: هغه عمل دخلکو ترمنځ سوله روغه راوستل دي، خپل منځي فساد اواختلاف دين له منځه وړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

داسلام لـه ځـانګړنو څخـه یـوهم دکورنیـو، پرګنـو، قومونـو، او نژادونـو تـرمنځ اتفـاق، وروروګلوي، او یو له بل سره په ګډونکې د همغږۍ رامنځ ته کول او ټینګـول دي، هرهغـه عمل چې دغه وحدت ته زیان رسوي او یا یې کمزوری کوي، داسلام سپېڅلی دین دهغه د له منځه وړلو ټولي لارې په ډېر دقت سره په ګوته کړي دي، ترڅو مـسلمانان د ورونـو او خویندو په څېر د مینې او اتفاق تر سیورې لانـدې د خوشـحالی شـېې او ورځـې تېـرې کړي، یو له هغو اسبابو څخه چې ټولنیز وحدت تـه ګـواښ دی د دوو یـا زیاتوکـسانو تـر منځ اختلاف دی پیغمبرﷺ پـه پـورتني حـدیث شـریف کـې د اخـتلاف لـه منځـه وړل د ډېروعباداتوپه پرتله غوره او بهترعمل ګڼلی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د سولې دګټو په هکله په خپلو منځو کې خبرې وکړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ دسولې ارزښت داسلام له نظره

داسلام له نظره دسولې ارزښت له نفلـي روژې، نفلـي لمـونځ اونفلـي صـدقې څخـه غـوره دی، ځکه چې په روژه او لمانځه کې یوازې فردي مصلحت پروت دی، خو په سـوله کـې فـردي او ټولنیز دواړه مصلحتونه پراته دي او هم په ټولنه کې د فساد د مخنیوي لار ده.

۲ـ سوله یووالی رامنځ ته کوي

په دې حدیث شریف کې مسلمانان سولې ته هڅول شوي دي، د دې لپاره چې سوله هـم ملي یووالی تمثیلوي او هم د الله ﷻ په رسۍ (قرآن کریم) بانـدې دمنګولـو لګولـو مقـصد ترسره کېږي. خپلمنځي اختلافات په دین کې ډېـره لویـه نیمګړتیـا ده، نـو څـوک چـې د خلکو له منځ څخه د فساد او دښمنۍ د ورکولو هڅه کوي، دومره لوړه مرتبه لري چـې د نفلي لمونځ کوونکو، روژې او خیرات ورکوونکو له مرتبې څخه لوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ خپلمنځي اختلافات دینی اړتیاوې

د اختلاف دوام د خپلو خپلوانو سره د صله رحمی پرې کېدلو، د متقابل درناوې لـه منځه وړلو، د نېکو عملونو د نه قبلیدلو، د ظلم د دوام، په زړونوکې دکرکې او نفرت زیاتېـدلو، او د مقابل لوري په هکله د دسیسو په کار اچولو لامـل ګرځـي چې دا ټـول د اسـلام لـه نظره ناروا کارونه دي او له دین او دینداری سره په ټکر کې دي.

فعالیت

یو شمېر زده کوونکي دې د دوو کسانو ترمنځ د سولې راوستلو تمثیل وکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ.

آ ـ أَفْضَل.

ب ـ إِصْلاَحُ ذَاتِ الْبَيْنِ.

ج ـ الْحَالِقَةُ.

۲ـ په پورتني حدیث شریف کې ولې پر سولې دومره زیات ټینګار شوی دی؟

۳ ـ خپلمنځي اختلافات څه زیانونه لري؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو ټکو په پام کې نیولو سره د سولې د ارزښت اهمیت په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کارونو کې آسانتیا

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ قَطُّ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ بِهَا لِلَّهِ عزوجل). [متفق علیه]

د راوي پېژندنه

حضرت عایشه رضي الله عنها د حضرت ابوبکر صدیقؓ لور، د پیغمبرﷺ مېرمن او د مسلمانانو مور ده د هجرت په دویم کال پیغمبرﷺ ور سره واده وکړ، خورا فقیهه او عالمه ښځه وه، په ځانګړي ډول د پیغمبرﷺ د ژوندانه په هکله يې پوره معلومات درلودل، له پیغمبرﷺ څخه يې (۲۲۱۰) دوه زره دوه سوه لس حدیثونه روایت کړي دي او د هجرت په ۵۸ کال کې وفات شوه.

د ځینو کلمو معناوې

۱. مَا خُيِّرَ: واک اواختیار نه دی ورکړل شوی.
۲. بَيْنَ أَمْرَيْنِ په دوه کارونو کې.
۳. قَطُّ: هېڅکله.
٤. إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا: مګرداچې د هغو اسان به يې غوره کاوه.
٥. أَبْعَدَ: ابعد د بعد له مادې څخه اخیستل شوی، دلرې والي معنا لري.
٦. وَمَا انْتَقَمَ: انتقام اوبدله يې نه ده اخیستې.
٧. تُنْتَهَكَ: دانتهاک له مادې څخه اخیستل شوی چې: دېښولاندې کولومعنا تري نه مراد ده.
٨. حُرْمَةُ اللَّهِ: دالله ﷻ اوامر، نواهي، او احکام.

د حدیث ژباړه

حضرت عایشه رضی الله تعالی عنها فرمايي چې هېڅکله رسول الله ﷺ ته په دوو کارونو کې دیوه د خوښولو اختیار نه دی ورکړل شوی، مګر ده ﷺبه آسانه عمل ترې غوره کاوه، که چېرې ګناه به پکې نه وه، خو که هغه به ګناه وه، نو تر ټولو خلکو نه زیات به يې ځان ترې لرې ساته او پیغمبرﷺ هېڅکله د خپل ځان لپاره له چا څخه غچ نه دی اخیستی، مګر دا چې د الله ﷻ حقوق به تر پښو لاندې کېدل بیا به يې یوازې د الله ﷻ د رضا په خاطر انتقام اخیسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د اسلام په سپېڅلي دین کې د آسانۍ څو بېلګې ووايي.

د حدیث حکمت

رسول الله ﷺ خورا ډېر غوره صفات درلودل، لکه: عفوه، صبر او زغم، استقامت، پراخه سینه، په کړو وړو کې آساني کول، د جفا کوونکو سره په غوره توګه چلند کول او داسې نور چې ځینې یې په دې حدیث کې ذکر شوي دي.

د حدیث ګټې

۱ـ د اسلام سپېڅلي دین د اسانۍ دین دی

اسلامي تعلیمات او ټول تکلیفي احکام د آسانۍ او له مشقت څخه د لرېوالي پر اساس بنا دي چې په هر وخت او هر حالت کې پرې عمل کېدای شي. الله ﷻ خپل بندګان په داسې څه نه دي مکلف کړي چې له کولو یې ناتوانه وي، لکه: چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾ [الحج: ۷۸]

ژباړه: او الله ﷻ په دین کې پر تاسې څه سختي نه ده راوستې.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿يُرِيدُ الله أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ وَخُلِقَ الإنسان ضَعِيفاً﴾ [النساء: ۲۸]

ژباړه: الله ﷻ غواړي چې له تاسې څخه درانه بارونه سپک کړي، ځکه چې انسان له بیوسۍ او کمزورۍ پیدا کړ شوی دی. پیغمبر ﷺ پر دې اساس خپل امت ته په عملي بڼه ورښودلې دي چې دیني او دنیوي کارونه په داسې توګه سرته ورسوي چې سختي پکې نه وي.

۲ـ په ژوند کې د پیغمبر ﷺ پیروي

لکه: چې پیغمبر ﷺ دشریعت د آسانتیا اصل او قانون په خپلو عملي کړنوکې پلې کړی و، نو هرمسلمان ته ښايي چې د پیغمبر ﷺ پیروي وکړي او په دیني او دنیوي کارونوکې آسانه او هغه چې تل یې د سرته رسولو وس ولري ځانته غوره کړي.

۳ـ د حلم، عفوې او صبر مقام

صبر او تېرېدنه د یوه ریښتني مسلمان له غوره اخلاقي صفتونو څخه دوه صفتونه دي. هغه څوک چې د قدرت په وخت کې عفوه غوره او له انتقام اخیستلو څخه لاس واخلي او د نورو له ظلم او تېري څخه تېر شي په حقیقت کې یې د نبي کریم ﷺ د لارې او سنتو پیروي کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی عفوه کوونکي داسې ستایلي دي: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الغَيْظَ والْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ واللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ [آل عمران: ١٣٤]

ژباړه: اوپرهېزګاران هغه کسان دي چې غوسه زغمونکي او د خلکو له (بدۍ) تېرېدونکي وي او الله (داسې) احسان کوونکي خوښوي.

٤ـ د الله ﷻ احکامو ته په درنه سترګه کتل او د بې حرمتۍ څخه يې د ځان ژغورل

قهر او غوسه ګڼ شمېر اسباب لري چې ځينې يې ناسم او ځينې يې په دين کې ستايل شوي دي چې په غيرت هم ورڅخه تعبيرکېږي، غيرت هغه وخت د ستاينې وړ دی چې د الله ﷻ د اوامرو، حدود، او حکمونو تر پښو لاندې کېدلو په وړاندې عکس العمل وي، نو پر داسې مهال سستي کول د ايمان دکمزورۍ څخه پرته بل مفهوم نه لري، که څوک د الله ﷻ او د رسول ﷺ حکمونو او ديني اساساتو او مقدساتو ته د سپکاوي او بې احترامۍ د جرم مرتکب شي، بايد هغه ته سزا ورکړل شي، ځکه د داسې چا په حق کې بې پروايي لويه ګناه ده.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته پر هغو مواردو چې غوسه پکې ستايل شوې ده په خپلو منځونو کې دې خبرې وکړي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې معنا کړئ:

الف: خُيِّرَ:

ب: بَيْنَ أَمْرَيْنِ:

ج: أَيْسَرَهُمَا:

د: قَطُّ:

٢. د ښو اخلاقو څو مثالونه ذکر کړئ.

٣. د حرمة الله څخه څه مراد دی؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د ښښنې په اړه يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د ظلم مخنیوی

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ –رَضِيَ اللهُ عَنْهُ– عَنِ النَّبِيِّ –صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ– قَالَ: اُنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا، فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْصُرُهُ إِذَا كَانَ مَظْلُومًا أَفَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ظَالِمًا كَيْفَ أَنْصُرُهُ قَالَ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ. {رواه البخارى}

د ځینو عبارتونو معناوې

۱ـ انْصُرْ أَخَاكَ:	دخپل (مسلمان) وروړمرسته وکړه.
۲ـ تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنْ الظُّلْمِ:	له ظلم څخه يې راوګرځوه.
۳ـ فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ :	بې له شکه دغه کار له هغه سره مرسته ده.

د حديث ژباړه

د انس ﷺ څخه روايت دى چې نبي اکرم ﷺ فرمايلي: د خپل وروړ سره مرسته وکړه، که هغه ظالم وي او که مظلوم. يوه سړي ورته وويل: اى د الله رسوله! که چېرې مظلوم وي مرسته به يې وکړم، مګر که ظالم وي بيا يې څرنګه مرسته وکړم؟ رسول الله ﷺ وفرمايل: له ظلم څخه يې راوګرځوه، بې له شکه دا مرسته ده، له هغه سره.

د حديث سبب ورود

په مسلم شريف کې له جابر بن عبدالله ﷺ څخه روايت دى چې د پيغمبر اکرم ﷺ په زمانه کې دوه کسان سره په جنګ شول يو يې مهاجر او بل يې انصاري و. مهاجر غږ وکړ چې اې مهاجرو! د مهاجر مرسته وکړئ، انصاري هم غږ وکړ چې اې انصارو! د انصاري مرستې ته راورسيږئ. پيغمبر ﷺ راووت او ويې وويل: داڅه د جاهليت د زماني خبرې کوئ؟! اصحابو وويل: په الله ﷻ قسم چې داسې نه ده. دې دوو کسانو يو بل سره ووهل، پيغمبر ﷺ وفرمايل: دا پروا نه لري، بايد هر يو له تاسو څخه د خپل وروړ سره که هغه ظالم او يا مظلوم وي مرسته کړې واى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

د ظلم او تېري ټول ډولونه حرام دي او له منځه وړل يې د هر مسلمان دنده ده، اسلام خلکو ته په عدل او انصاف امر کړی دی، له مسلمان څخه په کلکه غوښتنه کوي چې په نیکو اخلاقو باندې ځان سمبال کړي، دا ځکه چې د هر ډول پرمختګ او قانونیت د پلي کیدلو اساس عدل او انصاف دی، څرنګه چې ظلم او تېری د ټولو بدمرغیو لامل دی، نو ځکه پیغمبرﷺ په دې حدیث شریف کې د هر ډول ظلم مخنیوی لازم بللی دی.

د دې حدیث له مخې له ظلم سره مبارزه یوه شرعي وجیبه ده، مسلمان مکلف دی چې له مظلوم سره مرسته وکړي، حق يې ورته واخلي او ظالم له ظلم کولو څخه منع کړي.

فعالیت
په ډله ییزه توګه د فردي او اجتماعي ظلمونو څومثالونه ووایئ.

د حدیث شریف ګټې

۱_د ظلم او ظالم مخنیوی اړینه ده

په هره ټولنه کې زورور اوکمزوری ژوند کوي، ظلم چې عموماً د زورورو له خوا د کمزورو په مقابل کې ترسره کیږي یو ناوړه خصلت دی.

ظلم ټول انسانیت له منځه وړي، نو باید د مخنیوي لپاره يې ټول انسانان یو موټی شي، که چیرې خلک د ظلم په وړاندې یو له بل سره مرسته ونه کړي، د ظالم لاس له ظلم څخه لنډ نه کړي، مظلوم د ظالم له پنجو ونه ژغورل شي، نوظلم به دومره پراخه شي چې د ځمکې پرمخ به ژوندي انسانان تر خاورو لاندې او ولاړې آبادۍ به رانسکورې شي، نو مسلمان مکلف دی چې د ظلم په وړاندې ودریږي او د ظالم مخنیوی وکړي.

۲_ له مظلوم سره مرسته لازمه ده

د هغو حقوقو له جملې څخه چې یو مسلمان يې پر بل لري له مظلوم سره مرسته کول دي، که چیرې داسې څوک ولیدل شي چې پر هغه ظلم او تېری کیږي، نو پر نورو مسلمانانو لازم دي چې له هغه سره د هرې ممکنې وسیلې له لارې مرسته وکړي او له ظلم څخه يې وژغوري، دا هغه حق دی چې داسلام سپیڅلي دین ټول مؤمنان يې پرې مامور کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ له ظالم سره مرسته یعنې څه؟

کله چې د ظالم لفظ ذکر شي فکر کیږي چې ظالم هغه څوک دی چې یوازې پر نورو تېرى کوي، خو داسې نه ده، ځکه ظالم هغه چاته هم ویل کیږي چې پرخپل ځان ظلم کوي، لکه: شرک، کفر، ځان وژنه، صغیره اوکبیره ګناهونه چې دا پر خپل ځان او نفس یو ډول ظلم دی، نو لازمه ده چې د هر ډول ظالم لاس له ظلم څخه ونیول شي، ترڅو د دنیوي او اخروي سزاګانو څخه وژغورل شي، له ګناه څخه د ظالم ژغورنه په حقیقت کې له ظالم سره مرسته کول دي.

فعالیت

له ظلم څخه لاس نیونه څرنګه کیږي؟ د ښوونکي په مرسته په ډله ییزه توګه یې لارې چارې په ګوته کړئ.

پوښتنې

۱ـ د حدیث راوي معرفي کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

أ – أُنْصُرْ أَخَاكَ

ب – تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنَعُهُ مِنَ الظُّلْمِ

ج – فَإِنَّ ذَلِكَ نَصْرُهُ

۳_ظالم چاته ویل کیږي؟

کورنۍ دنده

پورتنی حدیث په یادو زده کړئ او هم لوست په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

د غضب درملنه

عن عطية قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا تُطْفَأُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ». [سنن ابي داود]

د راوي پېژندنه

عطية د عروة زوی د بنو سعد له قبيلې څخه د رسول الله ﷺ يو جليل القدر صحابی و، له رواياتو څخه وروسته يې له پيغمبر ﷺ سره ملاقات کړی او له هغه مبارک څخه يې ځينې احاديث هم روايت کړي، په شام کې يې هستوګنه غوره کړه او اولادونه يې په بلقاء سيمه کې اوسېدل.

په ځينو رواياتو کې د **عطية** بن سعد او په ځينو نورو کې د **عطية** بن عمرو په نامه ياد شوی. د ده لمسی عروة د محمد بن **عطية** زوی د عمر بن عبدالعزيز له خوا د يمن والي ټاکل شوی و.

د ځينو کلمو معنا

۱ـ **الْغَضَبُ مِنَ الشَّيْطَانِ:** قهراوغوسه د شيطان له خوا وي.

۲ـ **خُلِقَ مِنَ النَّارِ:** له اور څخه پيداشوی.

۳ـ **تُطْفَأُ:** مړکيږي

۴ـ **فَلْيَتَوَضَّأْ:** اودس دې وکړي.

د حديث ژباړه

د عطيه عوفي ﷺ څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: بې له شکه غوسه د شيطان له طرفه وي او شيطان له اور څخه پيدا شوی دی او اور په اوبو مړ کېږي هرکله چې له تاسو څخه څوک په غوسه شي، نو اودس دې وکړي.

د حديث حکمت

د غوره اخلاقو له جملې څخه يو هم د قهر او غوسې څخه ځان ساتل دي، ځکه قهر او غوسه د شيطان له وسوسو څخه پيدا کيږي او شيطان د انسان ازلي دښمن دی، پيغمبر ﷺ موږ ته د شيطان له دسيسو څخه د خلاصون او ژغورنې ټولې لارې راپه ګوته کړې دي چې له هغو څخه يو له غوسې څخه ډډه کول دي، ځکه غوسه انسان ډېرو ناوړو کارونو ته اړ باسي چې په انسان کې ددې د ناکامی لامل کيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې د غوسې د اړتياو په هکله يو بل ته معلومات ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث ګټې او احکام

۱ـ غضب کمزوري او زغم قوت دی

ډېر ژر غوسه کېدل د انسان د کمزورتيا نښه ده، لکه: چې د غضب په مقابل کې زغم د قوت نښه ده، دا ځکه چې د غوسې پر وخت انسان پر خپلو حواسو کنټرول له لاسه ورکوي، که دا حالت دوام ومومي ډېرې ناخوالې رامنځ ته کوي، هغه څوک چې د غضب په حساسه لحظه کې خپل ځان اداره کړي، يقيناً ځان يې د بديو څخه وژغوره او هم يې دغضب په مقابل کې خپل قوت څرګند کړ.

۲ـ د غوسې پروخت خپل ځان اداره کول برياليتوب دی

کله چې انسان په غوسه شي، نو حيواني طبيعت پرې غالب شي، د انسان په باطن کې د شر قوه برلاسی مومي چې په نتيجه کې بشري نفس د خپلو غوښتنو تابع کوي، د الله ﷻ د اوامرو مخالفت ته يې اړ باسي او له نېکيو څخه يې منع کوي، نو په داسې حالت کې انسان ته په کار ده چې له خپل نفس سره مبارزه وکړي، د خپل نفس د کنټرولولو په نيت اودس وکړي چې همدا د نفس د کنټرول تر ټولو غوره لار ده.

۳ـ د غوسې بدې پايلې

غوسه دبد اخلاقی سرچينه اويوه وژونکې وسله ده، که چېرې په ژوند کې د غوسې لار تعقيب کړای شي، نو ګڼې فردي اوټولنيزې ستونزې ورڅخه راولاړېږي.

اـ د غوسې فردي زيانونه

غوسه ډېر مادي، معنوي، روحي او ديني ضررونه لري، دا هغه مها ل په ډاګه کيږي چې کله د غوسه ناک شخص حالت ته وکتل شي: رنګ يې بدلېږي، د بدن وينه يې په جوش راځي، د وجود غړي يې بې واکه کيږي، په خبرو کې يې ګډوډي رامنځ ته کېږي، ژبه يې په سپکو ويناوو پيل کوي، کله کله ورڅخه د فسق او کفر الفاظ هم صادرېږي دا ټول هغه څه دي چې دده دين او بدن دواړه زيانمنوي.

ب ـ د غوسې ټولنيز زيانونه

غوسه د خلکو په زړونو کې کرکه او نفرت پيدا کوي چې په پايله کې د وګړو ترمنځ اختلافات راپاروي، مسلمانان يوله بل څخه جلا کوي، دښمني زياتوي، ژوند تريخوي او د ټولنو د بربادۍ سبب ګرځي.

۴ـ د غوسې لاملونه

په دې حديث شريف کې د غوسې لامل شيطان ښودل شوی دی، دا په دې معنا چې د کوم انسان زړه د الله ﷻ له ذکر او ياد څخه خالي وي، نو په هغه زړه کې شيطان ځای نيسي، شيطان دده پر زړه او ټول جسم باندې مسلط کيږي، آن ترډې پورې چې د انسان زړه او ټول بدن د شيطان د وسوسو تابع شي بيا کبر، په خلکو ټوکې او مسخرې کول، په مال، ځان، نسب او څوکۍ غرور کول او داسې نور خويونه د انسان په زړه کې ځای ونيسي، او تل د خلکو د هرې کړنې په مقابل کې ډېر ژر په قهر کيږي، نو هر مسلمان ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار ده چې تل خپله رابطه له خپل رب سره کلکه او خپل زړه د الله ﷻ په یادولو ژوندی وساتي، څو د شیطان د دسیسو او وسوسو ښکار نشي.

۵ـ د غوسې مخنیوی او درملنه

غوسه د نورو ناروغیو په څیر یو ډول ناروغي ده، د اسلام سپېڅلی دین ددغې خطرناکې ناروغۍ د درملنې او مخنیوي لارې راښودلې دي چې ځینې یې په لاندې ډول دي.

۱ـ پرهر چا لازمه ده چې ځان په ښو اخلاقو سمبال کړي، غوره صفتونه خپل عادت وګرځوي، لکه: صبر، زغم، په ژوند کې ثبات، په ویناوو او کړنو کې فکرکول او داسې نور.

۲ـ د غوسې پر وخت د(اعوذبالله من الشیطن الرجیم) ویل.

۳ـ خپل حالت بدلول: که چېرې د غوسې پر وخت انسان ولاړ وي باید کښېني اوکه ناست وي ډېره دې ووهي، ځکه چې په ولاړه کې انسان انتقام او اقدام ته تیار وي او کله چې کښېني او یا ډېره ووهي، د غوسې جوش یې کمېږي.

۴ـ اودس کول: دا هغه درملنه ده چې په دې حدیث کې یې ذکر شوی دی، دا ځکه چې غوسه د انسان په وجود کې حرارت او ګرمي پیدا کوي او وینه په جوش راولي، خو اودس یا غسل په جسم کې سوړوالی راولي او د وینې حرارت راټیټوي.

همدا راز اودس د عبادت هغه برخه ده چې په کې د الله ﷻ ذکر او یاد ترسره کېږي، دا هرڅه شیطان سپکوي او تېښتې ته یې اړ باسي.

فعالیت

زده کوونکي دې د غوسې د له منځه وړلو په هکله یو بل ته معلومات ورکړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ:
- خُلِقَ مِنَ النَّارِ:
- تُطْفَأُ:
- فَلْيَتَوَضَّأْ:

۲ـ د غضب اسباب په لنډه توګه بیان کړئ.

۳ـ د غضب درملنه اوعلاج څه دی؟ په لنډه توګه یې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

لوست په خپلو کتابچوکې ولیکئ او حدیث په یادو زده کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره خلک

عن جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: «خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ»

[مسند الشهاب القضاعي]

د راوي پيژندنه

نوم يې جابر او د پلار نوم يې عبد الله، د مدينې منورې د خزرج له قبيلې څخه و، پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو، پيغمبرﷺ ورته په يوه شپه کې پنځه ويشت ځله د مغفرت دعاء کړې وه، د بدر او اُحد څخه پرته يې په ۱۹غزاګانو کې له رسول اللهﷺ سره يې برخه اخيستې ده، په خپل وخت کې د مدينې منورې لوی مجتهد او مفتي و، د هجرت په (۷۸) کال يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

۱ـ خيرالناس: غوره له خلکو څخه.

۲ـ انفعهم: زيات خير رسوونکې له دوی څخه.

۳ـ للناس: دخلکو لپاره.

د حديث ژباړه

جابرﷺ فرمايي چې رسو ل اللهﷺ فرمايلي دي: په انسانانو کې غوره هغه څوک دی چې نورو خلکو ته زيات خير او ګټه رسوي.

د حديث حکمت

د ځينو خلکو په آند ښه او غوره کس هغه دی چې د ښه نسب، ډېر ثروت او قدرت څښتن وي، خو پيغمبرﷺ له نورو خلکو سره نيکي کول، خلکو ته مادي او معنوي ګټې رسول د غوره والي معيار ګڼلی دی، دا ځکه چې د اسلام سپيڅلی دين د خير او ښېګڼې دين دی.

فعاليت

زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه له خلکو سره د نيکۍ کولو يو څو مثالونه ووايي.

د حديث شريف ګټې

۱ـ د الله تعالی مرسته

د اللهﷻ پر ورانديې خلک په يو ډول نه دي، هغه څوک چې د خلکو سره په روا کارونو کې مرسته کوي د هغه سره د اللهﷻ مرسته مل وي او مينه يې ورسره زياته وي، نو بايد موږ له خلکو سره په نيکو کارونو کې مرسته وکړو، څو د اللهﷻ مرسته او مينه مو په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ ښېګڼه څه ته وايي؟

پیغمبرﷺ انسانان دې ته هڅوي چې له نورو سره نېکي وکړي، هغوی ته خیر ورسوي، خوښي وروبښي او له هغوی څخه غمونه او تکلیفونه لرې کړي. مثلاً که چېرې څوک وږی وي ډوډۍ دې ورته ورکړي، که څوک پوروړی وي د پور په ادا کولو کې دې ورسره مرسته وکړي، له ناروغ سره دې د علاج په برخه کې همکاري وکړي او ناپوهانو ته دې د زده کړې لاره هواره کړي. پیغمبرﷺ د داسې خویونو څښتنانو ته د الله ﷻ د مرستې او مینه زیرې ورکړی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه ښه او بد خویونه په ګوته کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- خیرالناس:
- انفعهم:
- للناس:

۲ـ د حدیث لنډه معنا ووایاست.

۳ـ غوره خلک څوک دي؟

کورنۍ دنده

۱ـ حدیث شریف له معنا سره په یادو زده کړئ.

۲ـ (په ښوونځي کې د خیر او ګټې کارونو) تر عنوان لاندې یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایمان خصلتونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ ». [متفق عليه]

د راوي پيژندنه

عبدالرحمن بن صخرالدوسي چې پر ابو هريره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال د خيبر له غزا څخه مخکې د دېرشوکالو په عمر د اسلام په مبارک دين مشرف شو، په همدغه غزا کې يې برخه هم واخيسته، کله چې مديني منورې ته ورسېد، په نبوي جومات کې يې د علم د زده کړې په غرض په اصحاب صفه کې شامل شو، له همدې امله يې له رسول اللهﷺ څخه (۵۳۷٤) حديثونه روايت کړي دي.

دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهېزگارۍ کې مشهور او د قوي ذکاوت خاوند و چې د هجرت په اته پنځوسم (۵۸) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

١_الإِيمَانُ: باور او د زړه کلک تصديق.

٢_بِضْعٌ: په عربي ژبه کې له دريو څخه تر نهو پورې عدد ته وايي.

٣_شُعْبَةً: برخه.

٤_أَفْضَلُهَا: غوره يې.

٥_ادْنَاهَا: کوچنۍ، او ټيټه يې.

٦_ إِمَاطَةُ: لرې کول

٧_الأَذَى: زيان رسوونکي شيان.

د حديث ژباړه

له حضرت ابوهريره ﷺ څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: ايمان د څه د پاسه اويا خويونو څخه عبارت دی چې غوره يې د (لااله الا الله) کلمه ويل دي، ټيټه درجه يې له لارې څخه د زيان رسوونکو شيانو لرې کول دي او حياء د ايمان يوه برخه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه په لارو کې د ضرري شیانو مثالونه وښیي.

د حدیث ګټې

۱_ دایمان خصلتونه

پیغمبر ﷺ ایمان له داسې ونې سره تشبیه کړې چې ډېر ښاخونه ولري، ځینې یې اوچت، ځینې یې متوسط، او څه یې ټیټ وي، دا په دې معنا چې ایمان له ډېرو خصلتونو او خویونو څخه عبارت دی چې د ژوند له اوچتې سطحې څخه پیل او د ژوند تر ټیټې سطحې پورې ټانګړې احکام او سپیڅلې لارښوونې لري چې د بېلګې په ډول یې په دې حدیث کې د عقیدې په برخه کې کلمه طیبه، د ټولنیز ژوند په برخه کې د لارې پاکول، او د اخلاقو په برخه کې د حیاء ذکر راغلی دی.

۲_ د توحید کلمه

د توحید کلمه د (لا إله إلا الله محمد رسول الله)څخه عبارت ده چې د الله ﷻ په الوهیت او وحدانیت دلالت کوي، د ټولو ادیانو او پیغمبرانو د دعوت اساس او بنسټ په دې مبارکه کلمه ولاړ دی، نو پر هر مسلمان لازم دي چې د دې کلمې په معنا ځان پوه کړي، پر غوښتنو یې عمل وکړي او تر سیوري لاندې یې ژوند تېرکړي. (لا إله إلا الله) یوازې د ژبې کلمه نه ده او نه یوازې مفکوره ده، بلکې په الله ﷻ د ایمان عنوان دی، علم او عمل دی، د عقیدې، شریعت او د ټولنې د هوسا ژوند د متضمن نظام نوم دی.

۳_ د لااله الا الله فضیلت

(لااله الا الله) داسېستره کلمه ده چې په ویلو یې انسان د اسلام په مبارک دین کې داخلېږي، له تېرو ګناهونو څخه داسې پاکیږي، لکه: چې له مور څخه نوی زیږېدلی وي او له هلاکېدو څخه ژغورل کیږي. پیغمبر ﷺ فرمایي: « مَنْ كَانَ آخِرُ كَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ ».[١]

ژباړه: د چا چې اخرنی وینا (لااله الا الله) وي جنت ته به داخل شي.

پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «لو أنَّ السماوات السَبعَ والأرضين السبعَ، وضِعنَ في كفةٍ ووضعت لا إله إلا الله في كفة مالت بهن لا إله إلا الله»[٢]

---

۱ – سنن أبي داود.

۲– الدعاء للطبراني

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که چېرې اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه دتلې په یوه پله کې واچول شي او د (لااله الاالله) کلمه د تلې په بله پله کې واچول شي، نو هرومرو به کلمه طیبه پرې درنه وي.

٤ـ د (لااله الا الله) غوښتنه:

د دې کلمې غوښتنه پـه الله ﷻ، د هغـه پـر ملایکـو، د هغـه پـه رسـولانو او د هغـه ﷻ پـر کتابونو ایمـان درلـودل دي. همـدا راز د الله ﷻ او د هغـه دلېـرل شـوي پیغمبـر ﷺ اتبـاع او پیروي کول، یوازې د الله ﷻ ځخه وېره او د هغه سره مینه، د مافوق الاسباب امیـد یـوازې د الله ﷻ ځخه کول، له الله ﷻ څخه د حاجتونو غوښتل، یـوازې الله ﷻ تـه عـاجزي او سـر ټیټول، د هغه د نعمتونو شکر اداکول او د مصیبت پر وخـت یـوازې لـه هغـه څخـه مرسـته غوښتل دي.

٥ـ له لارو او سرکونو څخه د زیان رسوونکو شیانو لرې کول

په نظافت او پاکوالي د اسلام سپېڅلي دین ډېر ټینګـار کـړی او هغـه یـې د ایمـان نیمـایې برخه ګڼلې ده. د دې لوست په حدیث شریف کـې د لارو پـاک سـاتلو تـه د ایمـان یـوه برخه ویل شوې ده چې دا د چاپېریال د پاک ساتلو په ارزښت دلالت کوي.

د دې حدیث شریف په بنسټ د هر مسلمان دا دنده ده چـې د لارو پـه پـاک سـاتلو کـې هڅه وکړي او له هر هغه څه څخه چې لارویـانو تـه د زیـان رسـولو او د لارې د ککړتیـا لامل ګرځي ځانونه وساتي.

٦ـ حیاء د ایمان یوه برخه ده

حیاء له داسې خصلت څخه عبارت ده چې انسان له ناوړو کارونو، سپکو عادتونو او پوچو ویناوو څخه ژغوري، حیاء، ځکه د ایمان برخه ګڼل شوې چې د حق لوري ته بلنـه کـوي او د خیر خوا ته انسانان هڅوي.

حیا ټوله خیر ده پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «الْحَيَاءُ خَيْرٌ كُلُّهُ»

ژباړه: حیا ټوله خیر ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوکه چېرې حیا د زده کړې مانع وګرځي، یا د خپل حق د غوښتلو په لاره کې خنډ شي او یا هم د حق ویلو مانع وګرځي، نو بیا دا حیا نه، بلکې د انسان په کمزورۍ دلالت کوي.

پوښتنې

۱ـ ابوهریره ﷺ څوک و؟

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

- الإِيمَانُ:
- بِضْعٌ:
- شُعْبَةً:
- إِمَاطَةُ:
- الأَذَى:

۳ـ د توحید غوښتنې څه دي؟

۴ـ له لارې څخه د زیان رسوونکو توکو لرې کول څه اهمیت لري؟ په اړه یې لنډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د حیا په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعصب

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ –ﷺ– قَالَ: « لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ ». [سنن أبي داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې جبيراو د پلار نوم يې مطعم د قريشو له قبيلې څخه و، ډېر حليم او په علم الانساب کې يې خورا زياته پوهه درلوده. يو له هغو کسانو څخه و چې هغه پاڼه يې څيرې کړه کومه چې د بنو هاشم او بنو مطلب د مقاطعې په غرض قريشو ليکلې وه، هغه شخص و چې قريشو د بدر د بنديانو په سر د خبرو لپاره د استازي په توګه د پيغمبرﷺ حضور ته ليږلی و، کله چې د پيغمبرﷺ حضور ته راغی او د (الطور) سورت تلاوت يې واورېده، نودده په زړه يې زياته اغيزه وکړه، هماغه و چې د حديبې له سولې څخه وروسته يې اسلام ومانه. نوموړی د هجرت په (۵۸) کال کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

۱–لَيسَ مِنَّا: زموږ له ډلې (دين) څخه نه دی.
۲_ مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې قوم پرستۍ، نژاد پرستۍ. . . ته بلنه کوي.
۳_مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستۍ، نژاد پرستۍ. . . لپاره جنګيږي.
٤_مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ: څوک چې د قوم پرستۍ، نژاد پرستۍ په لاره کې مړ شي.

د حديث شريف ژباړه

له جبير بن مطعمرضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې تعصب ته بلنه کوي، زموږ له ډلې څخه نه دی، هغه څوک چې د عصبيت په خاطر جګړه کوي او زموږ له ډلې څخه نه دی هغه څوک چې د عصبيت په فکر مړشي.

د حديث حکمت

عصبيت (تعصب کول له قبيلې، قوم، ژبې، نژاد، سيمې او داسې نورو سره) هم دجاهليت دزمانې راپاتې ميراث دی چې تل بشريت ګواښوي او آرامې ټولنې ړنګوي، له همدې امله پيغمبرﷺ په کلکو الفاظو سره عصبيت ناروا او حرامه پديده ګڼلې ده، نو په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د ايمان له غوښتنې سره سم د جاهليت له دې ناولې پديدې سره په هر شکل کې چې وي مبارزه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث شريف ګټې

١ـ تعصب د جاهليت شعار

له خپلې کورنۍ، قبيلې، نژاد، ژبې او سيمې څخه په ناحقه دفاع او ملاتړ کولو ته تعصب ويل کېږي.

له اسلام څخه مخکې به خلکو له خپلو خپلوانو، کورنيو او قبيلو څخه په حق او باطل دواړو حالتونو کې دفاع کوله، دا کار لوی زړورتوب او شجاعت ګڼل کېده، کله چې د اسلام مبارک دين څرګند وواهه، نو د نورو ظالمانه او جاهلانو رسمونو په څېر يې د قوم پرستۍ، او نژاد پرستۍ لمنه هم ور ټوله کړه، عصبيت يې کلکك وغنده، خلکو ته يې امر وکړ چې په اسلام کې يو له بل سره د مرستې اساس يوازې پر عدالت او تقوی ولاړ دی.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُوا عَلَى الإِْثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾[المائدة:٢]

ژباړه: او يو له بل سره په نېکۍ او تقوی کې مرسته وکړئ، د ګناه او ظلم په کارونوکې يوله بل سره مرسته مه کوئ.

٢ـ په اسلام کې د برترۍ معيار

د جاهليت په دوره کې به خلکو د عصبيت په خاطر په پټو سترګو جنګونه کول، يو د بل پرخلاف به يې دسيسې جوړولې، په قوم، نسب او حسب به فخر کول لوی وياړ بلل کېده، خو د اسلام سپېڅلي دين تواضع او د ژوندانه په چارو کې يوله بل سره مرسته او نېک عملونه د برترۍ معيار وټاکه او خلکو ته يې په ډاګه کړه چې په مسلمانانوکې هغه څوک غوره دی چې له الله ﷻ څخه ويرېږي او د تقوی خاوند وي. الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُم عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُم﴾ [الحجرات: ١٣]

ژباړه: بېشکه د الله ﷻ په وړاندې په تاسو کې هغه څوک ډېر غوره دی چې له الله ﷻ څخه ډېر ويرېږي.

له تقوی څخه پرته په مال، نسب، حسب او د پلرونو او نيکونو په مېړانو وياړ کول هېڅ ارزښت نه لري.

٣ـعصبيت ته بلنه حرام عمل دی

اسلام عصبيت ته بلنه په بشپړه توګه حرامه کړې ده، که هغه بلنه قبيلوي رنګ ولري، که اقليمي، سمتي او يا ژبنۍ بڼه ولري، ځکه چې عصبيت ته بلنه د نژادونو، قومونو او پرګنو ترمنځ کرکه او نفرت پيدا کوي، اسلامي ورورګلوي له منځه وړي، او انساني ټولنه چې بنياد يې په يووالي ولاړ دی بربادوي، خلك د ځان غوښتنې په بد مرض اخته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عصبيت د ريښو په ويستلو سره له ټولنې څخه ظلم او د نورو په حقوقو تجاوز کمېږي او د انسانانو ترمنځ د مرستې مينې اړيکې لا پياوړې کېږي. الله ﷻ دجاهليت د زماني د ناخوالو او بې اتفاقۍ لرې کولو په هکله فرمايي:

﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾[آل عمران: ۱۰۳].

ژباړه: اود الله ﷻ هغه نعمت ياد کړئ کله چې تاسې په خپلو کې دښمنان وئ، بيا يې ستاسو د زړونو ترمنځ مينه واچوله، نودده د نعمت په برکت سره وروڼه شوئ.

٤ــ د عصبيت لپاره جګړه

پيغمبر ﷺ جاهليت له بيخه ويستلی، د هغه زهرجنه ماده يې له منځه وړې، لکه: څرنګه چې عصبيت ته د بلنې ټول ډولونه يې حرام کړي، همدا راز د عصبيت په بناء جګړه کول يې هم حرام کړي دي.

پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «ومن قُتِلَ تحت راية عمية، يغضب للعصبية، ويقاتل للعصبية فليس من أمتي»[1]

ژباړه: څوک چې د عصبيت د بيرغ لاندې مړ شي، څوک چې د عصبيت په خاطر په غوسه کيږي او څوک چې د عصبيت په لاره کې جنګيږي زما له امت څخه نه دی.

٥ــ د جاهليت مرګ

څوک چې په پټو سترګو د عصبيت په خاطر په ژبه، لاس او نورو وسيلو سره مبارزه او جګړه کوي، په دې لاره کې مړ شو، نو د ده مرګ د جاهليت د زماني د مړو په څېر ناوړه مرګ دی.

٦ – د جاهليت له عصبيتونو سره مبارزه.

د دې لوست د حديث شريف او د قرآن کريم او د پيغمبر اکرم ﷺ د سنتونو د نورو نصوصو په بنسټ، له هر ډول عصبيتونو سره (که هغه قومي، سيمه ييز، ژبني، نژادي او داسې نور وي) جهاد او مبارزه کول د هر مسلمان دنده او شرعي رسالت دی، ځکه عصبيت ډېره خطرناکه او وژونکې ناروغي ده چې په ټولنه کې د امنيت ټينګښت او اسلامي وروګلوي کمزورې کوي او د خلکو تر منځ د دښمنيو او کړکيچ پيدا کېدلو لامل ګرځي.

---

۱ – رواه مسلم

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

د ښوونکي په مرسته دې زده کوونکي د جاهلیت د زمانې د شخړو او جنګونو په هکله معلومات سره شریک کړي.

پوښتنې

۱. د حدیث راوي څوک دی معرفي یې کړئ.
۲. لاندې کلمې معنا کړئ:
ا_ لَيْسَ مِنَّا:
ب_ مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ:
ج _ مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:
د _ مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ:
۳. قوم پرستي د اسلام له نظره څه حکم لري؟
٤. که څوک د عصبیت په خاطر جنګېږي او په دې لاره کې مړ شي، د ده مرګ د اسلامي شریعت له مخې څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حدیث په یادو زده کړئ.
(په اسلام کې د برترۍ معیار) تر عنوان لاندې لس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

د مؤمن شان (حالت)

عن صهيب بن سنانٍ – رضي الله عنه –، قَالَ: قَالَ رسولُ الله – صلى الله عليه وسلم – «عَجَباً لأمْرِ المُؤمنِ إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ وليسَ ذلِكَ لأَحَدٍ إلا للمُؤْمِن: إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكانَ خَيراً لَهُ، وإنْ أصَابَتْهُ ضرَاءُ صَبَرَ فَكانَ خَيْراً لَهُ ». [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

نوم يې صهيب الرومي د پلار نوم يې سنان بن مالك دی، لاكوچنی و چې روميانو د موصل په ځينو برخو حمله وكړه او دی يې له ځانه سره په اسارت بوت، د روميانو په منځ کې رالوی شو، له دې كبله په رومي مشهور و. له لومړنيو مؤمنانو څخه و.

په ټولو غزاگانو كې يې له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره ونډه اخيستې وه. د هجرت په اته دېرشم (۳۸) كال په مدينه منوره كې وفات شو.

د ځينو كلمو معناوې

۱.	عَجَباً:	تعجب دی (يعني زه تعجب كوم)
۲.	لأمْرِ المُؤمنِ:	دمؤمن حالت(ژوند) ته.
۳.	إنَّ أمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خيرٌ:	دده ټول ژوند دده لپاره خير دی.
٤.	إنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ:	كه ورته خوشحالي ورسيږي.
٥.	إنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ:	كه ورته زيان اوتكليف ورسيږي،
٦.	فَكانَ خَيْراً لَهُ:	نودده لپاره خير دی.

د حديث شريف ژباړه

له صهيب رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: د مؤمن حالت د تعجب وړ دی! دده ټول ژوند دده لپاره خير دی چې دا خير د هيچا لپاره نشته خو يوازې د مؤمن لپاره دی. كه خوشحالي ورته ورسيږي شكر باسي، نو دا ورته خير دی اوكه ضرر او يا كوم تكليف ورته ورسيږي، نو صبر پرې كوي چې دې كې هم د ده لپاره خير دی.

د حديث شريف حكمت

هر انسان په ورځني ژوند كې له مختلفو حالاتو سره مخ كيږي، كله خوښي او سوكالي، كله پرېشاني او تكليفونه چې دا دواړه حالته اكثره د انسان په عادي ژوند مستقيماً منفي اغېز لري او په ډېرو وختونو كې د باطني ناروغيو لامل گرځي، لكه ځان لوی گڼل، غرور او داسې نور همدا راز ځينې وخت ناهيلي، انديښنې، د زړه نا آرامي او داسې نور حالات ورته پيښيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبرﷺ په دې حدیث کې د دغو دواړو ډولو ناروغیو د درملنې لپاره دوه مهم بنسټونه ښودلي دي: یو دا چې د خوښۍ او نعمت پر مهال د اللهﷻ شکر پرځای کول او دویم د ستونزو او پرېشانۍ پر مهال له صبر او زغم څخه کار اخیستل دي. که چېرې انسان دغه دوه لوی خویونه په خپل ژوند کې پلي کړي، نو نه یوازې دا چې د ژوند هره شېبه به یې په راحت او ډاډ تېرېږي، بلکې د ژوندانه په هر ډګر کې به تل بریالی وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ انسان ازمویل کېږي

انسان د ژوند په هره شیبه کې تر آزمیښت لاندې وي، کله د خیر او راحت په آزموینه کې وي، لکه: ښه روغتیا، مال، اولاد. . . او نور، او کله دکړاوونو، لکه مرګ، مرض، بېوزلي او داسې نورو ستونزو سره مخ وي. اللهﷻ فرمایي: ﴿وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ [الأنبیاء: ۳۵]

ژباړه: او موږ په بدو، او ښو (حالاتو کې) ستاسې آزمیښت کوو نوځکه چې په اللهﷻ ایمان نه لري ارو مرو په دغه آزموینه کې له ناکامۍ او بد مرغۍ سره مخ کېږي، یوازې مؤمن دی چې په اللهﷻ د کلک ایمان له برکته په دغه ازمیښت کې بریالي کېږي، دا ځکه چې مؤمن په دې کلک باور لري چې خیر او شر یوازې د اللهﷻ له لوري دي، په هر حالت کې خپل کارونه اللهﷻ ته سپاري او له هغه څخه مرسته غواړي.

۲ـ د نعمت او خوښۍ حالت

ښه ژوند د اللهﷻ هغه ستر نعمت دی چې له کبله یې د بنده زړه خوشحالېږي. خوشحاله ژوند یوازې په شتمنۍ او مالدارۍ پورې تړلی نه دی، بلکې د اللهﷻ نور معنوي نعمتونه هم شته چې انسان ورته اړتیا لري، لکه امنیت، روغتیا، وخت او داسې نور. بنده ته ښایي چې ورباندې خوښي ښکاره کړي او د اللهﷻ شکر پرځای کړي.

اـ مال او دولت

د اللهﷻ له نعمتونو څخه یو نعمت سرمایه او شتمني ده، لکه: نقدې پیسې، د کر او کښت ځمکه، سوداګري، صنعت او داسې نور.

د مال او دولت له لارې انسان خپل دیني او دنیوي هدفونه ترلاسه کوي او هم د دنیا ښکلا او ښایست دی. اللهﷻ فرمایي: ﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [الکهف: ٤٦]

ژباړه: مال او اولاد د دنیایې ژوند ښکلاده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب ـ روغتيا

روغتيا هم د نورو نعمتونو په څېر ارزښتناك نعمت دی، روغ بنده په ډېره آسانۍ سره خپل دنيوي او اخروي كارونه سرته رسوي، خورا زيات فضيلتونه يې په برخه كېږي، د نورو نعمتونو ښه احساس كوي او ورڅخه خوند اخلي بالعكس ناروغ انسان د هر ډول نعمت له احساس څخه محروم وي. پيغمبرﷺ يوه سړي ته داسې نصيحت وكړ: «اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْل خَمْس, شَبَابك قَبْل هَرَمك, وَصِحَّتك قَبْل سَقَمك. . . . »[1]

ژباړه: پنځه شيان د پنځو نورو د راتلو څخه مخكې غنيمت وګڼه: خپله ځواني د خپل زړښت له راتلو څخه مخكې غنيمت وګڼه، خپله روغتيا له ناروغۍ څخه مخكې غنيمت وګڼه. . . . او داسې نور.

ج ـ امنيت

امن او امنيت د الله ﷻ له ارزښتناكو نعمتونو څخه داسې نعمت دی چې د انسان ژوند، كورنۍ، مال او عزت مادي او معنوي مصالح په كې له ګواښونو څخه خوندي وي.

نور نعمتونه د دې نعمت تر سيورې لاندې پايښت لري، كه چېرې امنيت نه وي، نو انسان له هيڅ ډول نعمت څخه ګټه نه شي اخيستلای. الله ﷻ د مكې پر خلكو د خپلو پېرزوينو په لړكې يوه پېرزوينه د امنيت مسأله هم شمېرلې ده او فرمايلي يې دي: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ۝الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ [قريش: ۳، ٤]

ژباړه: نو په كار ده (قريشو ته)چې د دې كور د پروردګار عبادت وكړي د هغه ذات چې دوی ته يې خوراك وركړ پس له لوږې څخه، او امنيت يې ور په برخه كړ پس له وېرې څخه.

يعنې پر دوی لازم وو چې د امنيت د نعمت شكر يې ادا كړی وای او يوازې د يوه الله ﷻ عبادت يې كولای.

د ــ فارغ وخت

فارغ وخت هم د نورو نعمتونو په څېر خورا ستر نعمت دی، خو خلك ورڅخه غافل دي، په عبث تېرېدو يې هيڅ پروا نه كوي، حال دا چې د انسان او وخت ترمنځ يوه چوپه مسابقه

۱– المستدرك للحاكم

(c) ketabton.com: The Digital Library

روا نه ده. تاواني او بدمرغه انسان هغه دی چې د ځان او نورو لپاره له وخت څخه ګټه پورته نه کړي.

۳ـ پر نعمتونو شکر ويستل

شکر د عربي ژبې لفظ دی، د نعمت تصور او د هغه څرګندونې ته وايي. ضد يې کفـران دی چې له نعمت څخه سترګو پټولو او هېرولو ته ويل کيږي.

کله چې بنده ته کومه خوشحالي او خير ورسيږي او په زړه کې په دې کلکه عقيده ولري چې دا هرڅه د الله ﷻ له خوا دي، بل څوک د خير او شر مالک نـه دی او دغـه حقيقـت په ژبه او عمل کې څرګند کړي همدا شکر بلـل کيـږي، خـو دا د شـکر ټيټـه مرتبـه ده او لوړه مرتبه يې کومه ټاکلې اندازه نه لري. د الله ﷻ پر نعمتونو شکر ويستل واجب دي.

۴ـ د شکر ډولونه

سره له دې چې د شکر ادا کول کومه ټاکلې اندازه نه لري، خو بيا هم ځينـې ډولونـه يـې په لاندې ډول بيانيږي.

آـ په زړه کې د شکر ادا کول

په زړه کې د نعمت تـصور او يادونـه داده چـې د نعمـت لـوروونکي ذات سـره د هغـه د رالېږلي کتاب او پيغمبر ﷺ سره د زړه له کومې مينه ولري او دغه مينه پـه عمـل کـې ثابتـه کړي، نو همدې ته په زړه کې د شکر ادا کول ويل کيږي.

ب ـ په ژبه شکر ادا کول

د نعمتونو په مقابل کې د الله ﷻ ثنا او صفت بيانول د ژبې شکر بلل کيږي، په ژبه د شـکر ادا کول د زړه هغه احساسات بيانوي چې د بنده په زړه کې پراتـه دي. پـه ژبـه د الله ﷻ د احسانونو شکر ادا کول، ځکه اړين دي چې له يوې خوا د احسانونو د حقيقي مالک حـق پرځای کول دي او له بلې خوا نورو ته د خپل ښه حالت ښکاره کول دي دا پـه دې معنـا چې د ټولو احسانونو او نعمتونو ښونکی او مالک يوازې يو الله ﷻ دی، له الله ﷻ پرته بـل هېڅوک د خير يا شر واک نه لري، همدا راز د نعمتونو په لاس ته راوړلو کې بنـده هـېڅ واک نه لري، دا يوازې د الله ﷻ پېرزوينه ده او بس داسې نه، لکه: چې قـارون ويلـي وو: ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي﴾ [القصص: ۷۸]

ژباړه: قارون وويل: دا خو ماته د هغې پوهې له کبله راکړل شوي چې زه يې لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج ــ په اندامونو د شکر ادا کول

په اندامونو، شکر ادا کول د الله ﷻ د نعمتونو قدرداني کول دي. د نورو شکرونو پـه پرتلـه دا ډول شـکر ډېر ارزښتاك دى، ځکه د بدن په اندامونو شکر ويستل د شکر عملي بڼـه ده او پـه شـريعت کـې زيـات احکام داسې دي چې که عملي بڼه ونه لري، نو کوم اهميت نه لري لکه: لمونځ چې د انـدامونو صـدقه او شکر تمثيلوي، که عملاً ادا نه شي، په زړه کې يې دکولو اراده هېڅ ارزښت نه لري.

۵ـ د شکر گټې

شکر د الله ﷻ پر احسانونو له اعتراف څخه عبارت دى چې بنده يې له پـوره ادا کولـو څخـه ناتوانـه دى.
شکر ويستل د شکر کوونکي لپاره ډېرې گټې او ښې پايلې لري چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

اـ شکر د قيامت په ورځ د الله ﷻ د ديدار سبب دى

له هرڅه لومړى شاکر بنده ته د قيامت پر ورځ د الله ﷻ ديدار په برخـه کېـږي. دا هغـه لاسـته راوړنـه ده چې مسلمان يې تل هيله لري.

ب ـ الله ﷻ ته د نژدېوالي احساس

شاکر انسان د دې خبرې احساس کوي چې الله ﷻ د خپلو بندگانو څخه پـه ده احـسان او مهربـاني کـړې ده، نو همدا شان هيله ده چې ده ته به دده د گنـاهونو بـښنه هـم وکـړي او توبـه او عبـادات بـه يـې قبـول کړي.

ج ـ شکرمسلمان ته ډاډ اوروحي راحت وربښي

د الله ﷻ پر نعمت شکر ويستل مسلمان ته تل پاتې ډاډ وربښي. کله چې بنـده پـه دې خبـره عقيـده ولـري چې د هرډول خير او نعمت حقيقي مالـك يـوازې يـو الله ﷻ دى، انـسان يـې يـوازې د دې لپـاره د دغـه نعمت مجازي مالك گرځولى چې د الله ﷻ له نعمت څخه په هغه شان گټـه واخلـي، څرنگـه چـې الله ﷻ يې غوښتنه کړې.

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي څوك دى؟ معرفي يې کړئ.

۲ـ شکر څه ته وايي، او په څو ډوله دى؟

۳ـ شکر ويستل څه گټې لري؟

کورنۍ دنده

د لوست په هکله په خپلو کتابچوکې يوه لس کرښيزه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست

پر تکليفونو صبر

(د تیر لوست دوام)

«. . . . . وإنْ أصَابَتْهُ ضرَّاءُ صَبَرَ فكانَ خَيْرًا لَهُ »

دا یوخرګند حقیقت دی چې انسان په ژوند کې له ستونزو سره مخ کیږي، مالي او بدني زیانونه ورته اوړي، خو مسلمان دا ټول د الله ﷻ له لوري آزموینه بولي او په صبر او زغم سره یې مقابله کوي، د نن ورځې لوست مو د صبر په هکله دی.

د صبر حقیقت

که چیرې مؤمن ته کوم ضرر، تکلیف او غم ورسیږي، نو پرې صبر کوي، ژړا، چیغې او شکایت نه کوي، بلکې د مصیبت او غم اجر له الله ﷻ څخه غواړي، تل د ځان لپاره په مصیبت کې د استقامت دعا کوي چې په پایله کې الله ﷻ ورته اجر ورکوي.

دصبر اهمیت

په قرآن کریم او احادیثوکې مسلمان صبر او زغم ته هڅول شوی دی، لکه: چې الله ﷻ فرمایي: ﴿وَاسْتَعِينوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلاةِ﴾ [البقرة: ٤٥] **ژباړه:** او مرسته وغواړئ له (الله ﷻ څخه) په صبر او لمانځه سره.

په بل ځای کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ [البقرة: ١٥٣] **ژباړه:** بې شکه الله ﷻ (په مرسته کې) له صابرینو سره ملګری دی. په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ [البقرة: ١٥٥] **ژباړه:** او زیری ورکړه صبرکوونکو ته. صبر د انسان له دوامداره مبارزې څخه عبارت دی، انسان تل د ډول ډول دښمنانو سره په مبارزه کې بشکیل وي. په دغه مبارزه کې د انسان بریالیتوب په صبر پورې تړلی دی، یوازې صبر دی چې انسان پرې خپل هدف ته رسیږي، صبر او زغم د دښمن په مقابل کې د قوي ډال حیثیت لري، نو مؤمنانو ته ښایي چې د کړاوونو پر وخت صبر وکړي، او له بې صبرۍ څخه ځان وژغوري، ځکه چې الله ﷻ مسلمانان په صبرازمایي. الله ﷻ او پیغمبر ﷺ مؤمنانو ته په صبر امر کړی اوصبرکوونکي یې ستایلي دي:

﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ [البقرة: ١٧٧]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: او مؤمنان هغه کسان دي چې په کړاوونو، رنځونو او د جګړې پر مهال صبرکوونکي وي.

۷ـ د صبر ډولونه

صبر په درې ډوله دی.

۱- صبر د الله ﷻ په طاعت.

۲ – صبر په مصیبت.

۳- صبر له معصیت څخه.

۱ـ صبر په طاعت

د الله ﷻ د اوامرو په پرځای کولو او له نواهیو څخه یې په ځان ژغورلو کې تکلیف او په بشري نفس باندې یوډول سختي راوستل دي. له دغې سختۍ سره باید داسې مقابله وشي، ځو انسان پرخپل لوی دښمن برلاسی شي چې هغه نفس او شیطان دي. الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾ [یوسف: ۵۳] **ژباړه**: بیشکه نفس حتماً (انسان ته) په بدۍ امرکوي. همدا راز فرمايي: ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ [ص: ۲۶] **ژباړه**: اوپه هوس پسې مه ځه چې بیا به دې د الله له لارې څخه واړوي.

د شیطان په اړه فرمايي: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ [فاطر: ۶] **ژباړه**: بې شکه شیطان ستاسې دښمن دی، نو په دښمنۍ یې ونیسئ.

دا درې واړه انسان ته ګمراهي او نفسي غوښتنې ښایسته کوي او د الله ﷻ له اطاعت څخه یې لرې کوي نو مسلمان ته لازم دي چې د مبارزې لپاره یې خپله ملا کلکه وتړي، ترڅو ورباندې غالب شي، نفس دې ته وادار کړي چې د الله ﷻ اوامرو ته غاړه کېږدي او هم خپل خواهشات د شریعت تابع کړي. په دې کار کې صبر، زغم او د سختیو ګاللو ته اړتیا ده، نو څوک چې خپل نفس د الله ﷻ د حکمونو تابع کړي او له ګناهونو څخه یې وژغوري، نو په حقیقت کې په خپل پټ دښمن برلاسی شو.

۲ـ په مصیبتونو صبرکول

په مصیبتونو صبر د الله ﷻ پرېکړو او فیصلو ته غاړه له ایښودلو او د مصیبت په هکله مخلوق ته د شکایت نه کولو څخه عبارت دی. کوم مصیبتونه چې انسا ن ته رسېږي ډېر زیات دي، چې ځینې یې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلوانو او دوستانو پر مړينې صبر

تر ټولو ډېر سخت غم او مصيبت د اولاد، مور، پلار او دوستانو مړينه ده، د دې خلکو د مرگ پر وخت صبر او زغم، ځکه ضروري دی چې په دې کې له خپل رب سره د انسان د اړيکو قوت او نژديوالی څرگنديږي.

د خلکو په اذيتونو صبر

دا شونې ده چې که چېرې انسان د داسې خلکو له ضرر سره مخ شي چې د شريعت او اخلاقو له حدودو څخه د باندې وي، په دې صورت او تر هغه ځايه چې له شرعي اصولو څخه مخالفت نه وي شوی هغه چا ته چې زيان او ضرر ورته رسېدلی وي بايد صبر وکړي او د هر راز ضرر په وړاندې د انتقام غوښتنه ونه کړي، خو دا بايد په ياد ولرو چې دلته صبر د تل لپاره د ظلم او ضرر منلو په معنا نه ده، بلکې له صبر څخه مراد د حلم او برده باری له دايرې څخه نه وتل دي.

د ناروغی په صورت کې صبر

ناروغي داسې مصيبت دی چې هر انسان ورسره مخ کيږي، صبر کول پرې د مؤمن د گناهونو د رژيدو لامل گرځي. پيغمبرﷺ چې د ام العلاء پوښتنې ته ورغی او ورته يې وويل: «أبْشرِي يا أم العَلاء، فإن مَرَضَ المُسلِمِ يُذهبُ اللهُ بـه خطَايَاهُ، كما تُذهب النار خَبَثَ الذهبِ وَالفِضةِ»[۱]

ژباړه: خوشحاله شه اې ام العلاء! کله چې مسلمان ناروغ شي الله ﷻ د ده گناهونه داسې پاکوي، لکه: اور چې د سرو او سپينو زرو خيرې پاکوي.

۳ـ صبر له معصيت څخه

له الله ﷻ څخه د وېرې او د هغه د لويی په خاطر، د هغه پاك ذات څخه د حيا په نيت له گناهونو څخه د ځان ژغورل ، د هرډول ناروا او سرکشی څخه ځان ساتل له معصيت څخه صبر بلل کيږي.

---

۱ – أبو داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

له معصیت څخه صبر ځکه ضروري دی چې له ګناهونو څخه ځان ساتل په هر مسلمان فرض دي، نو په دې ډول په صبر سره مؤمن د خپل ایمان قوت ساتي، ځکه په ګناهونو او نا فرمانیو سره د مؤمن ایمان کمزوری کیږي.

مسلمان باید د حرامو، شهوتونو او ګناهونو په وړاندې مقاومت وکړي او د نفس او شیطان غوښتنو ته تسلیم نه شي، همدغه مقاومت د ګناهونو په وړاندې له صبر او زغم څخه پرته بل څه نه دي.

پوښتنې

۱ـ صبر تعریف کړئ.

۲ـ د صبر اهمیت ووایاست.

۳ـ په ناروغتیا کې صبر او زغم کول څه ګټه لري؟

۴ـ له ګناهونو څخه د صبر کولو څو مثالونه ووایاست.

کورنۍ دنده

د لوست مهم موضوعات په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

د مسلمان حقوقونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِﷺ قَالَ: « حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ». قِيلَ: مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: « إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ ». [رَوَاهُ مُسْلِمٌ]

د ځینو عبارتونو معناوې:

۱. لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ:	چې ورسره مخامخ شوې، نو سلام پرې واچوه.
۲. دَعَاكَ فَأَجِبْهُ:	چې يې دمېلمستيا بلنه درکړه، نو قبوله يې کړه.
۳. اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ:	چې درڅخه د نصيحت غوښتنه وکړي، نصيحت ورته وکړه.
٤. عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ:	چې وپرنجېده او (الحمدلله) يې وويل.
٥. فَشَمِّتْهُ:	نوورته په (يرحمک الله) دعا وکړه.
٦. مَرِضَ فَعُدْهُ:	چې ناروغ شو، نو پوښتنه يې وکړه.
٧. مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:	چې مړشو، نو د جنازې لمانځه ته يې ورشه.

د حديث ژباړه

له حضرت ابوهريره ﷺ څخه روايت دى چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: د يوه مسلمان پر بل مسلمان شپږ حقونه دي. پوښتنه وشوه چې اې د الله رسوله! هغه کوم حقونه دي؟ پيغمبرﷺ وفرمايل: کله چې ورسره مخامخ شوې، نو سلام پرې واچوه، کله چې د مېلمستيا بلنه درکړي، نو هغه قبوله کړه، کله چې درڅخه د نصيحت غوښتنه وکړي، نو نصيحت ورته ورکړه او چې کله وپرنجيږي او الحمدلله ووايي، نو ورته په (يرحمك الله) دعا وکړه چې کله ناروغه شي پوښتنې ته يې ورشه او چې کله مړشو، نو د جنازې لمانځه ته يې ورشه.

د حديث حکمت

دغه حديث شريف د مسلمانانو يو پر بل باندې ځينې حقونه بيانوي چې د دې حقونو مراعاتول د ټولنې د وګړو تر منځ د وروروګلوۍ او مينې د اړيکو په ټينګښت کولو کې اساسي رول لوبوي، په هر مسلمان باندې لازمه ده چې د نورو خلکو حقونه وپېژني او په مراعاتولو سره يې په ټولنه کې د يووالي او وحدت د ټينګښت لامل و ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث ګټې اوحکمونه

۱- دمسلمان د حق پېژندنه

له حق څخه مراد او مقصد هغه څه دي چې سرته رسول يې فرض، واجب، سنت او يا مستحب وي. دلته ورڅخه مطلب د مسلمانانو تر منځ د خواخوږۍ هغه اخلاقي نظام دی چې یو مسلمان د بل مسلمان د متقابل درناوي په بنا پرې مکلف دی.

۲ــ د سلام اچولو حق

له ښو اخلاقو څخه یوه سلام اچول دي، کله چې یو مسلمان د بل مسلمان سره مخ شي باید په سلام ویلو سره خپله لیدنه پیل کړي.

غوره مسلمان هغه دی چې د سلام په اچولو کې لومړی شي. سلام اچول د اسلام خصوصیت، د پیغمبرﷺ سنت او ځواب ورکول یې واجب دي.

۳ـ هغه ځایونه چې سلام پکې نه اچول کیږي

په سلام اچولو کې سنت طریقه دا ده چې وړوکی به پر لوی سلام اچوي، پر لاره تېرېدونکی به پر ناست سلام اچوي، لږ خلک به په ډېرو سلام اچوي، خو ځینې داسې حالات شته چې سلام اچول پکې غوره نه دي لکه:

- پر لمونځ کوونکي.
- د قرآنکریم پر لوستونکي.
- د علم د زده کړې پر حلقه.
- پر واعظ او خطیب باندې.
- پرمؤذن چې په آذان مصروف وي.
- پر هغه چا چې په قضاء حاجت ناست وي، یا په حمام کې وي.
- د ډوډۍ خوړلو یا اوبو څښلو پر وخت، که چېرې سلام اچوونکی په خوراك کې ورسره ګډون نه غواړي.
- هغه څوك چې په ګناه یا په بې ګټې کارونو کې بوخت وي.

٤ــ د بلنې (میلمستیا) منل

که یو مسلمان بل مسلمان ته د کوم مناسبت په بنا لکه: واده، عقیقه او یا بې له کوم مناسبته د میلمستیا بلنه ورکړي، نو پر بلل شوي لازم دي چې دعوت یې ومني، ځکه پیغمبرﷺ فرمایي: "مَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ". **ژباړه:** که څوك مو مېلمستیا ته دعوت کړي بلنه یې ومنئ.

دا ځکه چې د دعوت په منلو سره د مناسبت خوشحالي زیاتیږي، که مناسبت نه وي، نو د بلنې شکریه ترسره کیږي، که بلنې ته ځواب ور نه کړای شي د زړه د بدوالي لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي او نېکو اړیکو ته زیان رسېږي، خو که چېرې په مېلمستیا کې ناروا عمل ترسره کېده، نو مسلمان باید له داسې دعوت څخه ډډه وکړي او له ګناه څخه ځان وساتي.

٥ـ نېکه مشوره ورکول

که څوک له چا څخه په کارونو کې مشوره وغواړي، نو لازم دي چې ورته نېکه مشوره ورکړي. که چیرې په کولو کې یې ګټه وه باید ورته وهڅول شي او که پکې د ضرر ویره وه باید ورڅخه وژغورل شي. د مشورې ورکولو پر مهال باید داسې مشوره ورکړي چې د هغه دنیوي او اخروي سرلوړي پکې نغښتې وي. په کار ده چې په مشورې ورکولوکې د هر ډول غولوني، دوکه او غوره مالۍ څخه ډډه وشي، ځکه چې دا په مشوره ورکولو کې خیانت دی.

٦ـ عطسې (پرنجي) ته ځواب ورکول

د پرنجي په ذریعه الله ﷻ د انسان له مغزو څخه زیان رسوونکي مواد بهر ته راوباسي چې دا په بنده باندې د الله ﷻ لوی احسان دی، بنده ته ښایي چې د الله ﷻ د دغه نعمت شکر ادا کړي او پر ژبه (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ووایي. بل مسلمان وررور باید له اوریدلو سره سم ورته دعا وکړي، او ووایي: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) الله ﷻ دې پرتا ورحمیږي. له دې څخه وروسته پر پرنجي کوونکي لازم دي چې د خپل مسلمان وررور ځواب په (يَهْدِيكُمُ اللَّهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ) سره ورکړي، نوڅوک چې د پرنجي پر وخت د الله ﷻ ستاینه ونه کړي، نو د دعا مستحق هم نه دی، ځکه چې ده له دوو نعمتونو څخه ځان بې برخې کړ، یو د الله ﷻ د ستاینې (الْحَمْدُ لِلَّهِ) ویلو څخه او بل د مسلمان وررور له دعا (يَرْحَمُكَ اللَّهُ) څخه .

٧ـ د ناروغ پوښتنه

د مسلمان له حقونو څخه یو هم د ناروغۍ په حالت کې د ناروغ انسان پوښتنه ده خصوصاً که ناروغ د خپلوانو یا دوستانو څخه وي چې د دوی د ناروغۍ پوښتنه د نورو په نسبت ډېره ضروري ده.

د ناروغ لیدل او د هغه د حال پوښتنه ډېر لوی فضیلت لري. که څوک د ناروغ تر څنګ کیناست، پر ده د الله ﷻ خاص رحمت رانازلیږي او ملایکې ورته د مغفرت دعا کوي. که څوک د ناروغ پوښتنې ته ځي باید هغه ته تسلي او ډاډ ورکړي، هغه ته د روغتیا دعا وکړي او ورته پر مرض د صبر توصیه وکړي.

٨ـ د مسلمان په جنازه کې برخه اخیستل

یو له هغو وجایبو څخه چې مسلمان یې پر غاړه لري داده چې د بل مسلمان د نېکبختۍ په فکر کې اوسي. کله چې یو مسلمان مړشي، نو د هغه د اعمالو دروازه وتړل شي او د نورو دعاوو ته ډېر اړ شي، نو له دې امله پر نورو مسلمانانو د ده حق دی چې په اړه یې الله ﷻ ته سوال او زارۍ وکړي چې د ده ګناهونه ور وبښي او راتلونکی ژوند یې ښایسته کړ ي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمان په جنازه کې په ګډون کولو سره د مړي او د مړي د خپلوانو حقوق ادا کېږي او هم په جنازه کې ګډون کوونکي ته لوی اجر په برخه کېږي. پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلَّى عَلَيْهَا وَيَفْرُغَ مِنْ دَفْنِهَا فَإِنَّه يَرْجِعُ مِنْ الْأَجْرِ بِقِيرَاطَيْنِ كُلُّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيرَاطٍ»[1]

ژباړه: څوک چې د ايمان په بناء او د ثواب په نيت د مسلمان په جنازې پسې روان شي، تر هغې ورسره وي چې د جنازې لمونځ پرې وکړي او هم يې له دفن کولو څخه فارغ شي، نو بې شکه ده ته د سرو زرو د دوو دينارونو په اندازه ثواب په برخه شو چې د هر دينار وزن د احد د غره په اندازه دی او چاچې وربانديې د جنازې لمونځ وکړ، بيا ورڅخه له دفن کولو مخکې راستون شو، نو د يوه دينار په اندازه ثواب ورکول کيږي.

فعاليت

که يو مسلمان مړشي، پس له مرګه دکومو کارونو ثواب ورته رسيږي؟ زده کوونکي دې په ډله ييزه توګه سوال ځواب کړي.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

ا ــ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ:

ب ــ فَشَمِّتْهُ:

ج ــ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ:

د ــ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ:

۲ــ د سلام اچولو ګټې ووایاست.

۳ــ د ناروغ عيادت کوونکی بايد کوم کارونه وکړي؟

۳ــ د جنازې لمونځ څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

د لوست حديث په يادو زده کړئ او د لوست ګټې په کتابچو کې وليکئ.

---

۱ - صحيح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ فَخِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقِهُوا وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَكْرَهُهُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ وَتَجِدُونَ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهَؤُلَاءِ بِوَجْهٍ. [متفق عليه]

د ځینو کلمو معناوې

١ـ مَعَادِنَ: د معدن جمع ده، کانونه.

٢ـ خِيَار: غوره کسان.

٣ـ الْجَاهِلِيَّةِ: له اسلام څخه مخکې زمانه.

٤ـ إِذَا فَقِهُوا: چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي.

٥ـ أَكْرَهُهُمْ: تر ټولو بد ګڼونکی.

٦ـ شِرَارِ: د شریر جمع ده، د خیار ضد دی، بد خلك.

٧ـ ذَا الْوَجْهَيْنِ: دوه مخی.

٨ـ هَؤُلَاءِ: هغوی.

د حدیث ژباړه

له ابوهریره ﷺ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایي: تاسو به خلك د کانونو او معدنونو د زیړمو په څیر ومومئ، نو څوك چې له هغوی څخه له اسلام نه دمخه په جاهلیت کې غوره وو هغوی به په اسلام کې هم غوره وي، په دې شرط چې پوهه او فقاهت تر لاسه کړي. تاسو به د منصبونو او مسؤولیتونو په اړه غوره خلك هغه ومومئ چې ځان منصب او مقام ته رسول ډیر بد ګڼي، خو دا چې منصب او مقام ورته وسپارل شي او ده نه وي غوښتی. تاسو به تر ټولو شریر او بد خلك دوه مخي ومومئ چې ځینو خلکو ته په یو مخ ورځي او ځینو نورو ته په بل مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حدیث حکمت

په دې مبارک حدیث کې رسول الله ﷺ لومړی هغه انساني لوړ ارزښتونه پـه ګوتـه کـړي چې په هر وخت کې د انسانيت په خير، د ټولنې پـه ګټـه او د ټولـو پـه وړانـدې غـوره او مطلوب دي، بيايې هغه ناوړه صفات ذکر کړي چې د انساني لوړو ارزښتونو پـر خـلاف د انسانيت په زيان او دټولنې په ضرر دي، هر څوک يې بد او ناوړه ګڼي.

د حدیث شریف ګټې

١ـ انسانان داسې دي لکه طبيعي زېرمې

رسول الله ﷺ انساني پرګنې له طبيعي زېرمو او کانونو سره ورته بللې دي، فرمـايي: «تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ» خلک به د طبيعي زېرمو په څير ومومئ چې ځينـې يـې اصـيل او ځينـې يـې کم اصله وي، ځيني يې ډېر ارزښتناک او ډېر قيمتي وي، ځيني يې بيا ارزښـتت او قيمـت نه لري، ځيني کانونه د سرو زرو وي، ځيني د سپينو زرو وي.

انسانان که چېرې په سمه توګه وروزل شي او په ګټـورو لارو کـې اسـتخدام شـي، نـو پـه ټولنه کې به تر ټولو غوره اوبا ارزښته بڼه پيداکړي.

٢ـ که څوک له اسلام څخه مخکې هم د نېکو اخلاقو او انساني فضايلو خاوند وي او لـه اسلام راوړلو څخه وروسته هـم دغـه غـوره خويونـه پـه هغـه کـې موجـود وي، نـو د دې حديث شريف له مخې دغه انسان له غوره خلکو څخه شـمېرل کېـږي، د اسـلام سـپېڅلى دين هغو انساني غوره او نېکو خويونو ته چې د بشري فطرت له مخې په انسان کـې پيـدا شوي وي وده او پراختيا ورکوي.

٣ـهغه څوک چې ديني پوهه ولري

د اسلام له نظره غوره والى هغه مهال بشپړ دى چې ديني پوهـه ورسـره ملګـرې وي يعنـې ديني پوهه د غوره والي اساسي برخه ده.

پيغمبرﷺ فرمايلي: «مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ»[١]

ژباړه: چاته چې الله ﷻ دخير اراده وکړي، نو فقاهت او په دين کې پوهه ور په برخه کړي.

---

١ - صحيح البخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ـ د منصب په اړه غوره خلك

پیغمبرﷺ فرمایي چې د منصبونو او مسؤولیتونو په اړه غوره خلك هغه دي چې ځان منصب او مقام ته رسول تر ټولو بد ګڼي، ځکه چې یوخو په طبیعي توګه عهده او منصب تکلیف او کړاو لري. خو تر ټولو غوره خلك هغه دي چې عهده او منصب یو امانت او مسؤولیت ګڼي، د هغه دحق اداکولو څخه په ویره کې وي او اندېښنه ورسره وي چې هسې نه دغه امانت ترې ضایع شي. خو که چاته له غوښتنې او تمې پرته منصب او مقام ور وسپارل شي، نو په دې صورت کې منصب په غاړه اخیستل د غوره والي خلاف نه دی، نه په کې کوم ډول کراهت شته، بلکې ملا به ورته کلکه تړي او له خلکو سره په مشوره او دالله تعالی په توکل به یې پر مخ بیایې، یقینا چې الله تعالی به ورسره مرسته کوي رسول اللهﷺ فرمایي: «مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شُفَعَاءَ وُكِلَ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أُكْرِهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا يُسَدِّدُه»[١]

ژباړه: چاچې قضا او منصب وغوښت، په واسطو او سپارښتونو یې ترلاسه کړ، نو خپل ځان ته به وسپارل شي، د اللهﷻ لخوا به مرسته ورسره نه کېږي، که څوك دمنصب منلوته اړ کړای شو او د مسلمانانو لخوا ور وسپارل شو، نو اللهﷻ به یې مرستې ته پرښتې راولیږي.

د اسلام له سیاسي او حکومتي اخلاقو څخه دادي چې باید د اهلیت او کفایت له مخې منصب او عهدې ته وړاندې کړای شي، نه داچې خلك خپله ورته په دروغو او رښتیاوو کمپاین وچلوي. که چاته منصب او څوکۍ د مسلمانانو د اعتماد پر اساس ورکړل شوه، نو الله ﷻ به ورسره مرسته وکړي.

٥ـ دوه مخی انسان

ذوالوجهین هغه چاته وایې چې هرې ډلې ته د هغوی دخوښۍ او خوشحالۍ خبرې کوي، ځان داسې ورته ښکاره کوي چې دی ددوی خواخوږی او له مخالفینو سره یې وران دی. چې دغه تعامل او چلند د منافقت، دروغو او غوړه مالۍ زېږنده ده.

د انسان په زړه او سینه کې چې نېك نیتونه او پخې ارادې وي، نو چلند او سلوك یې په عمومي توګه له ټولو سره اصولي، متوازن او یو شان وي.

---

١ - رواه الترمذي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه مخي ډېر بد صفت دی، دوه مخی انسان سربېره پردې چې په ټولنه کې د نفاق، کرکې او دښمنۍ تخم کري، په خپله د ځان لپاره هم ډېرې نورې ناخوالې رامنځته کوي، خپل عزت له لاسه ورکوي او د نورو په وړاندې بې عزته او بې آبرو کېږي.
د اسلام مبارک دین دغه ناوړه صفت په کلکه غندلی او مسلمانان یې ترې په ټینګه منع کړي دي.

٦_د دوه مخي انسان سزا

امام بخاري (رح) له ابوهريره ﷺ څخه د رسول الله ﷺ دغه حديث هم نقل کړی.

«لا يَنبَغِي لِذي الوَجهينِ أنْ يَكونَ أَميناً» (١)

ژباړه: دا شوني نه ده چې له دوه مخي څخه امين شخص جوړ شي.
په همدې توګه د عمار بن ياسر څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: څوک چې په دنيا کې دوه مخونه ولري د قيامت په ورځ به د اور دوه ژبې ولري.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او د دوه مخی د بدو پايلو په اړه دې سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. د حديث ژباړه ووایاست.
٢. د منصب په اړه غوره خلک څوک دي؟
٣. ذوالوجهين څوک دی؟
٤. د ذوالوجهين سزا بيان کړئ.

کورنی دنده

د سيرت له معتبر کتاب څخه د عمر بن عبد العزيز (رح) دخلافت منلو کيسه ولولئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

---

١ - الأدب المفرد للبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوب آداب

عن الْبَرَاء بْن عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ وَقُلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ فَإِنْ مُتَّ مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ. [صحیح البخاري]

د راوي پېژندنه

نوم يې براء، د پلار نوم يې عازب او د انصارو د اوس له قبيلې څخه و. پلار او زوی دواړه جليل القدره صحابه وو. د بدر د غزا پر مهال د عمر د کموالي له کبله ورته پيغمبرﷺ په غزا کې د ګډون اجازه ورنه کړه، خو د هجرت په دريم کال يې د اُحد په غزا کې برخه واخيسته، د دې غزا په شمول يې د پيغمبرﷺ سره په څوارلسو غزاګانو کې برخه اخيستې وه. د هجرت په دوه اويايم (۷۲) کال د عبدالله ابن الزبيرؓ د خلافت پر وخت په کوفه کې وفات شو.

د ځينو کلمو معناوې

۱. مَضْجَعَكَ: ستا د خوب ځای.
۲. اضْطَجِعْ: ډېره ولګوه.
۳. عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ: په ښي اړخ باندې.
٤. أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ: سپارلې مې دی خپل ځان تاته.
٥. وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ: او پرېښی مې دی خپل کار تاته.
٦. وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ: او تکيه کړې مې ده خپله ملا تاته. (يعنې پرتا مې خپل ځان سپارلی).
٧. رَهْبَةً وَرَغْبَةً إِلَيْكَ: ستا له وېرې او ستا په هيله تاته مخه کوم.
٨. لَا مَلْجَأَ: د تېښتې ځای نشته.
٩. وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ: ستا له عذابه د پناه اخيستو ځای نشته، خو يوازې ته يې.
١٠. الْفِطْرَةِ: د اسلام په دين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حديث ژباړه

د حضرت براء بن عازبﷺ څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ راته وویل: کله چې دې د خوب ځای ته د تللو اراده وکړه، نو د لمانځه د اوداسه په څېر اودس وکړه، بیا په ښي اړخ ډېده ووهه او دا دعا ووایه: اې الله جَلَّ جَلَالُهُ خپل ځان مې تا ته تسلیم کړی دی او خپل کار مې تاته سپارلی دی (یعني پر تا مې توکل کړی دی) او خپله ملا مې ستا ساتنې او حفاظت ته تکیه کړه په داسې حال کې چې ستا له عذابه وېرېږم او ستا د رضامندۍ امید لرم. نشته ځای د تېښتې، نشته دی خلاصون ستا له عذابه، مګر یوازې ته یې. ایمان مې راوړی په هغه کتاب چې تا نازل کړی دی، ایمان مې راوړی په هغه پیغمبر چې تا رالیږلی دی، که چېرې (په همدې شپه کې) مړ شوې، نو خاتمه به دې د اسلام په دین وي.

د حديث حکمت

په دې حدیث شریف کې نبي کریمﷺ د خوب ځینې اداب بیان کړي دي، اسلام د ژوند کولو لپاره بشپړ او هر اړخیز نظام او قانون دی، د بشر لپاره د ژوند په ټولو برخو کې ښکاره او ځانګړې لارښوونې لري، نو له دې امله دا د حیرانتیا خبره نه ده چې پیغمبر اکرمﷺ مسلمانانو ته د خوب په اړه لارښوونې کړې دي.

د حديث شريف ګټې او احکام

۱ـ خوب ته د بدن اړتیا

انسانان د ورځې له خوا کارکوي او د کار له امله یې بدن ستړی او ستومانه کېږي، جسم یې آرامۍ ته اړتیا پیداکوي، الله جَلَّ جَلَالُهُ د خپلو بندګانو د راحت لپاره شپه رالیږلې ده چې په کې ویده شي، ترڅو ستړتیا یې ختمه او بدن یې د سبا دکار لپاره چمتو وي. الله جَلَّ جَلَالُهُ فرمايي: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾ [یونس: ٦٧]

ژباړه: الله جَلَّ جَلَالُهُ هغه ذات دی چې پیدا کړې یې ده، شپه ستاسې لپاره چې آرام پکې وکړئ.

خوب د الله جَلَّ جَلَالُهُ نعمت دی، پکار ده چې د دې نعمت شکر پرځای کړو د دې نعمت د شکر ادا کول، په دې کې دي چې مسلمان د خوب پر وخت د خوب آداب مراعات کړي.

۲ـ خوب هم عبادت کېدای شي

سره له دې چې خوب انساني مهمه اړتیا ده، خو که چېرې مسلمان په دې نیت ویده شي چې د الله جَلَّ جَلَالُهُ عبادت او بندګۍ لپاره یې بیا ذهن اوجسم تازه والی پیداکړي، ترڅو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ عبادت په ښه شان ترسره کړي، په مسنونه طريقه ويده او بيا راپاخيږي، نو په دې صورت کې خوب چې يو عادت دی، په عبادت بدليږي.

۳ـ له ويده کېدو څخه مخکې اودس کول

خوب ډېر آداب لري چې ځينې يې په دې حديث شريف کې ذکر شوي دي چې يو يې له خوب څخه مخکې اودس کول دي. مسلمان ته په کار ده چې په طهارت او اوداسه ويده شي، ترڅو په خوب کې د شيطان له شر او وسوسو څخه په امن کې وي.

۴ـ په ښي اړخ ويده کېدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې بايد بنده په ښي اړخ ويده شي او پړ مخې ويده کېدل مکروه دي.

۵ـ د ويده کېدو پر وخت مسنون اذکار لوستل

کله چې مسلمان د ويده کېدو اراده وکړي، بايد مسنون اذکار ولولي، لکه: د **آية الکرسي** لوستل، د اخلاص سورت او د معوذتينو لوستل او داسې نور صحيح اذکار چې د احاديثو په کتابونو کې ذکر شوي دي، کله چې له خوبه را پاڅيږي، نوبايد له خوب څخه د راپاڅېدو دعا ووايي، لکه: «الحَمْدُ لِلّهِ الّذي رَدَّ عَلَيّ رُوحِي، وَعافانِي فِي جَسَدِي، وأذِن لِي بِذِكْرِهِ » [۱]

. ژباړه: ثنا او ستاينه ده هغه ذات لره چې زما روح يې بيا ماته راوګرځاوه، زما بدن يې روغ وساته اوماته يې د خپل ذکر فرصت راپه برخه کړ دا ځکه چې خوب د مرګ په څېر دی، هرکله چې الله ﷻ له بنده څخه نيم روح واخلي، هغه ورته بيا وروبخښي، بنده لره ښايي چې شکر پرې وباسي.

۶ـ پر وخت ويده کيدل

د خوب له آدابو څخه دا هم دي چې انسان بايد پر وخت ويده شي او له بې خوبۍ څخه ځان وژغوري.

پيغمبر ﷺ د ماسخوتن له لمانځه څخه مخکې ويده کېدل او د ماسخوتن له لمانځه څخه وروسته مجلس کول بد ګڼل. البته که چېرې ناسته او مجلس د علماوو، نېکانو او اړو کسانو سره وي، يا د علمي مطالعې په خاطر وي، بيا کوم باک نه لري، په دې شرط چې د سهار لمانځه ته په پاڅېدو کې کوم خنډ رامنځ ته نه شي. پر وخت ويده کېدل ډېرې

۱ – الأذكار النووية

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټې لري، يوه داچې په وخت ويده کېدلو کې د پيغمبرﷺ پيروي عملي کيږي بل دا چې د شپې په خوب سره ذهن او د بدن غړي پوره راحت مومي چې د ورځې خوب دغه خاصيت نه لري. همدا راز که څوک پر وخت ويده شي سهار له خوبه د پاڅېدو پر مهال بنده تر او تازه وي او لمانځه ته په مينه او آسانۍ سره تللای شي.

پوښتنې

۱ـ د حديث راوي څوک دی معرفي يې کړئ.

۲ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

– أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ:

– وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ:

– لَا مَلْجَأَ:

– وَلَا مَنْجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ:

– الْفِطْرَةِ:

۳ـ پيغمبرﷺ صحابي ته د خوب کوم آداب ور ښودلي وو ؟

۴ـ پر وخت ويده کېدل څه ګټې لري؟

کورنۍ دنده

په خپلو کتابچو کې د خوب د آدابو په برخه کې لس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فقهي برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ويشتم لوست

اسلام د ژوندانه نظام

هر مسلمان پر دې باور لري چې الله تعالی زموږ پيدا کوونکی او څښتن دی، د بشر د لارښوونې لپاره يې وخت پر وخت پيغمبران استولي چې جناب حضرت محمد ﷺ تر ټولو وروستی پيغمبر دی، د اسلام بشپړ دين يې راوړی، څو خلکو ته سمه عقيده، غوره اخلاق او د ژوندانه د هرې برخې لارې چارې وښيې او حلال او حرام ورته بيان کړي.

اسلام د ژوندانه ټولو برخو ته ورشامل دی، لکه: څرنګه چې يې باورونه، خويونه او عبادات بيان کړي، همدا ډول د کورني ژوند، سياست، اقتصاد، امنيت، تعليم او د ژوند د ټولو برخو لپاره ځانګړی نظام لري.

په هر مسلمان لازمه ده چې د اسلام ټولې برخې وپېژني، باور پرې ولري او عمل ورباندې وکړي.

فعاليت

د قرآنکريم او سنتونو لاندينی هر يو عبارت د وګړو د ژوندانه په کومې برخې پورې اړه لري؟ ويې لولئ او په نوبت يکې خبرې وکړئ.

١ - الله تعالى فرمايي: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ [النور:٥٦] لمونځ بر پا کړئ او زکات ورکړئ.

٢ — ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ [النحل:٩٠] بيشکه الله تعالى په عدل امر کوي.

٣ - ﴿وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ﴾ [انفال :٦٠] د دوی (سره د جنګ) لپاره هغه پياوړتيا چې په توان کې مو وي برابره کړئ.

٤ - ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ ﴾ [الشوری:٣٨] او د مسلمانانو چارې په خپل منځ کې په مشوره وي.

٥ - رسول الله ﷺ فرمايي: «الحكمة ضالةُ المؤمن أينما وجدها فهو أحق بها» حکمت د مؤمن ورکه ده، هر چيرې يې چې بيامومي، دی تر نورو د هغې په لاس ته راوړلو ډېر حقداره دی.

ګرانو زده کوونکو ! مونږ او تاسو د توحيد د کلمې په منلو له الله تعالى سره دا تړون کړی چې د بندګۍ او د ژوند نظام به يې ستا منو او د بل چا نظريات او طرحې به چې د دين پر خلاف وي نه منو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قرآن کريم کې راغلي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى﴾ [القيامة:٣٦] آيا انسان گومان کوي چې سريله (بې واگو) دې خوشې کړای شي.

نو انسان د علم د کم والي له امله د الله تعالی له لوري لارښوونو ته اړتيا لري.

ځرنگه چې الله تعالی په هر څه پوره علم لري او ټول انسانان د ده بندگان دي، نو هغه قوانين چې الله ﷻ موږ ته رالېږلي دي له نيمگړتيا او تېري څخه پاك دي او په هغو کې هېڅ ډول نيمگړتيا او تېری نشته.

پوښتنې

١. د اسلام دين درې سترې برخې لري: عقيده، اخلاق او احکام، يو يو مثال د هر يوه لپاره بيان کړئ.

٢. ((د اسلام دين د ژوند د هرې برخې لپاره احکام لري)) دا عبارت شرحه کړئ.

٣. له کلمې طيبې سره د لوست اړيکه بيان کړئ.

٤. آيا له تاريخي پېښو څخه د انسانانو يو پر بل د ظلمونو مثالونه بيانولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام اقتصادي نظام

د دې لپاره چې د اسلام اقتصادي نظام وپېژنو، نو باید د هغه تعریف او بنسټیزې ځانګړتیاوې بیان کړو.

تعریف:

د اسلام اقتصادي نظام د قرآنکریم او سنتونو له لارښوونو او د اسلام پوهانو له نظریاتو څخه عبارت دی چې د وګړو لپاره د مال د لاس ته راوړلو او مصرفولو لارې چارې بیانوي.

په قرآن کریم کې راغلي: ﴿لاَ تَأْكُلُواْ أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ﴾ [النساء: ۲۹] په خپل منځ کې یو د بل مال په ناروا مه خورئ.

له پورتني آیت څخه جوتېږي چې وګړي مال درلودلی شي، په نورو لازمه ده، څو د هغه درناوی وکړي اوپه ناروا یې ورڅخه وانخلي.

همدا راز په قرآنکریم او سنتونو کې سود، قمار، رشوت او ټګي حرام بښودل شوي او د بیعې (پلورلو پېردولو) اجارې، شرکتونو او نورو معاملاتو لپاره احکام او شرطونه ټاکل شوي، د زکات، صدقاتو، بیت المال او میراث په هکله په تفصیل سره احکام ښودل شوي، د امت علماوو د قرآنکریم او سنتونو دا لارښوونې شرحه کړې او د نورو مالي معاملاتو احکام یې هم د قرآنکریم او سنتونو په رڼا کې بیان کړې چې دا ټولې لارښوونې او احکام د اسلام اقتصادي نظام تشکیلوي.

په اوسنۍ نړۍ کې مطرح اقتصادي نظامونه:

په اوسنۍ نړۍ کې د اسلام پر اقتصادي نظام سربېره دوه نور اقتصادي نظامونه هم مطرح دي چې خلک یې پیروي کوي: کاپیټالیزم او سوسیالیزم.

کاپیټالیزم

چې پانګوالي نظام او آزاد بازار هم ورته وایي د غربي کلتور اقتصادي اړخ دی چې وګړو ته په اقتصادي ډګر کې په زیاته آزادۍ ورکولو ولاړ دی او په دې هکله د دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارې محدودې ګڼي، د دې نظام پر بنسټ سود او قمار جواز لري او خلک کولای شي چې له ډېرو لارو زياته پانګه لاس ته راوړي.

سوسياليزم (ټولنيز اقتصاد)

دا نظام له وګړو څخه د آزاد کاروبار کولو حق اخلي، د توليد وسايل يوازې دولتي ګڼي، وګړو ته د خصوصي ملکيت درلودلو حق نه ورکوي، ټول خلک بايد دولت ته کار وکړي او له دولت څخه د خپل زيار په اندازه مال تر لاسه کړي، د وګړو يو له بل سره مزدوري کولو ته اجازه نه ورکوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د پورتنيو معلوماتو په رڼا کې په لاندې صورتونو کې د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر بيان کړي او څلور صورتونه دې نور هم په ټولګي کې مطرح کړي.

عمل	د اسلام له نظره	د کاپيټاليزم له نظره	د سوسياليزم له نظره
۱ – سود خوړل			
۲ – له فرد سره ډيـوري کول			
۳ – دولتي ماموريت			
٤ – زکات ورکول			

پوښتنې

۱. د اسلام اقتصادي نظام تعريف کړئ.
۲. دکاپيټاليزم او سوسياليزم مهم عناصر راوپېژنئ.

کورنۍ دنده

د ښوونکي او د کلي د امام په مرسته د قرآن کريم درې اقتصادي توصيې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي اقتصاد ځانګړتياوې

ځرنګه چې په اوسنۍ نړۍ کې درې ډوله اقتصادي نظامونه مطرح دي، پانګوالي، سوسيالستي او د اسلام اقتصادي نظام، نو موږ بايد د دې نظامونو سترې ځانګړتياوې وپېژنو، ترڅو يې يو له بل څخه بېل کړای شو، دا ځانګړتياوې په لاندې توګه بيانېږي:

۱ – د اسلام اقتصادي نظام د اسلامي دين يوه برخه ده، خو سرمايه داري او سوسيالستي نظامونه د بشر له فکر څخه راوتلي، په هغو کې ديني لارښوونو ته ځانګړې پاملرنه نه ده شوې.

۲ – دوه ډوله ملکيت

په اسلامي اقتصاد کې ملکيت په دوه ډوله دی، خصوصي ملکيت او ټولنيز ملکيت، هر وګړی کولای شي په روا لارو چارو د مال خاوند شي، همدا راز دولت هم ملکيت لري چې د بيت المال په نامه يادېږي، په اسلام کې نه په فرد بانديې پر روا اقتصادي کړو وړو څه بنديز شته او نه پر دولت، په دې توګه که د خلکو مصلحت غواړي چې دولت بايد په اقتصادي چارو کې شريک شي دا کار کولای شي، خو په سرمايه داري نظام کې اصل دا دی چې دولت بايد يوازې امنيت راولي او اقتصادی کړنې ونه لري، سوداګري، توليد، ترانسپورټ، آبادي، تعليم او کرنه بايد ټول خصوصي وي.

په سوسياليزم کې د دې پر خلاف پورتنۍ ټولې چارې بايد دولت سرته ورسوي او وګړي بايد يوازې له دولت سره په تعامل کې وي، هېڅوك بايد خصوصي ملکيت ونه لري.

فعاليت

د کتابونو او د مضمون د ښوونکي په مرسته د رسول الله ﷺ او راشدو خلفاوو د زماني د بيت المال په هکله نور معلومات تر لاسه کړئ.

۳ – اقتصادي مقيده آزادي

د اسلام سپېځلي دين کې هر وګړی اختيار لري، کوم کاروبار چې وغواړي، هغه سر ته ورسوي، په عامو حالاتو کې له دولت څخه اجازې اخيستلو ته اړ نه دی، نو په اقتصادي چارو کې آزادي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا آزادي مطلقه او بې واګو نه ده پرېښودل شوې، بلکې نورو ته د ضـرر د نـه رسـولو او له نورو سره د مرستې لپاره څه بنديزونه او مكلفيتونـه وربانـدې لګېـدلي، لكـه: د سـود، قمار او ټګۍ حراموالی او د زكات، عشر او مالياتو لزوم خو په سرمايه داري نظام كې فرد ته په اقتصادي چارو كې مطلقه آزادي وركړل شـوې پـه سوسياليـستي نظـام كـې لـه فـرد څخه آزادي اخيستل شوې ده.

٤ – ټولنيز خوندي توب

په اسلام كې دولت د ټولنې په استازيتوب دنده لري چې د وګړو لپاره دومره كارونه پيـدا كړي چې د هغوی د خوندي توب لپاره بسنه وكړي، كه يـو څـوك د مـرض، معيوبيـت، ماشومتوب او يا د زړښت له كبله د كار كولو توان ونـه لـري، نـو دولـت بايـد د هغـوی د خوندي توب لپاره دومره څه وركړي چې لږ تر لږه يې ژوند وربانديې روان شي.

كه څه هم په سوسياسستي نظام كې د ټولنيز خونديتوب اصل شته، خو په كاپيټالستي نظام كې دا مسأله د يوه اصل په ډول شتون نه لري، ځكه په دې نظام كې هېڅوك له بل سـره په مرسته كولو ملكف نه دي.

پوښتنې

١ – د اسلامي، سرمايه داري او سوسيالستي اقتصادي نظامونو اړيكـې رابطـه لـه ديـن سـره بيان كړئ.

٢ – د غبرګوني (خصوصي او دولتي) ملكيت په هكله د درې ډوله مطرحو نظامونو نظر بيان كړئ.

٣ – اقتصادي مقيده آزادي څه ته وايې ؟

٤ – ټولنيز خوندي توب تشريح او د درې واړو اقتصادي نظامونو نظر د هغه په هكله بيـان كړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي اقتصاد ښیګڼې

دا منل شوي خبره ده چې په اسلامي اقتصادي نظامونو کې هغه غوره دی چې وګړو ته زیاته ښیرازي او پرمختګ ورپه برخه کړي، له کړاوونو، ناخوالو او ظلمونو څخه یې وژغوري، ولسونه په ښه توګه له خپلو وسایلو (ځمکې، معدنونو، اوبو) څخه ګټه واخلي او خپل عایدات په عادلانه توګه په لومړیتوبونو کې ولګوي.

هغه اقتصادي نظام ناسم دی چې د پرمختګ مخه ونیسي او یا هم پانګې د محدودو خلکو په لاس کې وغورځوي چې عام ولسونه په خوښه او ناخوښه بیا د هغوی غلامان وګرځي، په پایله کې د وګړو تر منځ دښمنۍ راوپاروي او د ټولنې د وګړو تر منځ د حسد او بېلتون لامل وګرځي.

که څه هم د کاپیتالیزم لومړنی شعار چې د فرد آزادي ده په ظاهره ښه بریښي، خو په عمل کې یې نتیجه دا شوه چې د وګړو تر منځ یې په پانګو کې واټن زیات کړ، ځینې خلک د سود، قمار او نورو ناروا معاملو له کبله شتمن شول او ځینې نور د ډېرې بې وزلۍ له امله د مجبورۍ په حالت کې د هغوی تر اغېز لاندې راغلل، څرنګه چې په دې نظام کې د زکات او صدقاتو قانون نشته، د دولت واک هم محدود دی او د مالدارو او شتمنو خلکو مالونو کې تصرف نشي کولی، نو د پانګه والو او بېوزلو خلکو تر منځ واټن پیدا کیږي او په پای کې نا امني او دښمني خپریږي.

فعالیت

شتمني د لږو خلکو لاس ته په ورتلو سره، عام خلک د هغوی په وړاندې څنګه ځان مجبور ګڼي ؟ خبرې پرې وکړئ.

په سوسیالیستي نظام کې څرنګه چې خصوصي ملکیت نشته او هر څوک دولت ته کار کوي، هیڅ‌وا ته د هغه د عمل عوض نه ورکول کیږي، که لږ کار وکړي او که ډېر، که ښه کار وکړي، نوښت پکې راولي او که بې کاره، یوازې د کار په اندازه ورته امتیاز ورکول کیږي، نو خلک کوښښ نه کوي او پر مختګ منځ ته نه راځي.

په اسلام کې د پورتنیو دواړو نظامونو عیبونه نشته، ناروا کارونه چې په لږ وخت کې د ډېرې سرمایې د لاسته راوړلو سبب ګرځي لکه سود اخیستل او قمار حرام ګڼل شوي دي، نو که یو څوک ډېر مال په روا توګه تر لاسه کړي، د هغه په مرګ د ده مال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میراث د قانون پر بنسټ وویشل شي هر چا ته لږ لږ ورسیږي، نو که دا نظام په سمه توګه عملي شي د پانګه والو او بې وزلو تر منځ واټن کمیږي، د زکات او صدقاتو له امله د دوی تر منځ خوا خوږي او همدردي پیدا کیږي او په ټولنه کې د دښمنۍ پر ځای مینه ټینګیږي.

فعالیت

په قرآن کریم کې راغلي ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاء مِنكُمْ﴾ [الحشر : ٧] د دې لپاره چې (دا مال یوازې) ستاسو د غنیانو تر منځ لاس په لاس نه وي. د دې آیت په هکله په خپلو منځونو کې یو بل ته خبرې وکړئ.

همدا راز په اسلام کې خصوصي ملکیت د پولو دننه شتون لري، خلك د خپل کار ګټې په خپله تر لاسه کوي، نو په کار کې کوښښ او ابتکار کوي په دې توګه ټولنه د پرمختګ په لوري روانیږي له همدې کبله په نړۍ کې د سوسیالستي اقتصاد ستري بېلګې په شوروي اتحاد کې دوه لسیزې وړاندې سقوط وکړ. له ٢٠٠٧ میلادي کال څخه را په دې خوا سرمایه داري اقتصاد هم له سختو ستونزو سره مخ دی. سره له دې چې دا دواړه نظامونه اوس له خپلو بنسټیزو ځانګړتیاوو څخه تېر شوي او د اسلامي اقتصاد لور ته د تجربو په کولو نژدې شوي، سوسیالیستانو خصوصي ملکیت ومانه، کاپیټالیستانو دولتي ملکیت او په اقتصادي چارو کې یې د دولت فعال رول ومانه.

پوښتنې

١. د اقتصاد کوم ډول نظامونه بریالي او غوره دي او کوم ډول نظامونه ناکاره ګڼل کیږي؟
٢. په سرمایه داري نظام کې ستره ستونزه دا ده چې دولت په اقتصادي چارو کې له مداخلې څخه منع شوی، د دې اصل ناوړه پایلې څه دي او اسلام په دې هکله څه حکم کوي ؟
٣. په اسلامي اقتصاد کې تر ډېرې اندازې پورې داسې تدابیر نیول شوي چې د وګړو تر منځ پانګه عادلانه توزیع شي، په دې تدابیرو کې د ځینو نومونه واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ميراث د علم اساسات

د ميراث تعريف

د ميراث علم هغه اصول او قواعد دي چې د هغو په وسيله د ميت (مړي) له متروکې څخه د هر وارث حقونه پيژندل کيږي.

موضوع: د ميراث د علم موضوع د ميت متروکه ده.

غرض: د دې علم غرض په متروکه کې د مستحقينو د حقونو پيژندل دي، ترڅو د متروکې هرمستحق د مړي له متروکې څخه خپله برخه واخلي او يو پر بل باندې ظلم و نه کړي.

د ميراث د علم غوره والی

د ميراث علم ته نيم علم ويل شوی دی، رسول الله ﷺ فرمايي: «تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوه فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ...» [1]

ژباړه: د فرايضو علم (ميراث) زده کړئ او هغه نورو ته ور زده کړئ، ځکه هغه نيم علم دی.

د ميراث ارکان

ميراث درې ارکان لري چې له مورث، وارث او موروث څخه عبارت دي.

مورِث: هغه مړي ته ويل کيږي چې مال يا حق پريږدي.

وارث: هغه څوک دی چې د ميراث مستحق وي.

موروث: پاتې مال يا ترکې ته ويل کيږي.

د ميراث شرطونه: ميراث لاندې شرطونه لري.

۱ – د مورِث مړينه.

۲ – د وارث ژوند وروسته د مورث له مړينې څخه.

[1] – دغه حديث حاکم په خپل مستدرک کې ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې میراث

له اسلام څخه مخکې عربانو، میراث هغه چاته ورکاوه چې وسله یې پورته کولی شوای او په جګړو کې یې ګډون کولای شوای، ښځو او ماشومانو ته میراث نه ورکول کېده، ښځې نه یوازې دا چې له میراث څخه بې برخې وې، بلکې دوی په خپله هم په میراث وړل کېدې او له خپلو ټولو حقونو څخه محرومې وې.

د اسلام د مبارک دین په راتلو سره، عدالت تامین شو، د ټولنې د خلکو تر منځ اړیکې د دوستۍ او ورورولۍ پربنسټ بنا شوې.

په اسلام کې میراث خپلوانو ته د نژدیوالي او اړتیا له مخې ورکول کېږي، نو په هغه صورت کې چې نژدې خپل موجود وي، لېرې خپل له میراث څخه محرومېږي، لکه لمسی چې د زوی د شتون په صورت کې له میراث څخه بې برخې وي.

د نارینه وو برخه، ځکه په میراث کې د ښځو له برخې څخه زیاته وي چې د نارینه وو اړتیاهم زیاته وي، هغوی د اولادونو او ښځونفقه په غاړه لري.

د متروکې متعلق حقوق

مخکې یاده شوه چې د میراث د علم موضوع د مړي متروکه ده، د مړي په متروکې پورې لاندې څلور حقونه تړلي دي:

۱- د مړي تکفین او تجهیز:

تکفین یوازې کفن ورکولو ته وایې او تجهیز عام دی، ځکه تجهیز هر هغه څه ته ویل کیږي چې د مړي په ښخولو پورې اړه لري لکه کفن ورکول، قبر کندل، ښخول او داسې نور.

۲- د مړي پوررونه:

که له تکفین او تجهیز څخه څه پاتې شي، د مړي پوررونه به ورڅخه ادا کوي.

۳- د مړي وصیت:

که مړي وصیت کړی وي، نو د هغه وصیت به د قرض له ادا کولو څخه وروسته د پاتې متروکې په دریمې برخې کې جاري کیږي.

۴- د وارثانو حق:

له تکفین اوتجهیز، دین او وصیت څخه وروسته پاتې مال پر وارثانوباندې وېشل کیږي او وارثان په لاندې ډلو وېشل شوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض(د فرض خاوندان): ذوي الفروض هغه کسان دي چې په قرآن عظيم الشان کې ټاکلې برخې لري.

عصبه: عصبه هغه خپلوان دي چې مړي ته يې دپلار له لوري نسبت کېږي او له ذوی الفروضو څخه پاتې مال دوی ته ورکول کيږي.

ذوی الارحام: هغه خپلوان دي چې ذوی الفروض اوعصبه نه وي، لکه: ماما.

دپورتنيو مستحقينو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال، ذوي الارحاموته ورکول کيږي.

موصی له: چې په ټول مال ورته وصيت شوی وي او له پخوانيو وارثانو څخه يو هم موجود نه وي، نو ترکه ده ته ورکول کيږي.

بيت المال: د پورته ذکر شوو اشخاصو د نشتوالي په صورت کې د مړي مال بيت المال ته ورکول کيږي.

پوښتنې

١- د ميراث د علم تعريف، غرض او موضوع ووایاست.

٢- د مړي متروکې پورې څو حقونه تړاو لري، بيان يې کړئ.

٣- له اسلام څخه پخوا په عربو کې د ښځو او ماشومانو د ميراث حالت څه و؟

۴- که چيرې څوک د خپل ټول مال وصيت وکړي او مړ شي، په دې اړه څه ډول عمل ترسره کيږي؟

۵- د مړي وارثان په ترتيب سره بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښوونې (۱)

په قرآن کریم کې ډېر احکام په اجمالي ډول ذکر شوي او ځینې په تفصیل سره راغلي، له هغې جملې څخه د میراث احکام دي، الله ﷻ په خپل مبارک کتاب قرآن عظیم الشان کې د میراث احکام په پوره تفصیل سره په درېو آیتونو کې بیان کړي چې موږ یې دلته په درېو لوستونو کې له ژباړې او تفصیل سره بیانوو.

﴿يُوصِيكُمُ اللّهُ فِي أَوْلاَدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَاء فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَآؤُكُمْ وَأَبناؤُكُمْ لاَ تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاً فَرِيضَةً مِّنَ اللّهِ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيما حَكِيمًا﴾ [النساء: ١١]

ژباړه: ستاسې د اولادونو په باب الله تعالی تاسې ته لارښوونه کوي چې د یوه نارینه برخه د دوو ښځو په اندازه ده، که (د مړي وارثان) له دوو څخه زیاتې لوڼې وي، نو هغوی ته دې د ترکې له درېو نه دوه برخې ورکړای شي او که یوازې یوه لور وارثه وي، نو نیمایي ترکه د هغې ده.

که د مړي اولادونه وي، نو د هغه مور او پلار هر یو ته دې د ترکې شپږمه برخه ورکړل شي او که یې اولاد نه وي، وارثان همدا مور او پلار وي، نو مور ته دې دریمه برخه ورکړل شي.

که د مړي ورونه او خویندې وي، نو مور به د شپږمې برخې حقداره وي (دا ټولې برخې به هغه وخت بېلیږي چې د مړي وصیت پلی او پور یې ادا شي. تاسې نه پوهیږئ چې ستاسې د مور او پلار او ستاسې له اولاد څخه کوم یو د ګټې له پلوه درته ډېر نږدې دي، دا برخې الله ټاکلې دي، په یقیني توګه الله عالم او د حکمت څښتن دی.

فعالیت

د پورتني آیت ژباړه په دقیق ډول وګورئ چې د چا میراث پکې ټاکل شوي دي، د کومو شرطونو په اساس د خپلو ټاکلو برخو مستحق ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنی آیت د لاندې کسانو برخې بیانوي:

۱ـ د نارینه اولاد برخه د ښځینه اولاد په پرتله دوه برابره ده.

۲ـ له زامنو څخه پرته ځانته د لوڼو برخه:

الف: نیمايي: که لور يوه وي.

ب: دوه دريمې: که لوڼه له يوې څخه ډېرې وي.

کتنه: که د لوڼو پر ځای ځانته خور یا خویندې وي، همدا برخې ورکول کېږي.

۳ـ د مور او پلار لپاره ټاکلې برخه:

الف: شپږمه: مور او پلار هر يو ته دمړي د اولاد (که نارينه وي يا ښځينه) د شتون په صورت کې.

ب: د مړي د اولاد د نه لرلو په صورت کې مور ته دريمه برخه ورکول کېږي او پلار عصبه ګرځي.

ج: د ورونو د موجوديت په صورت کې مور شپږمه برخه اخلي که پلار وي او که نه وي.[1]

فعالیت

پورتنی لیکنې ته وګورئ او د هر يو صورت لپاره د آيت برخه ذکر کړئ.

پوښتنې

۱- مور په کوم حالت کې دريمه برخه مال اخلي؟

۲- لور ته څه وخت نيمايي مال ورکول کېږي؟

۳- مور او پلار څه وخت د مال شپږمه برخه وړي؟

٤- پلار کوم وخت عصبه ګرځي؟

کورنۍ دنده

پورتنی آیت حفظ کړئ.

---

۱ – که پلار وي وروڼه ميراث نه وړي، خو د مور برخه له دريمې څخه شپږمې ته راکموي، که پلار نه وي او اولاد هم نه وي، نو وروڼه په خپله عصبه ګرځي، په دې حالت کې هم د مور برخه له دريمې څخه شپږمې ته راکمیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دېرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښوونې (۲)

د نساء سورت په (۱۲)آیت کې الله ﷻ فرمایي:

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلاَلَةً أَو امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوَاْ أَكْثَرَ مِن ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاء فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللهِ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾

ژباړه

ستاسې ښځو چې څه پرېښي دي، د هغه نیمايي برخه تاسې ته رسېږي که اولاد يې نه وي، که يې اولاد وي بيا د ترکې څلورمه برخه ستاسې ده، البته که وصيت يې کړی وي د وصيت د پوره کېدو او پور له ادا وروسته.

ښځې به ستاسې د ترکې نه د څلورمې برخې حقدارې وي، که تاسې بې اولاده وئ، که ستاسې اولادونه وو بيا ستاسې د ترکې نه د هغوی اتمه برخه ده، وروسته له وصيت د پوره کولو نه چې تاسې وصيت کړی وي او وروسته د پور له ادا کولو نه.

او که هغه نارينه يا ښځينه (چې د هغه ميراث بايد وويشل شي) بې اولاده هم وي، مور او پلار يې هم ژوندي نه وي، خو د (مور له طرفه) يې يو ورور يا يوه خور موجوده وي، نو ورور او خور هر يوه ته به شپږمه برخه رسېږي او که دوی له يوه نه زيات وي، نو د ټولې ترکې په درېمه برخه کې برخه وال دي، کله چې سرته رسيدلی وصيت پوره شي او پور ادا شي، په دې شان چې زيان رسوونکی نه وي، دا د الله له لوري حکم دی او الله ﷻ پوه باخبره او زغمناک دی.

فعاليت

پورتنی آيت وګورئ او لاندې موضوعګانې ترې راوباسئ.

۱ – د ښځې تاکل شوې برخه د شرطونو سره.

۲ – د خاوند ټاکل شوې برخه له شرطونو سره.

۳ – پرته له دې دواړو د بل چا د ميراث په هکله پکې څه ويل شوي؟ بيان يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتني آيت کريمه کې د لاندې کسانو برخې ذکر شوي.

۱ــ د ښځې لپاره په قرآن کريم کې دوه ډوله برخې بيان شوي.

الف: اتمه: د مړي د اولاد د شتون په صورت کې.

ب: څلورمه: د مړي د اولاد د نه موجوديت په صورت کې.

۲ــ د مېړه لپاره په قرآن کريم کې دوه ډوله برخې بيان شوي.

الف: نيمايي: د ښځې د اولاد د نه شتون په صورت کې.

ب: څلورمه: د ښځې د اولاد د شتون په صورت کې.

۳ــ د کلاله له ميراث څخه د مورني وروڼو او خويندو برخې.

کلاله: هغه نارينه يا ښځينه شخص ته ويل کېږي چې ژوندی پلار او اولاد و نـه لـري، د ميراث وېش يې په لاندې ډول دی.

الف: شپږمه: که مړی يو مورنی ورور يا خور ولري.

ب: دريمه: که مورني وروڼه يا خويندې او يا دواړه ډلې له يوه څخه زياتې وي.

کتنه: مورني وروڼه او خويندې د پورته ډول ميراث مړي په مال کې برابره برخه لري.

پوښتنې

۱- ښځه له مېړه څخه څومره ميراث وړي؟ په تفصيل سره يې بيان کړئ.

۲- مېړه د ښځې په مال کې څومره حقدار دی؟روښانه يې کړئ.

۳- د ميراث وېش به له وصيت او دين څخه وړاندې تر سره کېږي که څنګه؟

۴- مورني اولاد د ژوندي مثال په ورکولو سره روښانه کړئ.

۵- د مورني اولاد ميراث د قرآني لارښوونو په رڼا کې بيان کړئ.

٦- مورني وروڼه څه وخت ميراث وړي؟

کورنی دنده

پورتنی آيت حفظ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دیرشم لوست

د میراث په هکله قرآني لارښووني (۳)

د النساء سورت په (۱۷۶)آیت کې الله جل جلاله فرمايي:

﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلاَلَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِن كَانُواْ إِخْوَةً رِّجَالاً وَنِسَاء فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّواْ وَاللّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

ژباړه

خلك له تا څخه (د كلاله په باب) فتوی غواړي ووایه: الله ﷻ تاسې ته د كلاله په هكله فتوی دركوي.

كه څوك بې اولاده ومري (او پلار يې هم نه وي) او د هغه يوه خور وي، نو هغه به د مړي نیمايي تركه واخلي، كه خور بې اولاده ومري، نو ورور به د هغې وارث وي.

كه د مړي وارثان دوه خويندې وي، نو هغوی به د تركې له دريو نه د دوو برخو حقدارې وي، كه ډېر وروڼه او خويندې وي، نو د هر نارينه به د هرې ښځې په تناسب دوه برابره برخه وي.

الله ﷻ تاسې ته حكمونه تشريح كوي چې تاسې لار وركې نه شئ او الله ﷻ په هر شي پوه دی.

فعالیت

د پورتني آيت په رڼا كې لاندې پوښتنې ځواب كړئ:

۱ – كلاله څه ته وايي ؟

۲ – يوه خور چې ځانته وي څومره ميراث وړي؟

۳ – كه خويندې له يوې څخه زياتې وي او ورور ونه لري، نو څومره ميراث وړي؟

۴ – وروڼه او خويندې كه سره يو ځای شي، ورور د خور په نسبت څومره برخه اخلي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بې اولاده سړي يا ښځې چې مور او پلار يې هم مړه وي د ميراث وېش: داسې څوک که مورنی ورور، وروڼه، خور او يا خويندې ولري، نو د ميراث برخې يې په لاندې ډول دي.

۱ـ د خويندو برخې: که له پورته ډول ميراث څخه يوازې پلارنۍ خويندې پاتې وي، برخې يې په لاندې ډول دي:

الف: نيمايې: که چېرې د مړي نه يوازې يوه پلارنۍ خور پاتې وي.

ب: دوه دريمې: که د مړي خويندې له يوې څخه ډېرې وي.

۲ـ که له دې ډول مړي څخه پلارنې[1] وروڼه او خويندې دواړه پاتې وي، نو د ميراث په وېش کې نارينه ته دوه او ښځينه ته يوه برخه ورکول کېږي.

د ميراث مړي ميراث په هغه صورت کې چې وروڼه او خويندې ورڅخه په ګډه پاتې وي ورور د خور دوه برابره برخه اخلي، يعني يو ورور په درې افغانيو کې دوه افغانۍ اخلي.

۳- که خور اولاد ونه لري، ورور يې وارث دی.

پوښتنې

۱- کلاله چا ته ويل کېږي؟

۲- د هغې دريمې برخې خاوندان څوک دي چې سړي او ښځې پکې د ميراث په وېش کې برابر دي؟

۳- ورور د خور په اندازه څومره برخه اخلي؟

٤- د شپږمې برخې خاوندان په ګوته کړئ.

کورنۍ دنده

پورتنی آيت حفظ کړئ.

---

۱ له پلارنې ورور يا خور څخه دوه ډوله وروڼه او خويندې مراد دي، سکنې او يوازې له پلار څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذوي الفروض او د هغوی برخې

په قرآن کريم کې د ذوی الفروضو لپاره شپږ برخې بيان شوې دي:

۱- نصف (نيمه) $(\frac{۱}{۲})$

۲- ربع (څلورمه) $(\frac{۱}{۴})$

۳- ثمن (اتمه) $(\frac{۱}{۸})$

۴- ثلثان (دوه پردرې) $(\frac{۲}{۳})$

۵- ثلث (دريمه) $(\frac{۱}{۳})$

۶- سدس (شپږمه) $(\frac{۱}{۶})$

د ميراث په علم کې نصف، ربع او ثمن په لومړي ډول، ثلث، ثلثان او سدس په دويم ډول يادېږي.

ددې معلومو برخو خاوندان او مستحقين دولس (۱۲) کسان دي چې څلور يې نارينه او اته يې ښځينه دي.

د ميراث په مسايلو کې د هريوه لپاره مختلف حالات دي او په بېلا بېلو حالاتو کې هر يوه ته بېله برخه ټاکل شوې ده. نو اړينه ده چې د هر يوه حالت په لنډ ډول ذکر شي، تر څو ګران زده کوونکي د ميراث له مهمو او زياتو پېښېدونکو مسايلو څخه خبر شي.

فعاليت

د ذوی الفروضو دا پورته څرګندې برخې له قرآن کريم څخه راوکاږئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نارینه وو احوال

هغه نارینه چې معلومې برخې لري څلور تنه دي.

۱- پلار.

پلار درې حالته لري.

الف: که له پلار سره د مړي زوی یا د مړي د زوی زوی که څه هم ترې راښکته وي موجود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس $(\frac{1}{6})$ ورکول کیږي.

ب: که له پلار سره د مړي لوریا دمړي د زوی لور (که څه هم ترې راښکته وي) موجود وي، نو په دې حالت کې پلار ته سدس $(\frac{1}{6})$ او د عصوبت برخه دواړه ورکول کیږي.

ج: که د مړي اولاد (۱)(نارینه وي او که ښځینه) او یا له هغه نه کښته موجود نه وي، نو په داسې حالت کې پلار یوازې عصبه دی او معلومه برخه په دې حالت کې نه ورکول کیږي، بلکې ټول مال وړي.

۲- صحیح نیکه

نوموړی د پلار د نشتوالي په صورت کې د پلار په ډول دی، خو په څوصورتونوکې ورسره توپیر لري چې د میراث په کتابونو کې یې تفصیل موندل کیږي.

که چیرې د مړي پلار او نیکه دواړه پاتې شي. د نیکه حق ساقط او مال ټول د پلار دی.

۳- اخیافي (مورنی) ورور او خور: څرنګه چې اخیافي ورور او خور د میراث په ویش کې سره یو شان دي او کوم توپیر نه لري، نو د دواړو احوال یو ځای ذکر کیږي که څه هم په حقیقت کې هر یو یې جلا صنف ګڼل کیږي او درې احواله لري:

الف: که یو اخیافي ورور یا یوه اخیافي خور وي برخه یې شپږمه $(\frac{1}{6})$ ده.

ب: که دوه یا زیات وي دریمه برخه $(\frac{1}{3})$ اخلي. نارینه او ښځې یې په استحقاق او تقسیم کې یو شان دي.

ج: که د مړي زوی یاله هغه نه ښکته پاتې شي اخیافي ورور او خور ساقطیږي.

۴- زوج (میړه) دوه حالته لري.

---

۱ - د اولاد کلمه نارینه او ښځینه دواړو زیږندو ته شامله ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: که چېرې د هغه مړه شوې ښځه اولاد ولري، نو مېړه ته د ښځې د متروکې څلورمه ($\frac{١}{٤}$) ورکول کيږي.

فعاليت

د ميراث د آيتونو څخه هغه برخه ذکر کړئ چې د ښځې او خاوند ميراث پکې له شرطونو سره تاکل شوی.

ب: او که مړه شوې ښځه اولاد و نه لري، نومېړه ته يې نيمايي ($\frac{١}{٢}$) متروکه ورکول کيږي.

فعاليت:

د نصف، ربع او ثلث خاوندان څوک دي ؟

پوښتني

١. د وارثانو لپاره ټاکل شوې برخې څو دي؟ بيان يې کړئ.
٢. پلار څو احواله لري؟ واضح يې کړئ.
٣. صحيح جد تعريف کړئ؟
٤. د اخيافي خويندو او وروڼو احوال وليکئ.
٥. زوج څو احواله لري؟ بيان يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځينه ذوي الفروضو احوال

هغه ښځې چې څرګندې برخې لري اته (۸) دي.

(۱)ښځه (ماندينه).

ښځه هم د مېړه په شان دوه حالته لري:

الف: که له مېړه څخه زوی يا لور پاتې نه وي. ښځې ته د مېړه له ما ل څخه څلورمه $(\frac{۱}{۴})$ برخه رسيږي.

ب: که له مېړه څخه زوی يا لور پاتې وي، ښځې ته د مېړه له مال څخه اتمه $(\frac{۱}{۸})$ برخه ور رسيږي.

که له مړي څخه له يوې نه زياتې ښځې پاتې شي، دوی ټولې په همغه ټاکلې برخه $(\frac{۱}{۴})$ يا $(\frac{۱}{۸})$ کې سره شريکې دي.

۲- لور

لور درې حالته لري

الف: که له مړي څخه يوه لور پاتې شي د متروکې نيمايې $(\frac{۱}{۲})$ برخه په ميراث وړي.

ب: دوو يا زياتو لوڼو ته د متروکې دوه ثلثه $(\frac{۲}{۳})$ ورکول کيږي.

ج: که چېرې له مړي څخه زامن او لوڼې دواړه پاتې شي، نو بيا لوڼې عصبه ګرځي او يو ورور د دوو خويندو اندازه اخلي. دمثال په توګه: که يو هلک او يوه نجلۍ پاتې شي د متروکې $(\frac{۲}{۳})$ د هلك او $(\frac{۱}{۳})$ د نجلۍ حق کيږي.

فعاليت: پورتنی حالات عملاً په ټولګي کې تمثيل کړئ.

۳- د زوی لور

که له مړي څخه زوی اويا دوه لوڼې پاتې وي، نو د زوی لور له ميراث څخه محرومېږي او په نورو مواردو کې مېراث ورکول کيږي چې تفصيل يې د ميراث په کتابونو کې ذکر دی.

۴- سکه خويندې (هغه چې د پلاراو موردواړو څخه وي)

سکه خويندې پنځه احواله لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: یوې ته نیمایي ورکول کیږي.

ب: دوه یا زیاتو ته ثلثان ($\frac{۲}{۳}$)ورکول کیږي.

ج: که سکه ورور ور سره وي عصبه کیږي او ورور د دوو خویندو برابره برخه اخلي.

د: که چېرې د مړي د زوي لور ور سره پاتې وي، دوی عصبه ګرځي.

هـ: که چېرې د مړي پلار پاتې شوی وي د خور حق ساقطیږي.

۵- د پلار له خوا خویندې

علاتي خویندې د اعیاني وروڼو او خویندو د نه شتون په صورت کې د اعیـاني خوینـدو پـه ډول دي، خو په ځینو مواردو کې فرق لري چې د میراث په کتابونو کې په تفصیل سره بیان شوي.

٦- مور

مور درې احواله لري

الف: مور هغه وخت سدس ($\frac{۱}{۶}$) اخلي چې د مړي زوی یا لمسی موجود وي که څـه هـم تـرې ښکته وي اویا دا چې دوې یازیاتې خویندې یا وروڼه له هر حیثه چې وي موجود وي.

ب: د ټول مال ثلث ($\frac{۱}{۳}$) هغه وخت اخلي چې له پورته ذکر شوو اشخاصو څخه یـو هـم موجود نه وي.

ج: د پاتې مال ثلث ($\frac{۱}{۳}$) هغه وخت اخلي چې یو له زوجینو څخه ورسره وي او دا یوازې دا لاندې دوه صورتونه لري چې په دې ډول دي.

۱- **مثال:** چې ښځه مړه شي، مېړه، پلار او مـور ورڅخـه پـاتې شـي، د ټـول مـا ل نیمـایي دمېړه، د پاتې مال دریمه برخه دمور او دوه دریمې یې په عصوبت دپلار کیږي.

اصل مسأله له: ۲ ضرب ۳ = ۶ درې برخې (نیمې د هغو) د مېړه لپاره اوله نیم څخـه پـاتې مور ته ثلث یعنې یوه برخه او د پلار لپاره دوه برخې دي.

ښځه ۳ ضرب ۲=۶

مړی

مېړه	مور	پلار
۳	۱	۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- مثال: چې مېره مړ شي، ښځه، پلار او مور ورځخه پاتې شي، ښځې ته د ټول مال
څلورمه، مور ته دپاتې مال دريمه او نور په عصوبت دپلار کېږي.

مېره ۴		
مړی		
ښځه	پلار	مور
۱	۲	۱

په پورته دواړو مواردوکې مور يو د زوجينو له فرض څخه وروسته د پاتې مال دريمه برخه اخلي.

۷- جده (نيا): صحيح جده[1] $(\frac{۱}{۶})$ برخه ميراث وړي. د مور په شتون ټولې جدې ساقطېږي او د پلار په شتون يوازې د پلار له خوا نيا له ميراث څخه محرومېږي.
د جدو نور احوال د ميراث په کتابونو کې موندل کېږي.

۸- اخيافي خور

د اخيافي خور حالات د اخيافي ورور په حالاتو کې ذکر شوي دي.

پوښتني

۱- د لور احوال بيان کړئ.
۲- زوجه څو حالته لري؟ واضح يې کړئ.
۳- اعياني خويندې څو احواله لري؟ بيان يې کړئ.
٤- مور څو احواله لري؟ واضح يې کړئ.
٥- آياجدات هر وخت د ميراث حق لرونکې وي او که څنګه؟

۱ ـ صحيح جده هغې انې ته ويل کيږي چې مړي ته په نسبت کې يې فاسد جد راغلی وي، لکه: د پلار مور، يا د پلار د پلار مور يا د مور د مور مور ، او مور د پلار مور صحيح جده نه ده هغې ته رحمي يا فاسده جده ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبات

د عصباتو د میراث قاعده

له مړي څخه د عصباتو د میراث استحقاق هغه ته د درجې د نژدېوالي او لېرې والي پر اساس ټاکل کېږي. هر څوک چې په درجه کې مړي ته نژدې وي لومړی حق د هغه دی او بیا ورپسې نژدې چې ترتیب یې په دې ډول دی.

۱- د مړي فرع یعني زامن که څه هم ترې را ښکته وي.

۲- د مړي اصل یعني پلار که څه هم ترې پورته وي.

۳- د مړي د پلار جزء یعني ورونه که څه هم ترې کښته وي.

۴- دمړي د نیکه جزء یعني کاکا او زامن یې که څه هم ترې کښته وي.

که له مړي څخه داسې عصبه پاتې شي چې په مرتبه او درجه کې سره برابر وي. بیا د قرابت(نژدې والي او خپلوی) قوت اعتبار لري. یعني چې له دوو خواوو له مړي سره قرابت ولري، هغه مقدم دی، له هغه نه چې له یوه پلوه قرابت ولري، لکه: ورونه چې مړي ته په درجه او مرتبه کې یو برابر دي، خو په قوت او قرابت کې سره توپیر لري. مثلاً ځینې اعیاني وي او ځینې علاتي وي.

علاتي ورونه د اعیاني وروڼو د موجودیت په صورت کې له میراث څخه محروم دي، ځکه اعیاني قرابت له علاتي نه قوي دی. حتی که اعیاني خور د مړي د لور په سبب عصبه شوي وي، هم د علاتي وروڼو د میراث مانع گرځي، ځکه چې قرابت یې له علاتي ورور څخه قوي دی.

فعالیت

د عصباتو ترتیب په ژوندي مثال سره روښانه کړئ.

حجب

حجب په لغت کې منع ته وايي او په اصطلاح کې حجب دې ته وایې چې یو ټاکلی شخص د بل ټاکلي شخص د موجودیت له کبله له ټول او یا یوې برخې میراث څخه بې برخې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حجب په دوه ډوله دی.

۱- دنقصان حجب.

۲- د حرمان حجب.

د نقصان حجب: دې ته وايې چې يو څوك د بل چا د موجوديت لـه كبله پـه جز يـې توگه له ميراث څخه محروم شي.

دحرمان حجب: دې ته وايې چې يو انسان د بل انسان د موجوديت له كبله په بشپړه توگه له ميراث څخه محروم شي.

د حرمان د حجب په نسبت ورثه دوې ډلې دي. يوه ډله يې هېڅ حجب حرمان نـه قبلـوي او دا ډله دغه شپږ كسان دي لكه:

۱- زوی

۲- پلار

۳- مېره

۴- لور

۵- مور

۶- ښځه

له دې پرته نور وارثان په يوه حالت كې مستحق او په بل حالت كې محروم گڼل كېږي.

فعاليت

داسې درې ډلې وارثان ذكر كړئ چې ځينې وخت په كلي توگه له ميراث څخه محروميږي

پوښتني

۱ د عصباتو ترمنځ د ميراث د استحقاق قانون روښانه كړئ.

۲- حجب تعريف او په څو ډوله دی ؟

۳- د حرمان حجب كوم حجب ته وايې ؟

٤- هغه كومه ډله خلك دي چې هېڅ وخت له ميراث څخه نه محروميږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د برخو (سهمونو) مخرجونه

د برخو د خاوندانو په بحث کې یادونه و شوه چې ټولې ذکر شوې برخې د خدایﷻ په کتاب کې شپږ دي چې بیا په دوو ډولونو ویشل شوي دي. لومړی ډول یې نصف، ربع او ثمن دی. او دویم ډول یې ثلثان، ثلث او سدس دی.

څرنګه چې ذکر شوې برخې ټولې یو کسري عدد جوړوي، که هره یوه ځانته موجوده شي، نو د برخو مخرجونه د هغه کسر مخرج دی. د نصف مخرج دوه، د ربع مخرج څلور، د ثمن مخرج اته، د ثلثان او ثلث مخرج درې او د سدس مخرج شپږ دی.

که په مسأله کې د یوې نوعې له برخو څخه دوې یا درې برخې موجودې شي، نو هر عدد چې د جزء لپاره مخرج وي هغه عدد د هغه جزء د ضعف (دوه برابره) او د کمزوري لپاره هم مخرج وي.

د مثال په ډول: په لومړي ډول کې چې نصف، ربع او ثمن دی. ثمن د ربعې جزء دی. کوم عدد چې د ثمن لپاره مخرج وي یعنې (۸) نو د اته عدد د ثمن د ضعف $(\frac{1}{4})$ او د ضعف ضعف $(\frac{1}{2})$ لپاره هم مخرج دی.

همدارنګه په دویم ډول کې د سدس مخرج (۶) دی، نو همدا عدد د ثلث او ثلثان لپاره هم مخرج دی. که د لومړۍ نوعې نصف د دویمې ټولې نوعې او یا یوې برخې سره په مسأله کې راشي، نو مخرج یې شپږ دی (مسأله له شپږو) نه کیږي.

لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او مورنی ورور ورڅخه پاتې شول.

	٦	
مېړه	مور	مورنی ورور
نیمايي	دریمه	شپږمه
(۳)	(۲)	(۱)

د زوج لپاره نصف، د ام لپاره ثلث او د اخ لأم لپاره سدس دی چې اصل (مسأله له شپږو) نه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د لومړۍ نوعې څخه ربعه د ټولې دويمې او يا يې له ځينو برخو سره راشي د مسألې مخرج (۱۲) کيږي، لکه: په دې مسأله کې: سړی مړ شو ښځه، پلارنۍ او سکنۍ خويندې ورثخه پاتې شوې. ۱۲

مړی

ښځه	پلارنۍ خويندې	سکنۍ خويندې
ربع	سدس	ثلثين
(۳)	(۲)	(۸)

که د اولې نوعې ثمن له ټولې دويمې نوعې او يا يې له ځينو برخو سره په مسأله کې راشي د مسألې مخرج له (۲۴) څخه کيږي، لکه: په دې مسأله کې: شخص مړ شو ښځه، مور، دوه لوڼې او تره ورثخه پاتې شول.

۲۴

مړی

ښځه	مور	دوه لوڼې	تره
ثمن	سدس	ثلثان	عصبه
(۳)	(۴)	(۱۶)	(۱)

له ذکر شوي بيان څخه څرګنديږي چې د ميراث د مسألې مخرج به له لاندې مخرجونو څخه بهرنه وي.

(۲-۳-۶-٤-۸-۱۲-۲٤) نو د ميراث د مسألو لپاره مخرجونه (۷) اووه ټاکل شوي او سهمونه شپږ دي.

پوښتنې

۱- د ذوی الفروضو ټولې ټاکل شوې برخې څو دي؟

۲- نصف له لومړۍ نوعې څخه چې له ټولې دويمې نوعې يا ځينو برخو سره ګډ شي مسأله د څو نه کيږي؟

۳- ربع چې په مسأله کې له ثلث او سدس سره يو ځای شي مسأله د څو نه کيږي؟

٤- ثمن چې له دويمې نوعې سره يو ځای شي د مثال په راوړلو سره مسأله توضيح کړئ.

٥- د ميراث د مسألو لپاره ټول مخرجونه څو دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عول

عول په لغت کې میلان او ظلم ته وايي چې د غلبې په معنا هم استعمالیږي. د میراث په اصطلاح کې عول دې ته وايي چې د سهمونو اندازه د مخرج په پرتله زياته شي يعني کله چې د مسألې مخرج معلوم او د وارثانو سهمونه ټول سره جمع شي د سهمونو مجموعه د مسألې له مخرج څخه تېرې وکړي، نو دې حالت ته په میراث کې عول وايي.

د لومړي ځل لپاره حضرت عمرﷺ پر عول باندې حکم کړی دی، ځکه د ده په زمانه کې داسې مسأله پېښه شوې وه، لکه: ښځه مړه شوه مېړه، مور او پلارنۍ خور ورڅخه پاتې شول.

اصل مسأله ۶ عول یې ۸ اته

مړی

مېړه	مور	پلارنۍ خور
نصف	ثلث	نصف
۳	۲	۳

په پورته مسأله کې نصف له لومړۍ نوعې نوعې څخه د دویمې نوعې له ثلث سره ګډ شوی، نو ځکه مسأله له شپږوڅخه پیلیږي. د شپږو نصف چې (۳) دی د زوج لپاره دی او ثلث یې دوه دی چې د مور لپاره دی، نصف یې (۳) دی چې د اخت لاب لپاره دی او د ټولو مجموعه ۳+۲+۳=۸ کیږي یعني د سهمونو مجموعه اته او د مسألې مخرج شپږ دی نوځکه مسأله عول کوي له شپږو نه اتو ته چې د مړي متروکه به اته برخې شي او په پورته ډول به سهام هر وارث ته ورکړی شي.

حضرت عمرﷺ له نورو صحابه وو کرامو سره چې حضرت عثمانﷺ، حضرت عليﷺ حضرت ابن عباسﷺ او حضرت ابن مسعودﷺ له هغې جملې څخه وو مشوره وکړه. حضرت ابن عباسﷺ عول ته اشاره وکړه او نور و ټولو يې تائید وکړ او هیڅا مخالفت و نه کړ. هماغه و چې د مړي متروکه په اتو برخو په پورتني ترتیب و ویشل شوه. نو ځکه یې مشروعیت ثابت دی او د هغه مطابق په عولیه مسألو کې اجراء کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو په مرسته دا لاندې مسألې وڅیړي چې عول کوي او که نه او هم دې مخرج ورته وټاکي.

۱ – سړی مړ شو یوه ښځه، څلور لوڼې، پلار او مور ورڅخه پاتې شول.

۲ – ښځه مړه شوه مېړه، دوه لوڼې، پلار او مور ترې پاتې شول.

۳ – ښځه مړه شوه یوه خور، مېړه، پلار او مور ترې پاتې شول.

٤ – سړی مړ شو، دوه ښځې، دوه لوڼې، مور او پلار ترې پاتې شول.

پوښتنې

۱ - عول تعریف کړئ.

۲ – د لومړي ځل لپاره عول د چا په زمانه کې رامنځ ته شو؟

۳ – داسې یوه مسأله جوړه کړئ چې له دولسو څخه یې دیارلسو ته عول کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو ترمنځ تماثل، تداخل، توافق او تباين پېژندل

په ځينو مسايلو کې داسې پېښېږي چې په يوې يا څو ډلو باندې برخې پوره نه تقسيمېږي بلکې کسري وي. د دې لپاره چې هر چا ته پوره پوره برخې ورسېږي او کسر پيدا نه شي، نو تصحيح ته اړتيا محسوسېږي او تصحيح د عددونو پر تماثل، تداخل، توافق او تباين باندې بناء کېږي، نوځکه له تصحيح څخه لومړی د دوی پېژندل ضرور دي.

تماثل: د هغو دوو يا زياتو عددونو ترمنځ نسبت ته ويل کېږي چې هغه عددونه سره مساوي وي، لکه: پنځه پنځه يا درې درې او داسې نور.

تداخل: د اعدادو ترمنځ داسې نسبت ته وايې چې يو په بل کې دننه وي، لکه: ۲ او ۴، ۳ او ٦ او داسې نور، داسې هم ويلای شو: هغه عددونه چې وړوکی يې په لوی پوره تقسيم شي، لکه: ۷ او ۲۱ او نور تداخل بلل کېږي.

توافق: د عددونو ترمنځ داسې نسبت ته وايې چې که يو عدد بل عدد ته متوجه کړی شي هغه نه محوه کوي، ليکن دريم عدد هغه دواړه محوه کوي، لکه: ۸ او ۲۰. اته چې شلو ته متوجه شي په دوه کرته ۱۶ جدا کېږي او څلور باقي پاتې کېږي، خو څلور چې شلو ته متوجه کړو په پنځه کرته او چې اتو ته يې متوجه کړو په دوه کرته يې تماموي، نو اته او شل په څلورو(بالربع) توافق لري، ځکه هغه عدد چې دا دواړه محوه کوي (۴) دی.

تباين: د دوو عددونو ترمنځ هغه نسبت ته وايې چې يو بل نه محوه کوي او دريم عدد يې هم نه شي محوه کولای، لکه: ۹ او ۲۰ چې د دوی ترمنځ تباين موجود دی.

فعاليت

د لاندې عددونو تر منځ نسبت ذکر کړئ.

[۲۰، ۵ / ۹، ۱۱ / ۲٦، ۸ / ۷، ۷]

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عددونو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه:

له لوی عدد څخه وړوکی تفریق کېږي، تر څو مفروق منه له مفروق عدد څخه پاتې شي، له هغه وروسته کم عدد له ډېر عدد څخه تفریق کېږي، همدا عملیه په همدې بڼه دوام پیدا کوي، تر څو دواړه عدده سره یو شي.

که د دوی اتفاق په یوه و، د دوی تر منځ تباین دی، که په دوو متفق شول، نو په نصف توافق دی، که په دریو متفق شول، نو توافق یې په ثلث دی او که په څلورو متفق شول، توافق یې په ربع دی، همداسې تر پایه پورې دوام پیدا کوي.

پوښتنې

١. تماثل تعریف او مثال یې بیان کړئ.

٢. د تداخل تعریف او له مثاله سره یې ولیکئ.

٣. توافق سره له مثاله واضح کړئ.

٤. د تباین تعریف او د یوه مثال په ترځ کې یې ولیکئ.

٥. د اعدادو تر منځ د توافق او تباین د پېژندلو طریقه و وایاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصحیح

تصحیح له صحت څخه اخیستل شوې چې صحت روغتیا تـه وایـي. نـاروغۍ ضـد ده او د میراث د علم په اصطلاح کې تصحیح عبارت ده له کوچني عدد نـه د برخـو اخیـستل پـه داسې ډول سره چې د مستحقینو په برخو کې کسر واقع نه شي.

د مسایلو تصحیح په اصل کې د ریاضي د علم برخه ده او د میراث په علم کې د اړتیا لـه کبله په تفصیل سره راغلې چې هغه په دې لنډ بحث کې نه ځاییږي، خو د بېلګې پـه ډول یې دوه مثاله راوړو:

لومړی مثال: که د هرې ډلې برخې د هغې ډلې پـر وارثـانو بانـدې پـوره وویـشل شي او هېڅ کسر پکې رانه شي، نو اصل مسأله په خپله تصحیح ده او کوم ضرب تـه اړتیـا نه لري، لکه: چې شخص وفات شي، پلار، مور او دوه لوڼه ورڅخه پاتـه شـي، د مـور یـې شپږمه، د لوڼو یې دوه ثلثه او باقي یې په عصوبت د پلار کېږي.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
۱	۱	۴

دویم مثال: کله چې د برخو په وېش کې په یوې برخې باندې کسر واقع شـي او دسـهامو او د رؤوسو تر منځ یې توافق موجود وي، نو د رؤوسو وفق د مسألې په اصل کې ضربوو، دضرب حاصل د مسألې تصحیح جوړېږي، او د هرچا برخه چې په مـضروب کـې ضـرب شي حاصل یې د تصحیح څخه د هغوی برخه ده، لکه: شخص مړ شو پـلار، مـور او لـس لوڼې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله۶ ضرب۵= ۳۰ تصحیح ۳۰ده

مړی

پلار	مور	لس لوڼې
۱ضرب۵=۵	۱ضرب۵=۵	۴ضرب۵=۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثلور په لسو پوره نه تقسیمیږي او نسبت د ثلورو او لسو ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د لسو نیمايي چې پنځه دي باید په اصل مسأله کې چې شپږ دي ضربوو، د ضرب حاصل يې (۳۰) کیږي چې همدغه د مسألې تصحیح ده.

فعالیت

لاندې مسایل دې په داسې ډول حل شي چې د هیڅ وراث برخه کسر ونلري:

۱ – سړی مړ شو دوه ښځې، شپږ لونې، درې زامن، پلار او یا مور ترې پاتې شول.

۲ – ښځه مړه شوه، میړه، درې خویندې او یو لمسی يې وارثان دي.

۳ – ښځه مړه شوه دوه مورنې وروڼه، پلار، مور او خاوند يې وارثان دي.

پوښتنې

۱- د تصحیح لغوي او اصطلاحي معنا بیان کړئ.

۲-که د هرې طایفې برخې په وارثانو پوره وونه‌وېشل شي د تصحیح صورت څرنګه دی؟ واضح يې کړئ؟

۳- که د یوې ډلې وارثانو د برخو وېشل کسري شي، د برخو او وارثانو د شمېر تر منځ موافقت وي، د مسألې تصحیح به په څه ډول وشي ؟ د یوه مثال په ترڅ کې يې واضح کړئ.

٤- یوه داسې مسأله له خپل فکر څخه حل کړئ چې په هیڅ طایفه کسر نه وي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وارثانو تر منځ د متروکې د تقسیم طریقه

کله چې د مړي متروکه د مړي پـه وارثـانو بانـدې وېشو، لـومړی بایـد متروکـه پـه نقـدو (افغانیو) واړول شي، له دې وروسته به د وارثانو لپاره د مسألې تصحیح وشي، بیا د مـسألې د تصحیح او متروکې تر منځ په نسبت وکتل شي. که چېرې د متروکې او تصحیح تـرمنځ نسبت تباین و، نو کومه برخه چې د هر وارث لپاره د تصحیح له مسألې نه رسیږي، هغه به په ټوله متروکه کې ضربوو او د ضرب حاصل به پر تصحیح د مسألې باندې تقسیموو.

د مثال په توګه: که یو تن مړ شي، پلار، مور او دوه لوڼې ترې وارثـان پـاتې شـي اوترکـه (۷)دیناره وي، نو د تقسیم عملیه په لاندې توګه تر سره کېږي.

مسأله۶

مړی ____

پلار	مور	دوې لوڼې
۱	۱	۴

دلته اصلي مسأله (۶) او متروکه (۷) دیناره ده چې پر (۶) پوره نه وېشل کېږي او نـسبت د ۶ او ۷ ترمنځ تباین دی، نو د پلار لپاره له اصلي مسألې څخه یوه برخـه ده. یـو بـه پـه (۷) کې ضرب کړو او حاصل ضرب (۷) به د مسألې پر تـصحیح (۶) ووېـشو، حاصـل تقـسیم چې ($1\frac{1}{6}$) کېږي د پلار برخه شوه.

همدارنګه د مور حق ($1\frac{1}{6}$)دیناره کېږي.

د لور برخه د مسألې څخه دوه ده، کله چې په متروکه کې ضرب شـي ۱۴کېـږي، کـه پـه شپږو ووېشل شي دوه صحیح یو پر درې دیناره هرې یوې لور ته رسیږي.

فورمول

$$\frac{\text{ترکه} \times \text{سهم هر وارث}}{\text{تصحیح مساله}}$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د مسألې د تصحیح او متروکې ترمنځ نسبت توافق وي، نو باید د هر وارث برخه د متروکې په وفق کې ضرب او د تصحیح پر وفق باندې وویشل شي، حا صل تقسیم د هر وارث برخه جوړوي.

فورمول: وفق ترکه × سهم هر وارث
وفق تصحیح

مثلا: که په پخوانۍ مسأله کې متروکه (۸) دیناره وه.

مسأله ۶

مړی

پلار	مور	دوه لوڼې
شپږمه	شپږمه	ثلثان
۱	۱	۴

دلته ګورو چې د (۶) او (۸) ترمنځ موافقت بالنصف دی، نو د هر وارث برخه باید د متروکې په نیمایي کې ضرب شي او بیا د ضرب حاصل د تصحیح په نیمایي وویشل شي.
د پلار لپاره له اصل مسئلې نه یو او نیمایي د متروکې (۴) دي. ۱×۴=۴ کیږي، کله چې د مسئلې پر نیمایي (۳) وویشل شي ۱،۳۳ کیږي. همدارنګه د مور برخه ۱،۳۳ دیناره ده. د یوې لور برخه چې له مسئلې نه دوې برخې ده، هم د متروکې په نیمایي (۴) کې ضربیږي ۲×۴=۸ کیږي چې کله د تصحیح پر نیمایي (۳) باندې وویشل شي خارج قسمت ۲،۶۶ کیږي چې د هرې لور برخه جوړوي.

فعالیت

یو لک او شل زره افغانۍ پر لاندې وارثانو وویشئ.

پر میړه ، درې زامنو، څلورو لوڼو، پلار او مور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تخارج

تخارج له خروج څخه اخيستل شوى دى او د ميراث د علم په اصطلاح كې تخارج د وارثانو ترمنځ هغه سوله ده چې كوم وارث د وارثانو له ډلې څخه د يو ټاكلي شي په اخيستلو سره ځان له منځه وباسي او خپله برخه نورو وارثانوته پرېږدي، دا كار روا دى په دې شرط چې ټول وارثان ورباندې راضي شي، نو كه كوم وارث په يوه شي له متروكې څخه له نورو وارثانو سره سوله وكړي د هغه وارث برخه به د تصحيح د مسألې څخه طرح او پاتې متروكه به په پاتې برخو ووېشل شي، لكه چې مېړه د متروكې له مال څخه په يوه شي سوله وكړي، لكه: په دې مسأله كې: ښځه مړه شوه مېړه، مور او تره ترې پاتې شول.

د مسألې اصل له مېړه سره ۶

مړى ______

مېړه	مور	تره
نصف	ثلث	عصبه
۳	۲	۱

كله چې زوج په يوه شي سره سوله وكړي، نو له متروكې څخه هغه شى غورځول كېږي او پاتې متروكه په پاتې برخو چې د مور برخه (۲) او د تره برخه (يوه) ټولې درې برخې وي وېشل كېږي، دوه برخې د مور او يوه برخه د تره كېږي او يا په دې مسأله كې:

مسأله ۸ ضرب ۴= ۳۲

مړى ______

ښځه	۴زامن
ثمن (اتمه)	عصبه
۱ ضرب ۴=۴	۷ ضرب ۴= ۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو زوی پر یوه شي سوله وکړي او له منځه ووځي، نو د یوه زوی برخه (۷) ده او کله چې (۷) له (۳۲) څخه کم شي (۲۵) پاتې کیږي، نوځلور برخې(۲۱) برخې درې زامنو ته چې د هر یوه زوی لپاره (۷) رسیږي ورکول کیږي.

پوښتنې

۱. متروکه پر وارثانو باندې څرنګه ویشل کیږي؟ طریقه یې واضح کړئ.
۲. که یو سړی مړ شي او متروکه (۲٤) افغانۍ وي د هر وارث برخه څو کیږي؟
۳. تخارج تعریف کړئ.
٤. که یوه ښځه مړه شي او له دې څخه میړه، موراو تره پاتې شي او میړه سره په یوه شي جوړه راشي او له خپلې برخې څخه تېر شي، نوره متروکه څنګه ویشل کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رد

رد په لغت کې رجوع او بېرته ګرځولو ته وايي او په اصطلاح کې د عصبه و، د نشتوالي په صورت کې ذوي الفروضو ته د متروکې پاتې برخه د هغوی د برخو په اندازه، ورکول دي.

د عول په عکس په رد سره د ذوی الفروضو برخې زیاتیږي او اصلي مسأله کمېږي، خو په عول کې اصلي مسأله زیاتیږي او د ذوی الفروضو برخې کمیږي.

رد زوج او زوجې ته نه ورګرځي

لومړی مثال: یو څوك مړ شو او دوې لونې ورڅخه پاتې شوې.

اصل مسأله له ۳ څخه ده خو ۲ ته ردیږي

مړی ———————

دوه لونه

یعنې ټول مال به په دوو لونو وېشل کیږي.

دویم مثال: ښځه مړه شوه مېړه او درې لونه ورڅخه پاتې شوې.

مسأله د۱۲څخه ده، خو رد به یې ٤ ته کیږي

مړی ———————————————

مېړه	۳درې لونې
ربع	ثلثان
۳	۸

۳+۸=۱۱ یوه برخه زیاتیږي، هغه بېرته یوازې لونو ته ور کول کېږي چې د لونو برخه (۹)کیږي چې هرې لور(۳) برخې رسیږي، کله چې د اختصار عملیه تر سره شي، نو مسأله (۴) رد کیږي.

حمل

د مړي د نورو وارثانو په اړه د متروکې ټول مسایل پخوا ذکر شول، خو که چېرې د وارثانو په ډله کې د مور په ګېډه کې حمل هم شامل وي، نو د مړي متروکه به په وارثانو تقسیم او د حمل برخه به موقوفه پاتې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حمل لپاره د برخې په موقوف پرېښودو کې علماء ډېر اختلاف لري، خو په دې خبره فتوی ده چې په یوه زوی یا یوه لورکې چې د هر یوه برخه ډېره وي، هغه به موقوفه پاتې کېږي او کله چې ماشوم پیدا شي، که د ټول موقوفه مال مستحق وي هغه به ورکړي او که د ټول موقوفه مال مستحق نه وي خپله ټاکلې، حصه به ورکړل شي او چې د هر وارث د برخې څخه زیاته اندازه موقوفه پرېښودل شوې وي هغه به وارث ته ورکول کېږي.

پوښتنې

۱- لاندې مسایل حل کړئ:

- له مړي څخه درې خویندې او مور پاتې دي.
- د سړي د مرګ څخه وروسته څلور لونې او ښځه پاتې دي.
- له مړي څخه یوه لور، مور او ښځه پاتې دي.

۲- د رد معنا څرګنده کړئ.

۳- رد کومو ذوی الفروضو ته نه ورکول کېږي؟

٤- که چېرې د مړي په وارثانو کې د مور په ګېډه ماشوم وي څه به ورسره کېږي ؟

٥- حمل ته به څومره برخه پرېښودل کېږي؟

٦- کله چې ماشوم وزیږېده د ده له برخې سره به څه پرېکړه کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهاد

د اسلام ټول قوانين ددې لپاره دي چې انسان په مـادي او معنـوي اړخونـو کـې پرمختـګ وکړي او کمال ته ورسيږي، نو که د وګړو او ټولنې ايمان، استقلال، ابرو او عزت د تيرې او ګواښ لاندې راځي، په وړاندې يې ستونزې او موانع رامنځ ته کيږي، د اسـلام مبـارک دين ددې موانعو د لرې کولو لپاره د ځانګړو احکامو پـه پـام کـې نيولـو سـره جهـاد لازم کړی چې دمضمون په دې برخه کې به د جهاد تعريف او احکام ولولـو، او لـه حکمتونـو سره به يې اشنا شو.

د جهاد تعريف

جهاد په لغت کې د جَهد له کلمې څخه اخيستل شوی چې د خپل قـدرت او تـوان څخه نهايي کار اخيستلو ته وايي.

په اصطلاح کې: د خدای ﷻ په لار کې په ځان، مال، ژبه او داسې نورو بانـدې مبـارزه او کوښښ جهاد بلل کيږي.[1]

د جهاد حکم

جهاد فرض کفايي دی، نو هرکله چې د اړتيا په وخت کې د خلکو يوه ډله جهاد کـوي، له نورو څخه فرضيت ساقطيږي، خو که چېرې دښمن تيری وکړ او لـه اسـلامي ټاټوبي او مسلمانانو څخه د دفاع او کافرو ته د ماتې ورکولو په خاطر ټولو مسلمانانو ته اړتيـا وه، بيـا جهاد فرض عين ګرځي.

د جهاد د رواوالي دليل

۱- قرآنکـــريم: الله ﷻ فرمـــايي: ﴿قَاتِلُواْ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [التوبة: ۲۹]

ژباړه: جګړه وکړئ له هغو کسانو سره چې په الله تعالی او د اخرت په ورځ ايمان نه لري.

۲- سنت: رسـول الله ﷺ فرمـايي: «الجهاد ماض إلى يوم القيامة» جهـاد د قيامـت تـر ورځـې پورې دوام لري.

۳- اجماع: ټول امت له پخوا څخه تر دې دمه د جهاد په فرضيت باندې د شرايطو د پـوره کيدو په صورت کې اتفاق کړی.

---

۱ - بدائع الصنائع

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد تاریخي پس منظر:

رسول الله (ﷺ) په مکي دوران کې په هېڅ ډول پر عملي مقابلې لاس پوري نکړ، بلکې دیارلس کاله یې په صبر او زغم دین ته خلك راوبلل، په ژبنی بلنې او تمثیل سره یې اسلام د خلکو په زړونو کې ورځای کړ، په دې دور کې رسول الله (ﷺ) بدي په نېکی او کنځلې په خندا ځوابولې، د کفارو د ضرر رسونې او ځوروني مقاومت یې په سوله ییزه توګه کاوه. دده د مبارکو سترګو لاندې به مسلمانان ځورېدل اووژل کېدل، خو رسول الله(ﷺ) به دوی ته داسې لارښوونه کوله: "له جنګ څخه لاس واخلئ او لمونځ ته مخه کړئ". په دې هم د کفارو زړه نه سړېده، بغض او کینه کې یې لړوالی نه راته، بالآخره مسلمانان مجبور شول چې خپل کور او ځای پرېږدي او هجرت وکړي، حتی داسې ورځ هم راغله چې مشرکانو د مسلمانانو مال، ملکیت، ځمکې او فصلونه یې په خپلو منځونو کې ووېشل، خو بیا هم رسول الله (ﷺ) د کوم شکایت غږ پورته نکړ، د مشرکانو هر ډول سپکاوی یې وزغمه، ترڅو چې الله تعالی د خپلې تشریع مطابق- چې په نړۍ کې به د ظالم لاس نیوی په زور سره کیږي- خپل پیغمبر ته د جهاد کولو فرمان صادر کړ.

د جګړې اجازه

وروسته له دې چې مسلمانان په مدینه منوره کې ځای پرځای شول، په دویم هجري کال کې ورته د دفاع اجازه ورکړل شوه، لومړنی آیت چې په دې هکله نازل شوی په ډېره خوږه لهجه د جهاد د روا والي علت او حکمتونه بیانوي، فرمایي:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ۞ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيراً وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۸ – ۴۱]

ژباړه: (بېشکه الله (ﷻ) له مؤمنانو څخه دفاع کوي. پاك پروردګار هېڅ خیانت کار کافر نه خوښوي، هغوی ته د جنګ کولو اجازه ورکړل شوه چې نور ورته د جنګ لپاره راغلل، ترڅو و جنګیږي، خدای (ﷻ) د دوی په مرسته قادر او بس دی، دوی د خپل ښار او هېواد څخه په ناحقه په داسې حال کې ایستل شوي چې هېڅ جرم یې پرته له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ویل یې زموږ پروردګار الله (ﷻ) دی نه درلود. که چېرې خدای(ﷻ) یو پر بل دفع نکړي، ضرور به د راهبانو عبادتخوني، د عیسویانو کلیساوې، د یهودو معبدونه او هغه جوماتونه چې د خدای (ﷻ) نوم پکې ډېر یادیږي وران شي، بېشکه الله (ﷻ) د هغه چا سره چې دده (د دین) ملګری دی، ملګرتیا کوي، بېشکه خدای (ﷻ) د ډېر قدرت خاوند او غالب دی. هغه کسان چې په ځمکه کې مو ورته قدرت (واک) ورکړ، لمونځونه دروي، زکاتونه ورکوي، نېکۍ ته بلنه کوي، د بدۍ نه منع کوي او د ټولو چارو پای الله (ﷻ) لره دی.

فعالیت

ځیني وایي: که چېرې د اسلام دین د رحمت دین وي، ولې د جنګ دستور ورکوي؟ جنګ خو بد شی دی، د هغه څه په رڼا کې چې تاسې ولوستل ځواب ورکړئ.

پوښتنې

۱- جهاد لغتاً او اصطلاحاً څه معنا لري؟

۲- د جهاد حکم بیان کړئ.

۳- د جهاد د روا کېدلو دلیل ووایاست.

۴- د جهاد د تاریخي پس منظر په هکله لنډ معلومات ورکړئ.

کورنۍ دنده

د جهاد د رواوالي د حکمت په هکله څو کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهاد لاسته راوړني

د جهاد تعریف، حکمت او پس منظر مو چې د اسلام ستر لارښود حضرت محمد (ﷺ) ورباندې مامور شوی ولوستل، اوس ښایي چې د جهاد موخې او د اسلام په پیل کې د جنګ د څرنګوالي په هکله هم څه ناڅه معلومات ترلاسه کړو.

د مسلمانانو د جهاد پایلې:

الله تعالی د تیرو دوو ایتونو په دوام کې فرمایي: ﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ٤١] **ژباړه:** دا هغه کسان دي چې موږ دوی ته په ځمکه کې قدرت ورکړ، نو لمونځ به دروي، زکات به ورکوي، په ښو چارو به امر کوي، له بدیو به منع کوي او د ټولو چارو پای د الله په لاس کې دی.

پورتنی ایت موږ ته راښیي چې مسلمانان قدرت ته ورسیږي، نو لاندې کارونه به تر سره کوي.

الف: د الله ﷻ عبادت به کوي. ځکه لمونځ د دین ستنه ده او له الله ﷻ سره د وصل صحیح رمز دی.

ب: یو له بل سره به مرسته کوي، ځکه زکات د اسلام پل دی او انسانان یو له بل سره یو ځای کوي.

ج: امر بالمعروف نهي عن المنکر کوي. یعنې ځان په دې باندې متعهد کوي چې نیکي به خپروي او له بدیو سره به مبارزه کوي.

د پیغمبر اکرم (ﷺ)جهاد

په اسلام کې جنګ د مقدساتو د دفاع، د ظلم د ریښو وچولو او پرې کولو په خاطر کیږي، د جنګ میدان، د وژلو میدان دی، خو بیا هم د اسلام د ځانګړو لارښوونو په رڼا کې چې په دې هکله یې کړې، کېدای شي د مړینو مخنیوی وشي. په صدر اسلام کې جنګونه په داسې معقوله توګه منظم شوي وو چې ډېره کمه وینه پکې توی شوې او لږ ځاني تلفات یې لرل، نو د دواړو خواوو (کافرو او مسلمانانو) د مړو شمېر په ټولو غزواتو کې چې د دویم هجري کال څخه پیل او تر نهم کال پورې وغځېدې د ۱۰۱۸ تنو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر نشو چې ۲۵۹ تنه مسلمانان او ۷۵۹ تنه کافر وژل شوي. په داسې حال کې چې په لومړۍ نړیواله جګړه کې ۷ میلیونه وګړي وژل شوي او ۲۱ میلیونه ټپیان شوي.
په دویمه نړیواله جګړه کې چې کله د دواړو لورو وحشیان یو تر بله غېږ په غېږ شول د ۴۰ میلیونو څخه زیات انسانان ووژل شول، همدارنګه په روسیه کې د باطل کمونیستي نظام واګو ته د رسېدو لپاره تر پنځوسو میلیونو پورې انسانان ووژل شول.

فعالیت
د صدر اسلام جنګونه د شلمې پېړۍ له جنګونو سره پرتله او د دواړو جنګونو اسباب له پایلو سره بیان کړئ.

د جهاد ځینې موخې او حکمتونه

الف – دفاع

له پورتني آیت څخه څرګندېږي چې اسلام خپلو پیروانو ته ددې اجازه ورکړې چې د هغه مخالف قدرت مخه ونیسي او له ځان څخه دفاع وکړي کوم چې د دوی شتون ګواښوي او له منځه یې وړي، ترڅو یو مسلمان وکولای شي چې هوسا ژوند وکړي، د اسلام مبارک دین د حکمت په څنګ کې د مسلمانانو د قدرت او واک په شتون هم ټینګار کوي چې د دعوت او بلنې ملګرتیا وکړي. الله (ﷻ) فرمایي:
﴿وَ قَاتِلُوهُمْ حَتّى لاَ تَكُونُ فِتْنَة وَ يَكُون الدّين كله الله﴾ [التوبة: ۳۹]
ژباړه: او هغو سره تر هغې وجنګېږئ چې هېڅ فتنه پاتې نشي او سوچه دین د خدای شي.

ب – د مستضعفینو ازادي

په اسلام کې د جهاد یوه موخه د مظلومانو او کمزورو خلکو سره مرسته د دوی له حقوقو څخه دفاع او د عدالت قایمېدل دي، څنګه چې په قرآن کریم کې فرمایي:
﴿وَمَا لَكُمْ لاَ تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ﴾ [النساء: ۷۵]
ژباړه: ولې د خدای (ﷻ) په لار کې د هغو بې وزلو سړو، ښځو او ماشومانو لپاره چې د ظلم او تېرې لاندې دي نه جنګیږئ؟
همدارنګه ربعي بن عامر، رستم ته چې د فارسي قواوو سرلښکر دی داسې وایي: «الله ابتعثنا والله جاء بنا لنخرج من شاء من عبادة العباد الى عبادة رب العباد, ومن ضيق الدنيا إلى سعة الآخرة,

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومن جور الأديان على عدل الاسلام» **ژباړه:** الله (ﷻ) موږ را لیږلي یو څو هغه خلك چې الله غوښتي وي، د بنده ګانو له بندګۍ څخه د یوه خدای (ﷻ) عبادت ته، د دنیا د تنګیو څخه یې د هغې فراخۍ او د ادیانو له ظلم څخه اسلامي عدالت ته راوکاږو.

ج- د دعوت آزادي

د اسلام د سپېڅلي دین رسالت یو نړیوال رسالت دی، مسلمانان دا دنده لري چې د حق دا غږ د ټولو نړیوالو غوږونو ته ورسوي او په لاربښوونو یې ویوهوي، لکه: څنګه چې الله (ﷻ) فرمایي:

﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ﴾ [آل‌عمران:۱۱۰]

ژباړه: تاسو (اې د رسول الله ﷺ امته) غوره امت یاست چې د انسانانو لپاره را لېږل شوي یاست (ترڅو) په نېکۍ امر وکړئ، له بدۍ نه منع وکړئ او په الله (ﷻ) باور لرئ.

بناء مسلمانان ددې لپاره لیږل شوي چې بشر ته لاربښوونه وکړي.

پس هرکله چې زموږ د حق او حقیقي بلنې په وړاندې خنډونه رامنځ ته کېږي اسلام ددې موخې د ساتنې او د دعوت د آزادۍ د تامین لپاره مونږ ته د جهاد اجازه راکړې.

دې ټکي ته باید ځیر شو چې د حق او رېښتیني دعوت د تحمیلولو په خاطر جنګ او جګړه نشته، بلکې هرکله چې د حق دعوت د خپرولو په لار کې خنډ پیداشو او دا آزادي یې له منځه وړله، بیا د جګړې اعلان کېږي، تر څو هغه موانع چې بندګانو ته د الله تعالی د پیغام رسولو په لار کې موجودې دي له منځه یوسي.

پوښتنې

۱- په صدر اسلام کې د جنګونو تلفات څومره و؟

۲- د کمونیستي نظام قدرت ته د رسېدو لپاره څومره کسان وژل شوي او ددې نظام پای څه شو؟

۳- د جهاد ځینې حکمتونه بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د جهاد د موخو په هکله لس کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک په جهاد مکلف دي؟

که چېرته جهاد فرض کفايي وي، هغه کسان چې د جنګ کولو توان ولري، کولای شي چې د مسلمانانو د امير په اجازه په جګړه کې ګډون وکړي، خو کله چې جهاد فرض عين وګرځي، نو هغه څوک چې د جهاد کولو توان ولري په هغه جهاد فرض ګرځي. مسلحانه جهاد په کوچنيانو او معيوبينو فرض نه دی.

له جګړې څخه وړاندې بلنه

سليمان بن بريده‌ رضي الله عنه له خپل پلار څخه روايت کوي: "رسول الله ﷺ به چې کله څوک د سرلښکر په توګه ټاکه، د تقوی او پرهېزګارۍ توصيه به يې ورته کوله او بيا به يې ورته وفرمايل: هرکله چې له خپل مشرک دښمن سره مخامخ شوې، هغه ته د درېو څيزونو بلنه ورکوه.

١ -که چېرې يې د هو ځواب درکړ، لاس ترې واخله.

٢- او که يې انکار وکړ، جزيه ترې وغواړه، که يې قبوله کړه، ته يې هم قبوله کړه او لاس ورڅخه ونيسه.

٣- او که جزيه يې هم ونه منله بيا له پاک پروردګار څخه مرسته وغواړه او ورسره جګړه پيل کړه. . .

فعاليت

آيا په اسلام کې جګړه د عقيدې د تحميل په خاطر ترسره کېږي؟ د اسلام پيغمبر او د صحابه کرامو د سيرت په رڼا کې دا مسأله وڅېړئ او د (لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ) له حکم سره يې پرتله کړئ.

د جګړې په حالت کې د دښمن کوم کسان وژل کېږي؟ او کوم نه وژل کېږي:

په جګړه کې د هغو کسانو وژل روا دي چې عملاً، فکراً او يا مشورتاً په جګړه کې دخيل وي، خو د هغو کسانو وژل جواز نه لري چې په جګړه کې ګډون نه لري، لکه: ښځه، ماشوم، سپين ږيري، ناروغان، فلج، معلول، ګوډ، ړوند، هغه راهب چې په کليسا کې عبادت کوي، هغه کسان چې کور يا معبد ته پناه يوسي، هغه کسان چې د جګړې وس نلري او هغه چې په خپلو پټيو کې په کرکيله بوخت وي، خو که چېرته عملاً په جګړې کې ګډون کوي يا په خبرو، فکر او مالي مرسته له کفارو سره همکار وي بيا يې وژل روادي. په دې اړوند انس رضي الله عنه له رسول الله ﷺ څخه دا ډول توصيه روايت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمايي: ″د خدای پـه نامـه، د الله ﷻ او د رسـول الله ﷺ ددیـن لپـاره ولاړ شـئ، زاړه، ماشـومان، ښځې او په عبادتخونو کې ناست کسان مه وژنئ″

له پورتني حديث څخه څرګندېږي چې د مسلمانانو د جګړې او مبارزې معيار د خدایﷻ حکم او اسلامي ضوابط دي، نو که دې اصولو ته پاملرنه وشي هېڅ ظلم او جنايت نه رامنځ ته کېږي، يو بې ګناه انسان، ښځه او ماشوم به نه وژل کېږي.

څه ډول جګړه روا ده؟

﴿الَّذِينَ آمَنُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ﴾ [النساء: ۷٦]

ژباړه: چاچې ايمان راوړی د خدایﷻ لپاره جهاد کوي، څوک چې کافر شـوي دي د طـاغوت په لاره کې جنګېږي.

په اسلام کې جګړه يوازې د اللهﷻ په لار کې ده، د هوی هـوس، واک تـه د رسېدو، پـه نـورو باندې واکداري او د خاورې لاندې کولو لپاره جګړه کول جهاد ندی، په دې اړه د رسول اللهﷺ څخه پوښتنه وشوه، که يو څوک د خپلې زړورتيا ښودلو لپاره جنګېږي، يا د ريا (ځـان ښـودنې) لپاره جنګېږي. کوم يو د خدایﷻ لپاره دی؟ رسول اللهﷺ ورته وفرمايـل: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» **ژبـاړه:** څـوک چـې د خـدایﷻ د کلمـې د پورتـه کولـو لپـاره جنګېږي، هغه د خدایﷻ لپاره جنګ (جهاد) دی.

د قوميت او نژاد لپاره جنګ کول جايز نه دي

په نننۍ نړۍ کې ډېر جګړې د رنګ او نژاد پرستۍ په خاطر پېښېږي. خپل قـوم پـه نـورو قومونـو غوره ګڼي، عامه وژنه کوي، حا ل دا چې اسلام دا عمل محکوموي. رسول اللهﷺ فرمـايي: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ دَعَا إِلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ قَاتَلَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ وَلَيْسَ مِنَّا مَنْ مَاتَ عَلَى عَصَبِيَّةٍ» **ژبـاړه:** څـوک چې خلک قومي تعصب ته رابلي هغه زموږ له ډلې څخه نـه دی، څـوک چـې د قـومي تعـصب (نژاد پرستۍ) په خاطر جنګېږي هغه زموږ له ډلې څخه نه دی او څوک چې په دې تعـصب کـې مړ شو، زموږ څخه نه دی.

پوښتني

۱- څوک په جهاد مکلف دي؟

۲- رسول اللهﷺ د جګړې څخه نه وړاندې اسلامي لښکر ته څه لارښوونه کړې وه؟

۳- د جګړې په حالت کې د کومو کسانو وژل روا دي؟

۴- کوم ډول جنګونه حرام دي؟ روښانه يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لوست يو ځل خپلو دوستانو او د کورنۍ غړو ته ولولي او لنډيز دې پـه خپلـو کتـابچو کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام له نظره د جهاد ډولونه

جهاد د پیاوړي او ځواکمن کوښښ په معنا د اسلام له نظره په څو ډولونو وېشل کېدای شي چې له هغې جملې څخه ځینې يې عبارت دي له.

۱ـ مالي جهاد

مالي جهاد، د جهاد د نورو ډولونو د ملا تیر جوړوي، ځکه هر ډول جهاد مالي امکاناتو ته اړتیا لري او که مسلمانان مالي جهاد ونه کړي، نور هر ډول جهاد ناشونی کېږي. له همدې کبله الله تعالی په قرآن کریم کې د ځان او مال قربانول، یو بل ته څېرمه ذکر کړي، د بېلګې په توګه په دې آیت کې فرمايي: ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾[التوبة: ۱۱۱] **ژباړه:** یقیناً الله تعالی له مؤمنانو څخه د هغوی ځانونه او مالونه د جنت په مقابل کې اخیستي دي.

۲ـ د دعوت جهاد

دا جهاد په ژبه سره خلکو ته په پخو دلایلو د دین رسولو او په عملي بڼه د دین په ریښتیني توګه تمثیلولو سره سر ته رسیږي، مسلمانان باید د کفارو، منافقینو، مشرکینو، ملحدینو او بې باکه او نا ملتزمو مسلمانانو په مقابل کې د اسلام حقانیت بیان کړي او لازمه ده چې داعي په خپلو کړو وړو هم د نورو لپاره بېلګه واوسي، څو د هغوی لپاره مقتدا جوړ شي نو په دې توګه به د حق دین خپور شي، او همدا لار د دین د خپرولو لپاره تر ټولو اغېزمنه لاره ده چې ټولو انبیاوو کارولې او په هر مسلمان باندې لازمه ده په هر ډول تولنه کې چې اوسیږي د رسول الله ﷺ په طریقه خلک شو کارونو ته راوبولي او له بدیو څخه يې منعه کړي.

الله تعالی فرمايلي: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ [آل عمران:۱۱۰] **ژباړه:** تاسو تر ټولو غوره امت یاست د خلکو د ګټې لپاره وېستل شوي یاست، په نېکۍ امر کوئ او له بدۍ څخه منعه کوئ او په الله ایمان لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته د دعوت په جهاد کې په داعي لازمه ده، څو له حکمت څخه کار واخلي، د دعوت په امورو کې ډېر مهم مخکې کړي، د خلکو په څورونو او تکليف صبر وکړي او له هغې ټولنې او محيط څخه چې دی دعوت پکې کوي با خبره واوسي.

۳ـ د علم او زده کړې جهاد

دا جهاد د مسلمانانو د علم په ګاڼه باندې په پوښلو سره تر سره کيږي، څو ټول زيار وباسي ديني او نور ګټور علوم چې هغو ته اړتيا لري زده کړي او په علمي فکري او کلتوري برخو کې د يو، کامل او هر اړخيز اسلامي تصور او ذهنيت خاوندان واوسي. په رواياتو کې له رسول اللهﷺ څخه را نقل شوي چې فرمايلي يې دي: د علم او پوهې په هکله يو بل ته لارښوونه کوئ، په علم کې خيانت د مال له خيانت څخه ډېر بد دی او هرو مرو به الله تعالی له تاسو څخه په دې هکله پوښتنه وکړي.

او الله تعالی فرمايلي: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ [التوبة: ۱۲۲].

ژباړه: د مؤمنانو لپاره مناسب نه دي چې ټول دې ووځي، ولې له هرې سترې ډلې څخه يو څو کسان (د علم په زده کړه پسې) ونه وتل څو په دين کې پوهه تر لاسه کړي او خپل قوم ووېروي کله چې بېرته ورو ګرځي، څو (له ناوړه کارونو) ځان وساتي.

فعاليت

د دعوت او ښوونې په جهاد کې ځينې ارزښتناک ټکي شته چې بايد عملي شي، ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې د پورتني موضوع پايلې دې ټکي په ټکي وليکي او له دوی څخه دې وغواړي چې دغه موضوع په خپلو منځونو کې وڅېړي.

٤ـ سياسي جهاد

له دې جهاد څخه موخه د اسلام د عدل په اصولو د دولت جوړولو لپاره کوښښ کول دي، داسې دولت چې هلته حاکميت يوازې د الله تعالی وي، کله چې په اسلامی سيمو کې د دين احکام ترک شي او د مسلمانانو يو والی هېر کړای شي، نو په مسلمانانو لازمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، څو کوښښ وکړي د اسلام د قوانینو تر سیورې لاندې د مسلمانانو د یووالي سره سره اسلامي حاکمیت په پښو ودروي.

۵ـ مسلحانه جهاد

د توري په مټ د طاغوت او د هغه د پلویانو پر خلاف مبارزه کول دي، هغه طاغوتیان چې د الله تعالی د دین په وړاندې یې بیرغ اوچت کړی وي او د الله ﷻ بندګان په خپله بندګی نیسي، ظلم او فساد یې په مخ کې اچولی وي، کښتونه او نسلونه هلاکوي، د الله تعالی د دین له اقامې څخه مخنیوی کوي او د حق د بلنې په وړاندې خنډونه جوړوي.

الله تعالی په دې هکله فرمايي: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ [البقرة: ۱۹۳]

ژباړه: او له هغوی سره جګړه وکړئ تر هغه پورې چې فتنه پاتې نه شي او د ژوند نظام ټول د الله تعالی (د خوښې) شي.

او همدا رنګه فرمايي: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ [التوبة: ۲۹] **ژباړه:** له هغو خلکو سره جګړه وکړئ چې په الله تعالی او د آخرت په ورځ ایمان نه لري او د الله تعالی او رسول حرام کړی شوي شیزونه حرام نه ګڼي او د حق په دین رفتار نه کوي له هغو خلکو څخه چې کتاب ورکړی شوی تر هغه پورې (جګړه ورسره وکړئ) چې مغلوب شي او د عاجزۍ په حالت کې جزیه ورکړي.

هر کله چې جهاد مطلق ذکر شي، همدا وروستی معنا ورڅخه مراد کیږي، ځکه د جهاد کلمه په همدې معنا کې اصطلاحي شهرت لري، خو په هغه صورت کې چې له دې معنا څخه اړوونکې قرینه (نښه) شتون ولري، بیا بیا د قرینې د غوښتنې مطابق معنا ورڅخه اخیستل کیږي.

فعالیت

له نفس، شیطان او باندیني دښمن سره جهاد کول یو له بل سره څه تړاو لري؟

د مجاهدینو په بریالیتوب کې د ځان جوړونې رول

په مورچلو کې د مجاهدینو د بریالیتوب بنسټیز ټکی له نفس او نفساني غوښتنو سره جهاد دی، هغه داسې چې څوک د خدایﷻ په لار کې جنګیږي او خلک د خدایﷻ دین ته رابولي، څه چې وایي هغه به په عمل کې پلي کوي، د هر څه نه وړاندې به د خپل نفس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوړولو کوښښ کوي، وروسته بيا له نورو سره مرستې ته لاس غځوي. په همدې خاطر رسول اللهﷺ فرمايي: «الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

ژباړه: مجاهد هغه څوک دی چې د خدایﷻ په لار کې له خپل نفس سره جهاد وکړي. انسان د ټولنې يو جز دی، ټولنه له وګړو څخه جوړه شوې، نو هر څوک چې د جهاد د فريضې په ترسره کولو کې د هر څه نه لومړی د خپل ځان څخه پيل وکړي، ځان جوړ او اصلاح کړي، پرته له شکه دا ټولنه به له داسې پاکو وګړو څخه جوړه شي چې هيڅوک به يې د مقابلې ځواک ونه لري. نو په لنډ ډول ويلای شو، هر هغه څوک چې په جهاد اکبر کې بريالی شو، دا تن به ضرور په جهاد اصغر کې بريالی کيږي. که څوک په جهاد اصغرکې پاتې راغی جهاد اکبر کې يې برياليتوب ناشونی دی، خو په ډېرو لږو حالاتو کې به څه مخ په وړاندې لاړ شي، خو پايلې ته رسېدل محال دي.

پوښتنې

١- د خدایﷻ په لار کې جهاد په څو جبهو کې ترسره کيږي؟ نومونه يې واخلئ.
٢- د دعوت او جهاد لپاره له قرآن کريم څخه يو دليل ذکر کړئ.
٣- د ښوونې د جهاد لپاره له قرآن کريم او حديثونو څخه يو يو دليل ذکر کړئ.
٤- مسلحانه جهاد شرح کړئ.
٥- سياسي جهاد څه مفهوم لري؟
٦- د خپل ځان جوړول د مجاهدينو په برياليتوب کې څه رول لري؟

کورنۍ دنده

د خپل ځان جوړولو او د خپل نفس د روزنې د ارزښت په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله او احکام يې

دا مو ولوستل چې په اسلام کې جګړې د ډېر لوړ هدف په خاطر چې هغه د فکر او عقیدې ازادي ده ترسره کیږي،ترڅو انسانیت ته د کمال لارې پرانیستل شي. ددې لپاره نه کیږي چې ځمکې لاندې، انسانان غلامان او د ځمکې لاندې او باندې زېرمې ترلاسه کړي. هرکله چې سولې ته د تګ اړتیا محسوس شي، نو هغه بې پامه نه غورځول کېږي، ځکه سوله اساس او بنسټ دی، جګړه استثنايي حالت دی، قرآن کریم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ [الانفال: ٦١].

ژباړه: که چېرته هغوی سولې ته مایل شول، ته هم خپل میلان ښکاره کړه، په الله ﷻ توکل وکړه، بېشکه خدای ﷻ اورېدونکی او پوه دی.

د مسلمانانو ترمنځ سوله

ځينې وخت د مسلمانانو ترمنځ هم جګړه پېښیږي چې په دې حالت کې باید سوله وشي، قرآن کریم په دې هکله فرمايي: ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِن فَاءتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [الحجرات: ١٠]

ژباړه: هرکله چې د مسلمانانو دوه ډلې سره په جګړه شي، د دوی ترمنځ سوله وکړئ، که یوه پربله ظلم او تېری کوي (او سوله نه مني)، هغه ډله چې ظلم او تېری کوي ،په مقابل کې يې ترهغه وخته وجنګېږئ چې سوله ومني او د خدای ﷻ حکم ته غاړه کېږدي، بیا د دوی ترمنځ عادلانه سوله وکړئ (له شرایطو سره سم)، له عدالت څخه کار واخلئ، ځکه چې الله ﷻ عادلان خوښوي. نو کله چې دوه ډلې په خپل منځ کې په جګړه شوې، وطن او ملت له داخلي اختلافاتو، خطر او تجزیې سره مخامخ کړي، باید چې د اسلامي او ملي یووالي لپاره حساب ته کش شي او په هر قیمت چې وي پر وطن او ملت کې باید یووالی ټینګ شي. دا هغه لارښوونې دي چې قرآن کریم يې مونږ ته را زده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

قرآن کریم فرمايي: ″و الصلح خير″ د سولې په گټو وغږيږئ.

پوښتنې

۱- قران کريم د سولې په هکله څه فرمايلي دي؟

۲- که د مسلمانانو يو ټولی په بل ټولي حمله وکړي او سوله هم ونه شي، نو څه معامله بايد ورسره وشي؟خبرې پرې وکړئ.

کورنۍ دنده

په ټولنه کې د سولې د ارزښت، پرمختګ او د هغې د رول په اړه يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ذمي عقد (تړون)

د عزتمن او سوکاله ژوندانه لپاره ارزښتناکه لاره چې د متقابل احترام او حقوقو رعایت پـه کـې وشي د ذمي عقد دی، په دې لوست کې به ورسره اشنا شئ.

ذمه په لغت کې عهد او تړون ته وايي. اهل ذمه هغه کسان دي چې اسلامي حکومت ته د جزیې (مالیې) په نامه دیوې اندازې مال په ورکولو سره د دوی ځان، مال او حقونه خوندي کیږي.

د اهل ذمه حقونه

ټول ذمیان هغه حقونه لري کوم چې مسلمانان یې لري. حضرت علي کرم الله وجهه په دې هکلـه داسې فرمايي: ”دوی (ذمیانو) ددې لپاره جزیه منلې چې د دوی مالونه او وینـې داسـې شـي، لکـه زمونږ مالونه او وینې“

اسلامي دولت مکلف دی چې له دوی څخه هر ډول ظلم دفع کړي، د دوی ځان او مال وساتي، د دوی عقیدې او عبادت ځایونو پورې غرض ونکړي، د کسب او کار زمینه ورته برابره کړي.

د ذمي حقونه له منځه وړل حرام دي

ذمي ته د ضرر رسولو په هکله رسول اللهﷺ په سختو ټکو داسې بیان کړی، فرمايي: « أَلاَ مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوِ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَجِيجُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» تاسـې خبر شئ هر هغه څوک چې په ذمي ظلم وکړي، یا په ناحقه دده حق وخوري، یا یـې پـه داسـې کار وګوماري چې هغه دده د طاقت څخه پورته وي، یا دده د خوښې پرته ورڅخه شی واخلـي، د قیامت په ورځ زه خپله د دوی مدعي یم)

جزیه څه شی ده؟

جزیه له هغه مال څخه عبارت ده چې ذمیان یې اسلامي دولت تـه ورکـوي، ددې پـه مقابـل کـې اسلامي حکومت دوی ته امکانات او سهولتونه برابروي، د دوی ساتنه کوي، د جنګ نه معاف دي، دا هم بایـد لـه یاده ونه ایستل شي چې په ماشومانو، ښځو، لیونو، عمر خوړلو او ړندو باندې جزیه نشته.

پوښتنې

۱ـ ذمه څه شی ده او اهل ذمه کوم کسان دي؟

۲ـ د اهل ذمه حقونه بیان کړئ.

۳ـ آیا جزیه باج اخیستنه ده که په مقابل کې یې ذمیان عوض تر لاسه کوي؟ روښانه یې کړئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library